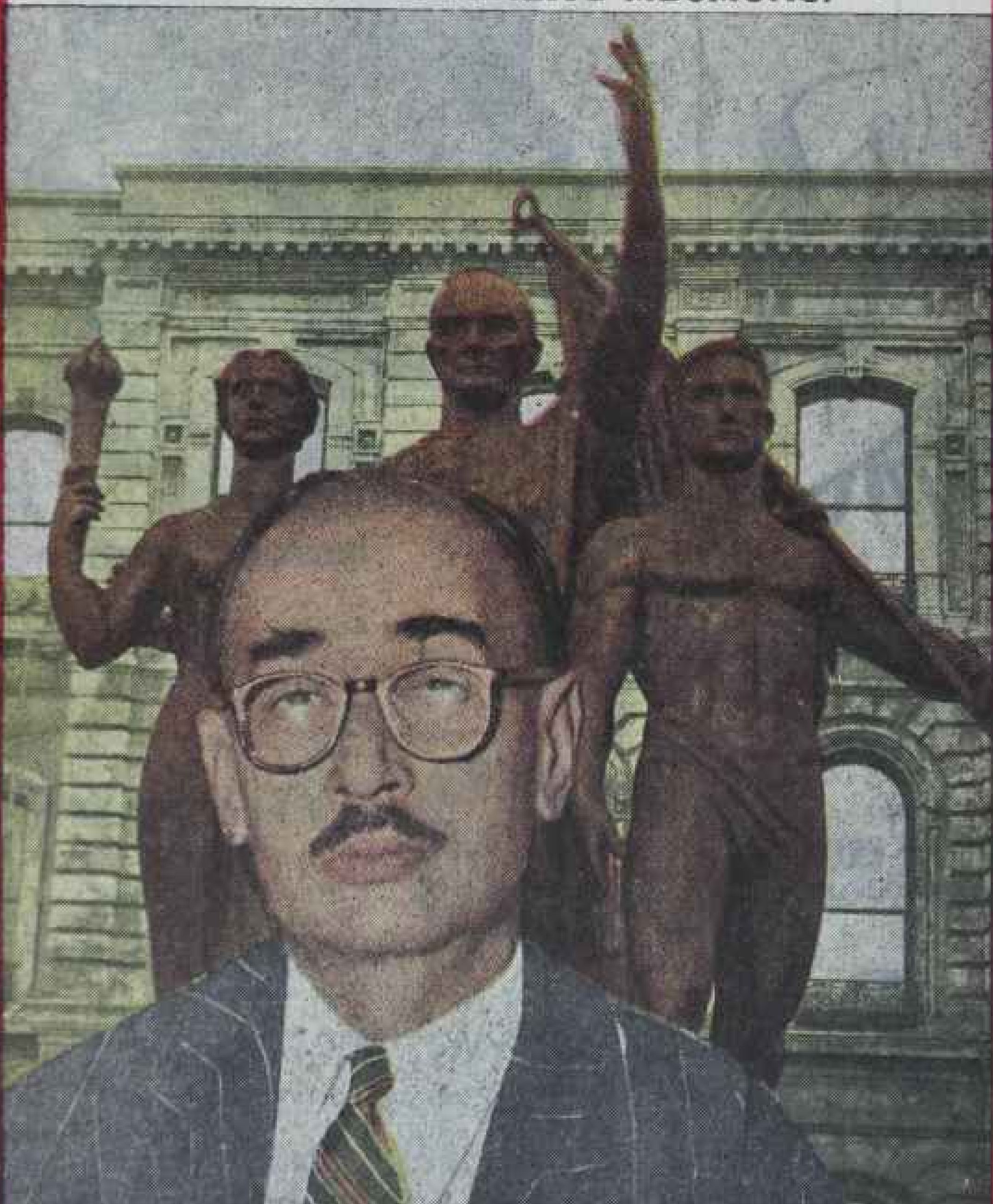
AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

AKİS

Haftalık Aktüalite **Mecmuası**

Sene : 3, Cilt : IX, Sayı : 144

Rüzgârlı Sok. Ovehan
Kat: 3 Daire: 7
P. K. 582 — Ankara
18992 (Yazı İşleri)
15221 (İdare)

Fiatı 60 Kuruş

●

Neşriyat Müşaviri:
Metin TOKER

İmtiyaz Sahibi ve *yazı* işlerini *fiilen idare eden Mes'ul Müdür:*
Yusuf Ziya ADEMHAN

Umumi *Neşriyat Müdürü*
Hamdi AVCIOĞLU

*

Teknik Sekreter :
M. Nevzat ÜNLÜ

•

Karikatür :
TURHAN

●

Fotoğraf :
Hüseyin EZER
Osman ÖZCAN
ASSOCIATED PRESS
TÜRK HABERLER AJANSI

*

Klişe :
Desen Klişe ATELYESİ

•

Müessese Müdürü :
Mübin TOKER

●

Abone Şartları :

3 aylık	(12 nüsha) :	6 lira
6 aylık	(25 nüsha) :	12 lira
1 senelik	(52 nüsha) :	24 lira

●

İlân Şartları :
3 renkli arka kapak tam Sayfa : 350 Lira
Kapak içi 300 lira, metin sayfaları Santimi 4 lira.

•

Dizildiği ve Basıldığı Yer :
Rüzgarlı Matbaa — ANKARA
Tel : 15221
Basıldığı tarih : 7.2.1957

Kapak resmimiz:
Prof. Ragıp Sarıca
İlmin ışığı altında

Kendi Aramızda

Şeker hakkında

illere destan "Görülmemiş Kalkınma" hamlesinin neticelerinden, biri olan "şekere zam" a biz ne saçtık, ne de üzüldük. Ertesi gün Yeni Sabah'ta 72 puntoyla boydan boya şöyle bir manşet bekliyorduk: "Şekere yapılan zam Başvekilin müdahalesiyle kaldırıldı.

Fakat haftalar geçti, Yeni Sabah Başbakanın hayırlı müdahalesini halâ müjdelemedi.

A. Nail - Erzincan

●

Hiç ümit edilmedik bir zamanda tekere mühimce bir mikdar zam yapıldı. Halbuki bu zammı kaldırtmak pekâlâ mümkündü. Muhalefet sanki yapacak başka iş kalmamış gibi bu haberi duyar duymaz, hemen bir gensoru hazırladı. Halbuki vatandaşın menfaatini düşünen bir muhalefet, hiç acele etmez ve fırsatı. Başbakanın "yerinde müdahalesi" ne bırakır, bu zam da pek âlâ kalkardı. Zaten her zaman, pahalılığın sebebi muhalefet değil mi?

Saim Sadi - İstanbul

*

İ zmir milletvekili Rauf Onursal, gazetelerde okuduğuma göre "Şekere zam yapıldı ise pancarın kilosuna -2 kuruş ilave edilmek suretiyle bu farkı müstahsile ödiyeceğiz" demiş. Halbuki mesele şöyledir: 4.5 kilo pancardan 1 kilo şeker istihsal edildiğine göre şekere yapılan zam olduğu gibi müstahsile verilmek icab ederse bir kilo pancara iki kuruş değil, 8-10 kuruş fazla, ödenmesi icab eder.

Necmi Ayar - Ankara

•

Bu sene, 11 yeni ve 4 eski şeker fabrikasının istihsalinin 200 bin ton kristal ve küp şeker olduğunu, nüfus başına 8 küsur kilo seker düştüğünü okudum. Şeker şirketine ait bir bültenda 1951 senesinde 4 şeker fabrikasının senelik istihsalinin 182 bin ton ve 1953 senesinde nüfus başına düşen şeker mikdarının 9 küsur kilo olduğu, 1953 senesinde 8 şeker fabrikasının faaliyete geçtiği ve istihsalin 178 bin ton olduğu yazılıdır. Bu rakkamları gördükten sonra şekere zam yapılmasının sebebini anlamak için muhalif milletvekillerinin uzun boylu sualler sormalarına hacet kalmadığı kanaatindeyim.

Hayri Coşkun - İstanbul

●

D.P. hakkında

1946 yılının koyu Demokratlarından biriyim. On sene partimin idealleri için çalıştım. 1955 teki acı parçalanıştan sonra köşeme çekildim. Şimdi eski partimin, sanki 5,5 milyon reyi alan bu parti değilmiş gibi başıboş gidişini hüzünle seyredenlerden biriyim. AKİS'te okuduğuma göre bizim Demokratlar 1958 seçimlerini silme kazanacaklarmış, bu görüşe inanıyorlarmış. D.P. için ne acı ihtimal!. Eğer 1958 seçimleri hakikaten silme veya buna yakın bir netice verirse, D.P. 1962'de yama tutmaz bala gelen bohçasını toplamaya hazır olsun.

Fevzi Sanlı - Tefenni

26 Ocak 1957 tarihli AKİS'te "Nedir Bu Şımarıklık" başlıklı yazıyı memnuniyetle okudum. Aylardır gözlerimiz, bu Zafer başyazarına ağanın payını verecek böyle bir yazı arıyordu. Makalenizi okuyunca yüreğimize su serpildi. Gönül isterdi ki diğer hasmımızda da böyle bir tepki uyansın. Her şeyde olduğu gibi bunda da önderliği siz yaptınız, tebrik ederim. Zafer'in Denin hayranı başyazarı, memleketin İnönü, Gülek, Çellkbaş vesaire gibi namuslu devlet adamlarına vatanseverlik dersi vereceğine bir kenara çekilip eski günahlarının kefaretini ödese daha iyi eder.

Yusuf Aktar - Bayındır

●

AKİS'in 140 inci sayısının Millete ayrılan kısmında kullandığınız şu ifadeyi çok dikkati calip buldum, aynen alıyorum: "Adnan Menderesin fiziki veya ruhi sebeblerden dolayı İstanbulu tercih etmesi mümkündü. Çok yorgun olduğunu kabul etmemek imkânsızdı. Ne varki böyle hallerde Hükümet Başkanının meselâ İngiltere Başbakanının yaptığı gibi kısa bir istirahat alması, fakat.."

Fakatı, makatı yok kuzum. Bu istirahati müteakip İngiltere başbakanının yaptığı gibi istifa yolunu seçmesi "sayanı temenniydi" diyecek kadar medeni cesarete sahip değil misiniz yoksa?

M. Erol Erdem - Ankara

*

Bir "Cumhuriyet çocuğu" olarak tarih kitaplarında Sultan Hamit devrinde, değil Yıldız Sarayından bahsetmek, gökyüzündeki yıldızlardan söz açanların, şiirlerinde aşkı anlatmak için yıldız kelimesi kullanan şairlerin dahi yakalanıp hapsedildiklerini, sürüldüklerini ve hatta başlarının vurulduğunu ibretle okumuştum. Son C.H.P. Meclis tebliği dolayısiyle Zafer'in "Meclis" sözüne hiddetlendiğini duydum ve her ihtimale karşı şimdiden Emektar Sözlükteki Meclis kelimesi önüne bir çift aylı yasak işareti koydum.

M. Demirayak - Malatya

*

Çok güzel olarak dokunduğunuz Nihat Erim bahsine Zaferciler nedense sinirlenmişler. Mümtaz Faik dostları olsa idi, buna imkân yoktu. Zafer gazetesi "Nereye Kadar" başlığı altında mecmuanıza akıl hocalığı yapıyor ve Zafercilerin kendi koltuklarından seyrettikleri filmi veya piyesi yarıda bıraktırdığınız için sitemlerde bulunuluyor. Bir gazete umumi efkâr için çıktığına göre, bu filmi veya piyesi beraberce seyredebilmemiz için bahsi geçen Nihat Erimin İktidara ve Zafercilere bir zamanlar neler söylediğini bir defa daha hatırlıyarak o günleri gözlerimizin önüne getirelim. Belki o zaman sizin neşriyatınıza hak verirler ve yaptıklarından dolayı da özür dilerler.

İbrahim Ateş - Çankırı

YURTTA OLUP BİTENLER

İktidar

Dostumuz basın

Perşembe sabahı, sisli bir hava içinde, İstanbulda Ayazpaşadaki Park Otelinin kapısından içeri mutaddan fazla bir otomobil kalabalığının girdiği görülüyordu. Saat on buçuğa doğru arabalar tıkandı. Başbakan Adnan Menderes "mutad aylık basın topîantısı"nı yapıyordu. Otomobillerden inenler, ya da yaya otele gelenler Pavyona inen kapının başında kırmızı kravatlı, genç bir emniyet memuru ile karşılaştılar. Memurun elinde bir liste vardı. İçeri, ancak listede ismi bulunanlar alınıyordu. Anadolu Ajansı bir gün evvel gazetelere mesaj göndererek gazete sahipleri, başmuhârrirleri, yazı işleri müdürleri ve fıkra muharrirlerinin Başbakanın toplantısına davetli olduklarını bildirmişti. Bundan evvelki basın toplantısına bazı muhabir veya muharrirler de, ismen davetli olmadıkları halde katılmışlar, bir kenarda durup konuşulanları dinlemişlerdi. Başbakan bu defa bunun tekrarlanmamasını istemişti. Nitekim kırmızı kravatlı emniyet memurunun elindeki listede ismi olmayan bazı meraklılar kapıdan çevrildiler. Ötekiler mermer merdivenlerden indiler ve yanyana dizilmiş olan masaların bekleştiği salona indiler. Başbakanın gelişine intizaren ayakta sigaralar içildi Ve havanın sisinden, çay bulunmamasından, hatıra gelen suallerden bahsedildi. Bazdan İmar ve Kalkınma lâfı da ediyorlardı.

Başbakan, mutadı hilâfına, toplantıya tam zamanında geldi. Gülümsiyen bir hali vardı. Etrafına bakın--ı. Aşina çehreler aradığı belliydi. Toplantıya katılanlar arasında milletvekilleri ile Belediye erkânı ve Umum Müdürler vardı. Gazete sahip ve başmuharrirlerinin çoğu salonda hazır bulunuyordu. Fakat Adnan Menderes Nadir Nadiyi göremedi. Nadir Nadi Ankaradaydı ve toplantıya katılmamayı tercih etmişti. Zaten bir evvelki toplantının da sadece konuşma faslını dinlemiş, yemeğe kalmaksızın izahat bitince ayrılmıştı. Bu sefer Doğan Nadi vardı.

Lâcivert bir elbise, lâcivert bir krâvat, beyaz ipekli gömlek taşıyan Başbakan, Emin Kalafat ile Namık Gediğin arasına oturdu. Sonra, toplantı açıldı. Evvelâ Adnan Menderes konuştu. Basın toplantılarının ne kadar faydalı bulunduğunu anlatmakla söze başladı. "Gazetelerimizin hali bunun delilidir" dedi. Bazı gazeteciler birbirlerine baktılar. Gâzetelerimizin hali! Acaba Başbakan lâtife mi ediyordu? Fakat, hayır. Hükümet başkanı tarafından davet edilmiş olmak, seçenlerde Ankaradan İstanbula giden Beyaz Trende kompartırnan sahibi kılınmak, Libyayı ziyaret etmek en aşağıdan Adnan Menderesin muhtelif meseleler hakkındaki görüşlerini ağzından dinlemek kadar bazı gazeteciler üzerinde uyandırıcı tesirler yapmıştı. Üstelik kâğıt meselesi de elbette ki çok mühim bir faktördü. Bütün bu sebeblerden dolayı Başbakanın, gazetelerin halinden memnuniyet beyan etmesi son derece yerindeydi. Fakat konuşmalar devam edince görüldü ki meselâ meşhur Basın kanununun tadili yolunda hiçbir niyet yoktur. Gazeteler, İktidara faydalı yazılara devama, o kanunun kaldırılması suretiyle değil, başka yollardan teşvik edilecekti.

Toplantının bombası

Başbakan kısa konuşmasından sonra gazetecilerden suallerini bekledi. Büyük gazeteciler, değerli başmuharrirler, meşhur fıkracılar haya-- buldukları sualleri tevcih ettiler. Neler yoktu yarabbi! Bir tanesi Baruthane arsalarını soruyordu, Ulunay "Efendimiz" diye bağlıyarak Libya intibalarını öğrenmek istedi, Refik Halid daha pratik davranarak "Gazeteciler Kooperatifinin gazeteciler için yaptırmakta olduğu evler" meselesini ele aldı. Abbas Parmaksızoğlu -Her Gün- Rusyanın Mısıra yardımını, Muzaffer Soysal -Yeni İstanbul- kömür stokunu sordu. Asıl bomba Dünya gazetesinin genç yazı işleri müdürü Ali İhsan Göğüş söz alınca patladı. Göğüş, Hukukun temel kaidelerinin ihlâl edildiğini söyleyerek Millî Selâmet ve Basın kanunlarına aykırı bir takım neşriyatın takip edilmemesinden, şikâyet etti ve misal olarak D.P. yardımıyla çıkarılmakta olan Köylü gazetesinin 11 Ocak 1957 tarihli sayısındaki bir yazıyı ele aldı. Bunda müslümanlar gâvurlara karşı harbe çağırılıyor, din propagandası yapılıyor, D.P. nin dört kurucusu din hamisi olarak takdim ediliyordu. Genç gazetecinin başka sualleri de vardı. Menderes IV. Kabinesinin programındaki rejim mevzuundaki vaadler ne olmuştu? Sonra, C.H.P. nin İstanbul İl Kongresinde İsmet İnönü icraat mevzuunda bütün tartışmaları önliyecek bir teklifte bulunmuş, İktidardan yatırımlara ayırdığı meblâğlarla, 1950'den bu yana eline geçen paraların bilançosunu sormuştu. Acaba buna niçin cevâp verilmemişti ?

İki aksülâmel

Büyük gazeteciler bu sualler üzerine genç Göğüşe hiddet dolu nazarlar atfettiler. Bursa milletvekili olan Selim Ragıp Emeç -Son Postanın pek değerli sahibi- sualleri "partizanca" buldu. Peyami Safa, Ahmet Emin Yalman, Ulunay, Refik Halid tatlı toplantının havasını bozan bu münasebetsize hiddetlendiler. Başbakanın da bir an durakladığı görüldü. Fakat suallerin her birine cevap verdiği gibi, toplantıdan sonra da genç gazeteciye iltifat etti. Aslına bakılırsa vazifesini yapan tek şahıs oydu.

Bu, Başbakan konuşmaya başladığı zaman da görüldü. Menderesin her lâfı heyecanla tasdik ediliyordu. Hele Dr. Lütfi Kırdar pek ateşliydi. Başbakan rejim mevzuundaki vaadlerin. Büyük Meclis arzu etmediği için gerçekleştirilmediğini belirtti! Meclis hükümete itimatta devam etmiyor muydu? Öyleyse,"istediği birşey yoktu. Zaten mesele Mecliste, Ziya Termenin bir sorusu üzerine halledilmişti bile! Köylü gazetesinin neşriyatından Başbakanın haberi yoktu. Tahkik edecekti. Bilanço meselesine gelince Menderes yatırımlar yerine, istihsal ve kapasite rakkamlarını bir defa daha tekrarladı. Kıbrıs mevzuunda "altlar değişmişti", bunun üze rine de tezimiz şartlara uydurulmuştu. İmâr " planıydı. Şerefiyeler âdildi. Bono değil, para ödeniyordu.

Falih Rıfkı Atay
lÂbya biletini ödemedi

ÖRT Kİ...

Başbakanımızın şahsî propagandasını yapmakla meşgul Yeni Sabah gazetesinde bir haber: D.P. nin Kasımpaşa Kongresinde bir delege "Başvekil Adnan Menderesin yolunda ölmeye hazırız" demiş, diğer delegeler "biz de, biz de" diye bağırışmışlar.

Hani şey, affedersiniz, bizim böyle bir hazırlığımız -ne de niyetimiz- yok da.. Acaba hatırlatsak, kusur mu işlemiş oluruz?

Demokrasi Düşmanlığının Bedeli

Rejimleri Demokrasi olmayan veya rejimleri Demokrasiden uzaklaşmakta bulunan birçok memleketin Demokrasiyi gerçekleştirmek için çabalayan halkı, son hafta zarfında sözlerini Amerika Birleşik Devletlerine dikmişti. Amerika Birleşik Devletleri, bırakınız Demokrasi yolunda olmayı, esir ticaretini mubah gören bir hükümdarı şatafatla karşılamaya hazırlanıyordu. Amerika Birleşik Devletleri, memleketinde fikir ve vicdan hürriyetini yok etmiş bir sosyalist diktatörü misafir etmek üzereydi. Amerika Birleşik Devletleri junta kurmuş bir albaya kapılarını açmayı düşünüyordu. Bu adamların bir tek meziyeti vardı: Sovyet istilâsına karşı vaziyet almışlardı. Demek ki bir kudret sahibi, isterse Demokrasiyi memleketinde bir kalem geçsin, bütün insan haklarını çiğnesin, ne basın ve ne toplantı hürriyeti tanısın, ama Amerikan politikasını desteklemeyi kabul etsin Amerikade itibar görecektir. Amerikada!. Dünyanın en büyük Demokrasisinde ve demokratik yaşayışın yer yüzündeki en mümtaz rehberinde.. Bu hakikaten feci bir ihtimaldi.

Amerika halkı bunun böyle almadığını hiçbir tereddüde mahal bımknnyacak şekilde ispat etti. Kral Suud New York'ta düpedüz istiskal edildi. Elbette ki New York'lular Suudun petrol demek olduğunu biliyorlardı. Ama dünyada petrolden mühim şeyler vardı. Aynı şekilde Tito da Washington'u ziyaret etmemeyi daha uygun gördü, zira bizzat Senatörler ve Temsilciler bu Doğu Avrupa diktatörünün aleyhinde imza topluyorlardı. Hakikaten Amerika hükümeti Yugoslav devlet başkanının ziyaretini Kongrenin kapalı bulunacağı bir tarihe düşürmeye çalışıyordu. Tito Amerikan kongresinin huzuruna çıktığı takdirde, en aşağısından ıslıklanacaktı. Bu ise bir rezaletti. Nihayet Kahirenin bütün davet bekleyen tavrına rağmen Nasır henüz Washington'a çağırılmamıştı ve çağırıldığı takdirde Suuddan daha iyi karşılanmayacağı muhakkaktı. Amerikan milletinin tepkisi, Demokrasi içinde yaşamak isteyen kitlelere hakikaten kuvvet vermiştir ve bundan dolayı Amerikan milleti teşekküre hak kazanmıştır.

Amerika hükümetinin, dünya işlerinde omuzlarına yüklü bulunan vazifeleri yerine getirebilmesi İçin pek çok yardımcıya ihtiyacı vardır. Bu yardımcıların içinde Suudların ve Titoların da bulunması daima mümkündür. Amerika onlarla ittifaklar imzalar, onlara para verir, hatta bizzat Başkan Eisenhower âdet olmayan iltifatta bulunur. Ama bu demek değildir ki Amerikan milleti o zevatın memleketlerinde kullandıkları usulleri tasvip etmektedir ve kendilerine hakikaten dost gözüyle takmaktadır. Zavallı Arapları esirliğe lâyık bol, Yugoslavyada kendi sesine uymayan her sesi boğ, sonra da git Amerikada hüsnükabul gör. Amerika halkı buna cevaz olmadığını katiyetle bildirmiştir.

Bunun faydası büyüktür. Amerikada itibar gören bir diktatör memleketinde kuvvetlenir. "Amerika bile tutuyor" propagandası, Amerika ile münasebetleri sıkı sıkı olan memleketlerde geçer akçedir. Hem de pahalıya geçen bir akçe.. Buna dayanarak, bilhassa münevverleri uykuda memleketlerde zulüm, istibdat, fikre baskı daha kolay yapılır. Eğer Suud Amerikada samimî karşılansaydı, eğer Titonun ziyareti böylesine gürültü uyandırmasaydı, bilâkis bu İki devlet adamının meselâ Nehru kadar sıcak alâkaya mazhar oldukları dünyanın dört tarafına yayılsaydı, dünyanın dört bir tarafındaki aynı yolun yolcuları iktidarlarını biraz daha uzatmış olurlardı.

İşte Amerikan milleti taşa hayır demiştir. İşte Amerikan milleti buna cevaz olmadığını bildirmiş ve Batının medeni camiası içinde yer almak isteyenlerin mutlaka ve mutlaka insanlar m en iptidai haklarına saygı göstermek zorunda olduklarını ifade etmiştir. Yarın veya öbür gün totaliter temayüllü başka devlet adamları da Amerikanın yolunu tutabilirler. Totaliter temayüllü başka devlet adamları da Eisenhower tarafından karşılanabilirler. Ama hepsi Başkan Eisenhower'ın "siyaset İcabı" davetlileri olarak kalacaklar, Amerikan milletinin hüsnü kabulüne malik olamıyacaklardır. Başkan Eisenhower'in ise bu Amerikan milletinin emrinde bulunduğunu bilmeyen yoktur.

İkinci Dünya Harbinden önce totaliter temayüllü devlet adamları demokratik rejim içinde yaşayan milletlerin bir kısmının bile hayranlığına sahipti. İkinci Dünya Harbi yepyeni bir devir açmıştır. Artık tabii gidişi, yani Demokrasiyi önlemek isteyenlerin akıbeti ortadadır: Bugün hür Amerikan milletinin yuhası, yarın kendi milletlerininki...

AKİS

Nadir Nadi

Ötekiler gibi olmıyan adam

Toplantı parlak nutuklarla bitti. Bütün konferans müddetince ağzını açmayan Falih Rıfkı Ataydı. Halbuki Libyaya gitmek kadar tabiî bir vazifesi vardı: Sual sormak. Üstad ona yanaşmamıştı. Doğrusu, kendisini tanıyanlar vazifelerinden yarısını -libyaya gitmek- yapıp, öteki yarısını ihmal edeceğini sanmak istememişlerdi. Yazık!

Sonra yemek yenildi. Bu sefer Başbakanın sağındaki ve solundaki melekler Bahadır Dülger ile Ethem İzzetti.

AKİS - Her hangi bir yanlışlığı önlemek maksadıyla AKİS'in Başbakan tarafından bu neviden toplantılara çağırılmadığını bildiririz. Bu bakımdan AKİS'in hiç bir temsilcisi Park Oteldeki basın konferansına katılmamış, dolayısıyla sual sorup sormamak gibi bir meseleyle karşı karşıya kalmamıştır. Sevmediği birçok şeyi tanımamak âdetinde olan Adnan Menderes AKİS'i de böyle hallerde tanımamaktadır.

Muhalefet

Başbaşa yemek

Geçen haftanın sonunda Cumartesi günü Türkiyenin en ciddi gazetesi Cumhuriyette dört sütunluk büyük bir başlık göze çarpıyordu: "Muhalefetin işbirliği mevzuu tazeleniyor". Manşetin altında şu cümle vardı: "Partiler arasında yeniden dostane temaslara geçildiği haber veriliyor'". Fakat büyük başlıklarla gösterilen haberin muhteviyatında sadece üstü pek kapalı cümleler ve Muhalefet partileri arasındaki münasebetlerin bir tarihçesi vardı.

Haberin dayandığı temel, bir iki akşam evvel Ankarada geçtiği duyulan bir hâdiseydi. O gece Çankayada Kanada Büyük elçiliğinin yanındaki bir evin bahçesine koyu renkte bir otomobil giriyordu. Otomobilde erkeklerden müteşekkil bir grup vardı. Grubu C.M.P. Genel Başkam Osman Bölükbaşı ile arkadaşları teşkil ediyordu. Bahçe İçindeki ev eski Başbakanlardan Dr. Refik Saydamın eviydi. Şimdi orada Hür. P. Genel Başkanı Fevzi Lûtfi Karaosmanoğlu oturuyordu. Otomobil kapıya yanaştı, içindekiler indiler. Beş basamaklı merdiveni çıktılar. Mangasının başında bulunan Osman Bölükbaşı ürkek nazarlarla sağa sola baktı. Acaba civarda kimse var mıydı? Zaten ziyaret için gecenin tercih edilmesi görülmemek içindi. Sonra misafirler boy sırasıyla -önde Bölükbaşı olmak üzere- içeri girdiler. Kendilerini Fevzi Lûtfi Karaosmanoglu karşıladı ve hemen yemek odasına aldı. Ortadaki büyük masa hazırdı. Sofrada bol ve çeşitli mezeler vardı. Fevzi Lûtfi Karaosmanoğlunun ne kadar mükrim bir ev sahibi olduğu herkesin malûmuydu. O gece C.M.P. li arkadaşlarına bir yemek veriyordu.

Misafirler etraflarına baktılar. İçinde bulundukları oda güzel döşenmiş bir odaydı. Yandaki boy aynasının önünde Yahya Kemalin bir resmi duruyordu. Sanki resim Hür. P. Genel Başkanının şair tarafım temsil etmek üzere oraya konmuştu. Fevzi Lûtfi Karaosmanoğlu sofranın başına oturdu. Sağına Osman Bölükbaşını aldı. Yemekte davetli olarak Hür. P. ileri gelenlerinden bazı tanınmış simalar da vardı. Masa basında saatlerce kalındı ve bu vesileyle fikir teatisinde bulunuldu. .Yahya Kemalin resmi konuşulanlara pek alâka duy-, madı. Zira şiirden değil politikadan konuşuluyordu.

Fevzi Lûtfi Karaosmanoğlu mutadı veçhile bir iki kadeh rakı içti. Misafirlerden Ahmet Bilgin rahatsız görünüyordu. O daha ziyade yumurtalı salataya rağbet gösterdi. Yemekler bol ve güzeldi. Hem Hür. P. ve hem de C.M.P. li liderler istifadeli bir akşam geçirdiler. Böylece iki küçük partinin liderleri arasında mevcut soğukluğun izalesi yolunda bir adım atılmış oldu. Hakikaten C.M.P. işin başından beri Hür. P. ne karşı çekingen bir tavır takınmıştı. Bilindiği üzere C.M.P. nin kurucuları esas itibariyle D.P. den çıkartılmış politikacılardı. Bunlar eski partilerinden bizzat Fevzi Lûtfi Karaosmanoğlunun da dahil bulunduğu bir Genel İdare" Kurulu kararıyla ihraç olunmuşlardı ve iddiaları btt-ihraç kararı alınırken tüzüğün rafa kaldırılmış bulunduğuydu. Fakat sofra başı sohbetinde tadsız hatıralar fazla yer almadı. Osman Bölükbaşımn bir kaç iğnesi hariç, daha ziyade aktüel meselelere temas edildi.

Fevzi Lûtfi Karaosmanoğlu - Osman Bölükbaşı
"Yazarsanız tekzip ederiz"

İnönüye itimatsızlık

Başlıca mevzu Muhalefetin işbirliği oldu. En çok konuşan Osman Bölükbaşı idi. Osman Bölükbaşı C.H.P. ye itimad edilemiyeceği tezim savundu. 1954 seçimlerinden evvel C.H.P. ile C.M.P. arasında bir işbirliği , için girişilmiş müzakereler hakkında izahat verdi, bir neticeye varılamamış olmasının mesuliyetini tsmet İnönüye yükledi, İsmet İnönünün sözüne güvenmek güçtü. C.H.P. Genel Başkanının Hür. P. ne, doğumundan itibaren gösterdiği yakınlığı da bir taktik olarak vasıflandırdı. Osman Bölükbaşının, bu fikri Hür. P. mensuplarına telkin etmek istediği evvelden beri biliniyordu. Partisinin Büyük Kongresinde, dinleyici olarak gelmiş Turan Güneş ve diğer milletvekillerine de aynı şeyleri söylemiş olduğu hatırlardaydı. İleri sürdüğüne göre Hür. P. henüz C.H.P. yi ve İsmet İnönüyü tanımıyordu, İsmet İnönü Hür. P. nin gelişmesine mâni olmak için dostane tavır takınmıştı! Hür. P. içinde partinin gelişememesine sebeb arayanlar bulunduğundan bu fikrin bazılarınca müsait karşılanması mümkündü. Ancak Fevzi Lûtfi .Karaosmanoğlunun evinde ne Genel Başkan ve ne de Hür.P.' nin diğer mensupları üçüncü muhalefet partisi ve onun lideri aleyhinde vaziyet almadılar.

Konuşmalar geç vakte kadar devam etti. Osman Bölükbaşı kolay yorulmadığından daha ziyade onun fikirleri öğrenildi. Fakat böyle temasların faydalı bulunduğu aşikardı. Üstelik Muhalefet önümüzdeki haftadan sonra Büyük Mecliste İktidara karşı bir de meydan muharebesi verecekti. Kuvvetlerin birleşmesi iyi olurdu,

Gizlilik merakı

Ziyafeti sadece Cumhuriyet gazetesinin Ankaradaki mümessili Ecved Güresin haber aldı. Bunu teyid ettirmek istediğinde hem C.M.P. ve hem de Hür. P. tarafından bir tehditle karşılaştı: Eğer havadisi yazacak olursa, tekzip edeceklerdi. Bunun üzerine genç gazeteci teması üstü son derece kapalı ve ihtiyatlı cümlelerle umumi efkâra bildirmeyi tercih etti. Cumhuriyet Partilerarası münasebetlerin kısa bir tarihçesini yaptıktan sonra söyle diyordu: "İşte bu durumda olan ve o zamandan beri pek bahsi geçmeyen işbirliği meselesinin yeniden ele alındığı ve yeniden dostane temaslara girişildiği haber alınmaktadır. Bu temasların yakın zamanda genişleyeceği verilen haberlere muvazi olarak yapılan tahminler arasındadır".

Nedense iki küçük partinin Genel Başkanları ve hatta bazı mensupları Muhalefetin temasının gizli olması hususunda ısrar gösteriyorlardı. Bunun 1 numaralı şampiyonu Osman Bölükbaşıydı. Tabii ısrarın altında yatan, kendine güvensizlikti. Ne C.M.P. ve ne de Hür.P. içinde Genel Başkan olanlar Batılı manasıyla bir lider olamamışlardı. Mühim meseleler hakkında kesin fikirleri olup olmadığı meçhul bulunduğu gibi eğer fikirleri varsa bunları partilerine ne dereceye kadar mal edebilecekleri de bilinmiyordu.

Halbuki halkın nabzını yoklayanlar her gün görüyorlardı ki Muhalefet partileri arasında açık, samimi bir işbirliği milletin arzusudur. Partiler içinde de kendilerini taktik his-

lerden kurtarabilenler bu yolu gösteriyorlardı. CM.P. de Sadık Aldoğan, Hür.P. nde Muhlis Ete, CH.P. de Faik Ahmed Barutçu bunların başındaydı. Üstelik Muhalefetin üzerinde hemen birleşeceği bir de mevzu vardı: Seçim kanunu." Meselâ Sadık Aldoğan gayet güzel bir konuşmasında bunu açıkça ifade etmişti. Seçim kanunu bahsinde müşterek kampanya, daha ileri bir işbirliğinin rasyonel temelini teşkil edebilirdi. Ama bunun için de gerek Hür.P. ve gerekse C.M.P. liderlerinin küçüklük hissinden kurtulup temasları aydınlığa çıkarmaları ilk şarttı. Kompleks İnönü kompleksiydi.Gariptir, Karaosmanoğlu da, Bölükbaşı da İnönüyle açıkça temas ederlerse kendilerini İnönünün idare ettiği, peyk parti vaziyetine girdikleri yolunda bir zehabın doğacağından endişe ediyorlardı. Halbuki C.H.P. eğer C.M.P. ve Hür. P. ile açıksa işbirliği yaparsa kendisinin bu iki partinin kucağına düşmüş olacağı zehabının uyanması gibi bir endişeyi hatırına bile getirmiyordu. Vaziyetin asıl garip olan tarafı komplekse sahip tarafların bu komplekslerini tedavi için ötekilere ültimatom edalı tebliğleri illâ kabul ettirmek istemesiydi.

Hakiki işbirliği üç muhalif partinin üçünün de kendisine tam güveni haiz olduğunda ve milletin gözü önünde bir masa başına oturup müsavi şartlarla müzakerelere giriştiklerinde kabil hale gelecekti. İlk tecrübenin gösterdiği buydu. İşbirliği mutlak bir zaruretti. Ama evvelâ herkesin tek başına boyunun ölçüsünü alması gerekiyordu. Bu ikinci tecrübeden de geçildikten sonradır ki üç partinin âkil adamları vaziyete hakim olabileceklerdi.

Şimdi yapılmaması gereken tek şey hususi temasların, insani münasebetlerin kesilmesi ve Muhalefet partilerinin birbirlerini incitecek hareketlere girişmeleriydi.

C. H. P.

Sessiz hazırlık

Bu haftanın başında Pazartesi günü Büyük Mecliste garip bir hadise oldu. Celsenin açılmasını müteakip Devlet Bakam Celâl Yardımcı bir evvelki zabıt hakkında söz aldı ve kürsüye geldi. Bir açıklamada bulunacak, tecavüze uğrayan bakanlığını ve şahsını müdafaa edecekti. CH.P. milletvekili Nuri Sertoğlu bir önceki celsede başka bir makam arabasını bahis mevzuu eden sözlü sorusunun görüşülmesi sırasında kendisinin 0006 numaralı otomobilinin yaptığı bir kazadan bahsetmiş, taarruz etmişti. Nuri Sertoğlu Devlet Bakanlığı arabasının Bakan Ankaradayken İstanbula gönderildiğini, Bakanın ise kazadan sonra meseleyi örtbas etmek üzere uçakla derhal İstanbula gittiğini ileri sürmüştü. Celal Yardımcı bu iki hususun da yalan olduğunu bildirdi. Arabayı, İstanbuldaki , tetkikleri için kendisi göndertmişti. Kazadan sonra ise meseleyi örtbas etmemişti. Bunlar tamamiyle hilafı hakikatti ve Meclis kürsüsünden hilafı hakikat beyan yakışmazdı.

Dinleyiciler meseleyi hatırladılar. Hakikaten Nuri Sertoğlu makam arabalarının kullanılışındaki suiistimalleri kürsüden belirtmişti. Sorusunun gayesi de oydu. O sırada Celal Yardımcıya ait arabanın bir kaza yapmış olduğunu da söylemişti. Şimdi ise Celâl Yardımcı kazayı kabul ediyor, fakat arabanın kullanılmasında suiistimal bulunduğunu reddediyordu. Yukardaki sözleri söyledi ve indi. Koca CH.P. grubundan bir Allanın kulu çıkıp da "Beyfendi, kaza esnasında bakanlığınızın makam arabasında kim vardı?" diye sormadı. Halbuki gazeteleri iyi takip etmiş olsalardı, kazayı haber veren

Seçim Sandığı
İlk hedef

Cumhuriyet gazetesinin bahis mevzuu otomobilde Celal Yardımcının değil, iki hanımefendinin bulunduğunu yazmış olduğunu bilirlerdi.

Hakikaten, Bakan aynen şöyle demişti:

"— Kazanın vuku bulduğu iddia edilen ayın 3 üncü günüdür. Ayın ikinci günü İstanbul'da radyo işlerile meşguldüm. 8 üncü günü Gazeteciler Sendikasının toplantısında bulundum, vermiş oldukları öğle yemeğinde bulundum. 4 üncü günü Gureba Hastahanesinin işleri ve temel atma işi ile meşgul oldum. 5 inci günü İstanbulda basın işleriyle meşgul oldum. Görülüyor ki, Vekil Ankarada iken otomobil İstanbulda bir takım kimselerin hizmetine gönderilmiş gibi gösterilmesi esassızdır. Kısaca bu iddia serapa hilafı hakikattir.

Şimdi kazaya gelince arkadaşlar, bunu da arzedeyim: Otomobil saat 3 de Doğancılardan geçerken, tramvayın arkasından ansızın önüne çıkan bir çocuğa çarpmamak için, şoför derhal, fren yapıyor..."

O halde Bakan gazetecilerin yemeğindeyken Bakanlık arabasının Üsküdarda ne işi vardı? Kimin emrindeydi?

Ulus Allahlık idi ama, C.H.P. grubunun daha iyi çalıştığı da iddia olunamazdı.

C.H.P. nin aklı, bir celse sonra başına geldi. O celsede Nuri Sertoğlu söz alarak Bakandan resmi arabadaki hanımefendinin kim olduğunu sordu. Celal Yardımcının izahatından anlaşıldı ki bu hanımefendi refikalarıdır. Birçok Demokrat milletvekili alkışladı.

Böyle bir hadise C.H.P. iktidarı devrinde de geçmişti O zamanın muhalif Demokratları kırmızı plâkalı otomobillerle hanımefendilerin taşınmasını tenkit etmişler, bir C.H.P. li Bakan kürsüye çıkıp "otomobilimde hanımefendi değil, istersem limon bile taşıtırım" demiş, birçok C.H.P. milletvekili de alkışlamıştı.

Sonra? Sonra CH.P. 1950 seçimlerinde İktidarı kaybetmişti. Hem de "İnönü ne yapar eder, İktidarı vermez" diyenlerin canhıraş çığlıkları arasında...

Büyük handikap

Hakikaten 1954 seçimleri C.H.P. için talihsizliklerin en büyüğü olmuştu. CH.P. milletvekili olarak Meclise girenlerin en büyük kısmı politikada acemi olduğu gibi, üstelik çoğu gayret de göstermek niyetinde görünmüyordu. Hemen hiç birinin iyi bir parlamenter gibi çalışmadığı ortadaydı. Nitekim bunun misali Bütçe müzakereleri sırasında görünüyordu. C.H.P. hatiplerinden bîr çoğu ellerine verilen metinleri müdafaa edecek, bilgiyi edinmek için gayreti bile fuzuli buluyordu. Üstelik, cevval ve atılgan da değillerdi. Eğer Hür. P. çıkmamış olsaydı ve D.P. Grubunun hakikaten en kıymetli elemanlarından birçoğu o safa katılmamış bulunsaydı Meclis müzakerelerinin Muhalefet yönünden seviyesi sıfıra pek yakın olacaktı. CH.P. Merkezi bunun farkındaydı.

İşte en ziyade bu yüzdendir ki bir zamandan beri Eski Partide göstérişsiz, ama çok, faydalı bir çalışma hissediliyordu. Hedef, seçim sandığı idi. C.H.P. eski seçimlerden çok ders almıştı, önümüzdeki seçimlere şimdiden ve ciddi şekilde hazırlanmak lâzımdı. Evvelâ sandık teşkilâtı kurulmalıydı. Eski Parti, Türkiyenin hemen her tarafındaki il başkanlarını Ankarada toplantıya çağırdı. İki, üç başkan hariç, iştirak tamdı. Tâ Doğu illerinden, bazan günlerce taban teperek Ankaraya gelenler oldu. Tabii CH.P. bu "hayatiyet delili"ni gereği gibi kıymetlendiremedi. Parti Merkezinde "adam sivriltmeme" hastalığının hakim olduğu açıktı.

C.H.P., teşkilâtına dönmüştü. Ni-

tekim bu hafta bilhassa tstanbulda çeşitli toplantı yapıldı. Her şeyden evvel alınacak reylerin muhafazası şarttı. Bunun yolu İse şimdiden, önümüzdeki seçimlerde sandık müşahidi olacak kimseleri yetiştirmek, onlara vazifelerini anlatmaktı. Yolu İsmet İnönü Adana kongresine gönderdiği bir mesajla açtı. Genel Başkan bunda, sonradan döğünmenin fayda vermeyeceğini belirtiyor, vaziyetin ehemmiyetini anlatıyordu. Seçim sathı mailine girilmiş olduğu anlaşılıyordu. C.H.P. karsı taraf in içinde bulunduğu halden ve D.P. nin sebebiyet verdiği büyük hayal sukutundan lâyıkı veçhile istifade etmek istiyordu. Milletin bu defa 1950'dekinin aksine davranacağı ve reyini lâyık olana, bunu kıymetlendireceğe vereceği ortadaydı. Seçmen bir tek reyin dahi ziyan olmamasına çalışacaktı. Tabiî bu D.P. ve C.H.P. gibi büyük partilerin lehine, Hür. P. ve C.M.P. gibi mütevazi partilerin aleyhineydi. Her ne olursa olsun C.H.P. nin iktidara gelmesini istemeyenler, üzüle üzüle dahi olsa reylerini gene D.P. ye vereceklerdi. İktidardan, mutlaka değişmesini istiyecek kadar bıkkınlık getirmiş olanlar ise C.H.P. listelerini kullanacaklardı. Küçük partiler daha ziyade araya sıkışacaklardı. Tıpkı 1950'de ve 1954'de olduğu gibi.

C.H.P.'de bu neviden "teknik" başka hazırlıkların yapıldığı görülüyordu. Seçimlere kadar teşkilâtın yeni baştan elden geçirilmesi icap edecek, aksaklıklar düzeltilecekti. Memleketin hemen her tarafında, bilhassa gençler arasında Eski Partiye rağbet fazlalaşmıştı. D.P. şekeri yükseltmek gibi hataları tekrarladıkça C.H.P. ye yaşlıların iğtirarı dahi azalıyordu. D.P. Genel Başkanının meşhur "Hafıza-i beşer nisyan ile malûldür" sözü bir defa daha hakikat oluyordu. Üstelik 1946'da henüz 10 yaşında olan çocuklar önümüzdeki seÇimde rey sahibiydiler. Onlara "tek parti devrinin faciaları"nı anlatmak kolay olmıyacaktı. Üstelik buna teşebbüs edenlere bir sual de dilin ucuna gelecekti: "Affedersiniz, o zaman zatıâliniz neyle meşguldünü?"

Asıl dert

Ama C.H.P. için asıl dert Genel Merkezdeki zihniyetti. Bu, inhisarcı -ve üstelik fikrî bakımdan başarısız- bir zihniyetti. Halbuki seçimlere çıkarken teknik tedbirlerin yamada halkı C.H.P. nin tek parti C.H.P. si değil; çok nartili rejime gönül rızasıyla geçen ve İktidardan düşmenin bugün göz önünde olan korkusuna kapılmamış idealist C.H.P. olduğuna inandırmak lâzımdı. Bunun içinse, istikbalin İktidarının ne yapacağının millete bildirilmesi, muhtelif mevzularda vaziyet alınması, kısacası daha çok fikir söyleyip, daha az lâf ebeliği yapılması lâzımdı.

Geliniz görünüz ki C.H.P. de çalışanlar buna muktedir olmayanlardı, muktedir olanlar ise çalışmıyorlardı. Seçimlerde başarı bu kördüğümün çözülmesine bağlı kalıyordu M C.H.P. nin içini; bilenler, böyle bir ihtimali henüz ufukta görmüyorlardı.

Dış Yardım

Bir misafir geliyor

Bu ayın içinde Türkiyeye bir misafir gelecek. Misafirin adı Richards. Tabiyeti Amerikalı. Partisi Demokrat. Ama Eisenhower'in selâhiyetli temsilcisi. Mr. Richards Eisenhower doktrininin tatbikatı mevzuunu yerinde incellyecek. Bütün Orta Doğuyu dolaşacak, kanaat edinecek, hatta hemen hemen yerinde bazı taahhüdlere girişecek ve Washinglon'a dönüşte yaptıklarını Başkana anlatacak. Bu yüzdendir ki haftanın içinde Amerikanın Ankaradaki beyaz, mermer Büyük elçiliğinde hazırlıklar vardı. Richards İktidar erkânı ile görüşecek. Başbakanı ziyaret edeceği muhakkak. Cumhurbaşkanı tarafından kabul edilmesi de çok muhtemel. İhtimal Eisenhower'in temsilcisi şerefine ziyafet de verilecek. Muhakkak olan birşey daha var: Mr. Richards Kasım Gülekle de bir randevuya sahip olacak.

Mr. Richards gittikten sonra, veya sabırsızlık edilirse henüz buradayken, artık meşhur olan oyun tekrarlanacak mı? Yani Zafer C.H.P. Genel Sekreterini memleketimize gelen yabancılarla temas ettiği için suçlandıracak, büyük puntolu harflerle "Gülek ayağa kalk ve Amerikalıyla ne konuştuğunu anlat" diyecek mi? Gülek de frenklerin tabiriyle bir "pince şans rire = bıyık altından gülen" edasıyla "Gülek ancak memleketin hayrına konuşur, tafsilât isterseniz radyoyu tahsis edersiniz, anlatırım" diye mukabele edecek mi? Bunlar henüz kafi değil. Kafi olan, bu gibi heyetlerin gittikleri yerlerde hem İktidar, hem de Muhalefetle temas etmek vazifesini almış bulundukları. Zaferin yaylım ateşinin Amerika elçiliğini bir Demokraside çok tabii olan bu gibi randevuları ayarlamaktan menedemiyeceği aşikâr. Amerikalıların aklı Zaferin itirazlarım almamaktadır. Hakikaten son hadisenin hiç iyi karşılanmadığı biliniyor. Kaldı ki "Gülek meselesi" çıkartmak, memleket içinde de iyi netice verme hassasım kaybetmiştir. Yardımın bir türlü gelmeme sebebi, artık hemen herkes tarafından anlaşılmıştır.

Gönlün İHtedl£i

Amerikalı temsilcinin gelişinin arifesinde gönlün istediğinin ne olduğu acık. Gönül istiyor ki Mr. Richards karşısında İktidarı ve Muhalefeti yanyana bulsun. Bunu tertiplemek tabiî hükümetin yapabileceği bir iştir. Meselâ Cumhuriyetçi Cumhurbaşkanının Demokrat temsilcisi şerefine yapılacak davete Muhalefet liderleri de çağrılabilir. Bu, ne kadar güzel ve bizim için itibar yükseltici bir hareket olur. Sonra, bundan İktidar ne kaybeder, lütfen söyler misiniz? Bir Demokraside Demokrasinin icabını yerine getirmek kimin kuvvetini azaltmıştır ki D.P. böyle bir endişeye kapılsın? Bu yoldan yürümemekte niçin inad etmeli?

Amerikan Büyük Elçiliği
Kapıları herkese açıktır

Zira bu sefer Hür.P. mensupları kendi namlarına da Amerikalı temsilci ile konuşulmasını istemektedirler. Bir randevu talep ettikleri takdirde Amerika Büyük elçiliğinin Kat sun Gülege verdiği imkânı Hür. P. temsilcisine, de vereceği muhakkak-

MUTABIK OLMADIĞIMIZ POLİTİKA

Metin TOKER

Artık kiminle kardeş olup, kiminle olmadığımızı biz de şaşırdık. Hükümet ricalimiz nereye gitse, nereden Türkiyeye hükümet ricali gelse Ajansımız, Radyolarımız, İktidar organı gazete ve bizzat,devlet adamlarımız oralar halkıyla kardeşliğimizi ilân ediyorlar. Bundan bir müddet evvel Yunanlılarla kardeştik. Sonra onlara Yugoslav kardeşlerimiz eklendi. Kral Faruk Mısırdan kovulunca Nasır kardeş ve kardeş Mısırlıları kazandık. Iraklılarla ikiz vaziyetteyiz. Sırasıyla İranlılar ve Pakistanlılar kardeşlerrimiz arasında yer aldılar. Bir hafta evvel 1 numaralı kardeşlerimiz Libyalılardı. Şimdi Suudi Arabistanlı kardeşlerimizin hasreti içindeyiz; Ürdünlü ve Suriyeli kardeşlerimizi bir ara unutur gibi olduksa da bunların birincisi vaziyetini gene sağlamlaştırmak üzeredir. Lübnanlı kardeşlerimiz ise hayli müddet dillerimizde dolaşmışlardır.

Kardeşliğe son zamanlarda dindâşlık da karıştı. Zaten artık kardeşlerimizi dindaşlarımızdan seçiyoruz. Ötekilerden, yavaş yavaş uzaklaşmak yolunu tutmuş, olmamızdan, endişe edilebilir. Başbakan Adnan Menderes Lâbyada bütün Arapları topyekûn kardeşimiz ilân ettiği gibi "mensup olmakla müşerref bulunduğumuz İslâm âlemi"neden bizi ayırmanın asla mümkün olamayacağını da bildirdi.

Bu politikayla mutabık olmadığımızı söylemek isteriz.

Evvelâ, müslüman olan benim. Müslüman olan Adnan Menderestir. Müslüman olan Ethem Menderestir. Ama Türkiye Cumhuriyetinin müslüman okluğundan bizim haberimiz yoktur. Yeryüzünde devlet olarak müslüman olanlar vardır. Suudi Arabistan veya Pakistan müslümandırlar. Türkiye Cumhuriyeti o safta bulunmuyor. Buna evvela Anayasası mânidir. İslâm âlemine karşı siyasi hiçbir vecibemiz yoktur. Üstelik, dinen bu alemin her mensubuyla illâ dostane münasebet kurmak zorunda değiliz. Dostlarımızı milli -dinî değil- menfaatlerimizi göz önünde tutarak seçeriz. Halkı hıristiyan öyle müttefiklerimiz vardır ki bizim için "Arap kardeşlerimiz"den bin kat kıymetlidir.

Üstelik, yüzümüzün dönük olduğu yer Batıdır. Biz örneklerimizi oradan alırız. Gayemiz o âlemin sevilen, sayılan bir mensubu olmaktır, Bunun için de hayat tarzımızı, zihniyetimizi, bilhassa devlet yaşatma ve hükümet etme usullerimizi onlara benzetmeye çalışırız. Bizi ayırmanın mümkün olmamasını temenni ettiğimiz âlem, asıl o âlemdir. Ötekiyle, devlet ve cemiyet olarak, bağlarımızı Türkiye Cumhuriyetini kurduğumuz gün koparmışızdır. Ar abın sesi, Arâbın düşüncesi, Arabın telâkkileri bize pek bir şey söylemez. Son senelere kadar biz onlara model olmuşuzdur. Onlar bize değil. Demokrasi, Cumhuriyetimizi kuranların Batılılaşma yolunda sonuncu inkılâbıdır. Bizim, siyasî sahada İslâm alemiyle hususi bir bağımız yoktur. Aynı dinin mensupları olmak, şahısları alâkadar eden bir iştir. Devletleri buna karıştırmak gerekmez.

Şimdi, kendimizi Doğumuzdaki âlemin parçası ilân edersek ne olur? Batıdaki âlemden uzaklaşmış oluruz. Batıdaki âlemde bizi istemeyenler çoktur. Onların ağzına sakız veririz. Biz kendimizden "Bağdat Paktının Müslüman Devleti" diye bahsedersek onlar, bizi "başka bir medeniyetin saliki" diye anarlar. Bizim hakikî camiamız Avrupa Konseyidir, Atlantik Paktıdır. Asıl onlarla aramızda siyasî münasebetlerin dışında üstünde bağlar vardır. Bunlar medeniyet bağlarıdır. Başka medeniyetlerden artık alacağımız birşey yoktur. O medeniyetlere çok şey vermişizdir. Hakikaten yeter. Atatürkün halifeliği bırakması, Arap harflerini geldikleri yere göndermesi, ezanı Türkçe okutması, yüzümüzü Batıya çevirtmesi hep bu yüzdendi. Ne seçimle iş başına gelmiş devlet adamlarımız tarafından Arap kitlelerinin idare edildiği gibi idare edilmek istiyoruz, ne oralardaki ahlâk telakkilerinin, devlet ve hükümet mefhumlarının buralarda rağbet bulmasına taraftarız. Dinimiz vicdanımızdadır. Orada kalmalıdır. Mükadderatmızı kafamızla tâyin etmek zorundayız.

Denilebilir ki bütün o edebiyat, bir politikanın icabıdır. Politikanın pek çok icabı vardır ve elbette bunu anlamak lâzımdır. Ama hâdiseler böyle bir icabın müsbet neticelerini göstermiyor. Eğer "kardeşlik" bir taktikse, bu taktiği daima fena kullanmış olduğumuz ortadadır. Yunanlı kardeşlerimizle Yugoslav kardeşlerimiz şimdi karşımızdadır. Nasır kardeşimiz ve kardeş Mısırlılar Radyolarımızdan hergün papara yemektedirler. Zaferin övmeye başladığı ve şimdiye kadar bize karşı hasmane davranmadıkları ileri sürülen Suudi Arabistanlı kardeşlerimiz uçaklarımızı kendi topraklarına indirtmemiş olanlardır. Libyalı kardeşlerimizle memleketlerine giderek yaptığımız konuşmaların neticesi, içinde hiçbir şey bulunmayan bir tebliğden başka nedir? Yarın Iraklı kardeşlerimizi Mısırlı kardeşlerimizle elele, bize sırtlarını dönmüş görürsek şaşırmamalıyız.

Bu niçin böyledir? Bu böyledir, zira Araplara karşı politikamız işin başından itibaren hatalıdır. Başbakanın Libyadan döndüğü gün D.P. tarafından İstanbulda çıkarılmakta olan Havadis gazetesinde İslâm âleminin lideri olduğumuzun artık katiyet kesbettiği sarih şekilde ifade olunuyordu. Halbuki bizim, böyle bir liderlik iddiasında hiçbir avantaja sahip bulunmadığımız, meselâ bütün İslâm âleminin reylerini arkamızda sürükleyip; Birleşmiş Milletlerde bir blokun başı olarak ortaya, asla çıkamayacağımız aşikârdır. Biz "İslâm âleminin lideriyiz" dedikçe Arap memleketlerinde aleyhimizde nümayişler artacaktır. Arap âlemini tanımak lâzımdır. Onun hislerini bilmek şarttır. Arap liderleri pohpohlamak, onlara burada bin bir gece masallarını hatırlar tan ziyafetler vermek, merasimler tertiplemek netice verici bir taktik değildir. Irak Kralı, Ürdün Kralı, Lübnan Cumhur başkanı mükemmel şekilde ağırlanmışlardır. Ama ne Iraktan petrol alacağımızı alabilmişizdir ve ne de Ürdün ile Lübnan Bağdat Paktına dahil olmuşlardır. Bu milletlerin üzerlerine düşmemek, bu milletlere karşı daha ağır davranmak lâzımdır. İslâm âlemi yeryüzünde en çok hangi devletle dosttur bilir misiniz? Koyu katolik İspanya ile.. Zira İspanya Araplara, onların dâvalarına daha anlayışlı davranmaktadır. Kuzey Afrika, Fransızlara isyan ederken, Mısır İngiliz - Fransız emperyalizmini takbih ederken, Suud "Türk kardeşlerinin uçaklarını kendi topraklarina kondurtmazken hepsi İspanyolları bağırlarına basmaktadırlar, Biz de o mevkii sağlıyabilirdik. Fakat tenakuz dolu, politikamız bizi aslında, hergün, yaklaşmak istediğimiz Araplardan ayırmaktadır. Araplar İspanyayı Birleşmiş Milletlerde daima desteklemiştir. Aynı şeyi meselâ Kıbrıs dâvasında, bizim için yapacaklarını Cumhuriyet Hükümeti tekeffül edebilir mi?

Bu politikanın üzerine mutlaka yeniden eğilmek lâzımdır. Hiç birşey elde etmeden çok şey kaybetmek tarihin hiçbir devrinde başarılı politika olarak vasıflandırılmamıştır.

tur. CM.P. ye gelince, C.H.P. nın eski ve ziyadesiyle şöhretli İstanbul müfettişi Alâeddin Tiridoğlunun iltihakından sonra gene ismi var, cismi yok hale gelen partinin böyle temaslara gönderilecek bir şahsiyet bulduğu hatıra gelebilir.

Her halde Mr. Richards'ın ziyareti birçok eğlenceli hadiseye gebedir. Bütün bu eğlence arasında temsilci, memleketimizden müsbet intihayla ayrılsa.. Bunu temin yolu İktidarın önünde açık beklemektedir.

Kaza

"İzmir" battı

Denizcilik Bankasının Akdeniz seferine tahsis ettiği, beyaz boyalı İzmir vapuru geçen hafta Pazar sabahı, ismini taşıdığı şehre ulaşmak üzere bulunuyordu. Gemi körfeze girmek üzereydi. Karşıda Pelikan fenerleri görülüyordu. O gün hava da öyle güzeldi ki.. Deniz çarşaf gibiydi: sis dağılmış güneş yükselmişti. Saat 9'a geliyordu. Birinci mevki yolcularının çoğu yemek salonunda çaylarını, içiyorlardı. Hoparlörden günün en sevilen şarkılarından biri, "Arrivederci Koma" işitiliyordu. Yolculardan çoğu bu alışılmış melodiyi zevkle dinliyorlar, bazıları da ıslıkla tekrarlıyorlardı. Bu şarkı kimsenin aklına geçen senenin en büyük deniz faciası m getirmiyordu. İtalyan transatlantiği Andrea Doria, bir İsveç gemisiyle çarpışıp Atlantiğin dipsiz sularına gömüldüğü zaman da bu parça çalınıyordu. Ama deniz o kadar güzel ve yolculuk o kadar zevkliydi ki kimse yaklaşan felâketi aklına getiremiyordu. Bu sırada İzmire yük boşaltan Amerikan bandıralı Howell Lykes şilebi de limandan çıkmak üzereydi. O da Pelikan fenerlerine yaklaşıyordu. İki geminin çarpışması, kaptanların bütün gayretine rağmen önlenemedi. Howell Lykes, İzmirin sancak tarafından ve tam makina dairesi hizasına bir mahmuz gibi saplandı. Her iki gemide de büyük bir telâş hüküm sürüyordu, İzmirin yarası çok ağırdı. Gemiyi doldurmaya başlayan suların kısa zamanda bu beyaz yolcu gemisini yutacağı muhakkaktı. Bereket İzmiri mahmuzlayan Howell Lykes, bir destek vazifesi görerek geminin bir anda sulara gömülmesini önlüyordu. İzmirin süvarisi Tahir Candaş'ın talebi üzerine Howell Lykes, batmak üzere olan yolcu gemisini Narlı dere açığındaki sığlığa kadar sürükledi. Bu sırada kaza İzmirde duyulmuş ve Şehir Hatları vapurlarından Efes, kazazedeleri kurtarmak için vaka mahalline gelmişti. Kazazede geminin terki işi büyük bir intizamla sona erdirildi. Yalnız çarpışma anında beş kişi ölmüştü. Bundan başka beş kişi de ancak yaralı olarak kurtarılabilmişti. Talihsiz İzmiri dolduran sular gemiyi iyice ağırlaştırdığı için destek vazifesi gören Howell Lykes gittikçe yolcu vapurunun içine gömülmeye başlamıştı. İzmirin ikiye bölünme tehlikesi başgösterdiğinden ve tahlisiye ameliyesi esasen sona ermiş bulunduğundan şilep tornistan yaparak yolcu gemisinden ayrıklı. Az sonra da İzmir, yaralı tarafına yan yatarak Egenin sularına gömüldü. Saat tam 15.15 ti.

İzmir vapuru facianın son perdesinde
Vapurların ölüm* marşı: *Arrivederci Roma

Kurtarma faaliyeti

Kazanın bilançosu şuydu: 5 ölü ve 20 milyon lira zarar.. Denizcilik Bankası bu yepyeni vapurunun İzmir körfezi ağzında, sular altında yatıp kalmasını istemiyordu. Bunun için gemiyi yüzdürmek için teşebbüslere geçildi. Muvaffak olunduğu takdirde gemi İstanbula götürülecek ve tersanelerimizde tamir edildikten sonra tekrar hizmete sokulacaktı. İlk yapılan tetkikler kurtarmanın mümkün olduğunu gösteriyordu. Denizcilik Bankasının tahlisiye mütehassısı Mr. Rees, derhal kaza mahalline gelerek kurtarma işine nezarete başlamıştı. Hora tahlisiye gemisi de kaza mahalline gelmiş bulunuyordu. İndirilen dalgıçların raporları ümit vericiydi; İzmirin yüzdürülmesi mümkündü. Gemi sahilden 180 metre açıkta ve 10 metre derinlikte batmıştı. Hatta bir kısmı hâlâ deniz yüzündeydi. yalnız yüzdürme faaliyetine çabuk başlamak ' lâzım geliyordu.

Suç kimde?

Hâdise gerek denizcilik muhitinde, gerek bütün yurtta büyük teessür yarattı. Kaza can kaybı bakımın dan ucuz atlatılmış sayılabilirdi, tzmirin süvarisi Tahir Candaş, kabahatin tamamiyle Amerikan şilebinde olduğunu ileri sürüyor ve "En ufak bir kusurum olsaydı, intihar ederdim'" diyordu. Amerikan şilebinin kaptanı Hans Beack, sinir buhranları geçiriyor ve kimseyle görüşmek istemiyordu. Limandan çıkarken kılavuz Ziya Kaptanı da yanına almıştı. Fakat bu, süvarinin mesuliyetini ortadan kaldırmıyordu. Adli makamlar hâdisenin tahkikatına girişmişlerdi. Denizcilik mütehassıslarından teşkil edilen bilirkişi heyeti kazanın sebeblerini araştırmaya başlamışlardı. Kimin kabahatlı olduğu bu tahkikatın sonunda meydana çıkacakta. Şimdilik Amerikan gemisinin kaptanı ile kılavuz Ziya Kaptan ve İzmirin süvarisi Tabir Candaş, Çarkçıbaşı Zühtü Can nezaret altına alınmışlardı.

Resmi tahkikatın devam ettiği bir sırada, denizciler arasında da kazanın sebebi aranıyor ve daha ziyade bir uğursuzluk üzerinde duruluyordu. Kaza sırasında "Arrivederci Roma" nın çalınması, Andrea Doria faciasıyla irtibatlar kurulmasına yol açıyordu. Bu plâğın gemilere uğursuz gelip gelmediğini bilmeye imkân yoktu. Fakat birçok kaptanın bu "uğursuz" plâğı denize atacağı muhakkaktı. Bazı gemiciler de bir geminin ilk seferine kadın yolcu alınmıyacağı itikadındaydılar ve kazaya sebeb olarak da İzmir'in ilk seferinde - o zamanlar da bir hayli münakaşaya yol açmış olmasına rağmen- İffet Halim Oruz'un gemiye alınmış olmasını gösteriyorlardı. Fakat İzmir savcılığı bu inanışları değil, kazanın hakiki sebebini araştırmaktaydı.

ÜNİVERSİTE

Muhtariyet

Fırtınadan sonra

Geçen haftanın başında, üniversiteler sömestr tatiline başladıkları sırada da, Turhan Feyzioğlu hâdisesi yüzünden kopan fırtınadan sonra savrulan tehditlerin üniversite çevrelerinde yarattığı huzursuzluk, henüz ortadan silinmiş değildi.

Prof. Turhan Feyzioğlunun Bakanlık emrine alınması ve istifası halk efkârının alâkasını, Üniversite Muhtariyeti mevzuu üzerine çekmişti. Bu hâdiseyi başka asistan ve doçentlerin istifalarının takip etmesi ve Meclisteki münakaşalar bu alâkayı büsbütün körükledi. Siyasî iktidarı elinde tutan makamların ve organların, üniversite mensuplarının ilmî ve objektif ölçülerin sınırını aşarak günlük politikaya girip girmediklerini tesbite kalkışmaları elbette tasvip göremezdi. Bilhassa henüz tahkik mevzuu teşkil eden bazı fiillerden dolayı, müdafaasız, temiz gençleri töhmet altında bırakıcı beyanlarda bulunulması, bu ilim adamlarının başına yıldırımlar yağdırılması duyulan üzüntüyü daha da arttırdı. Takip edilen usullerin akademik hürriyetler bahsinde Batının ne kadar gerisinde bulunduğumuzu ve serbest ilmi araştırmalara ne dereceye kadar imkân bıraktığını açıkça ortaya dökmekten başka, hiçbir faydası olmadı. Ortaya çıkan bir başka husus da, Üniversite Muhtariyeti bahsinde, bu muhtariyetin bizzat davacısı olması gereken üniversite mensuplarının birbirinden çok farklı davranışlara sahip bulundukları keyfiyetiydi.

"Şerbetçi olmayınız"

Bu, istikbal için ümit verici bir manzara olarak kabul edilemezdi. Fikir hürriyeti uğruna, mücadele meydanına atılan idealist gençlerin yanı başında, iktidarda bulunanlarla arayı açmama endişesiyle hareket eden ve "Aman müesseseyi kurtaralım" diyerek "kendilerini feda eden" üniversite mensupları da görülmüyor değildi. Hükümetin müdahale ve baskısıyla, manasını tamanüyle kaybeden böyle bir Muhtariyet müessesesinin kurtarılmaya değer nesi olduğunu anlamak cidden sordu. Diğer taraftan bu "müesseseyi kurtarma" gayretlerinden en büyük zarar görenin bizzat müessese olduğu da hiç bir aklı selim sahibinin gözünden kaçmamıştı. Meselâ Fuzulî gününde "kalkınmanın mesul neticelerinden söz açmak, bir fakültenin tertip ettiği konferans serisi programında hoşa gitmesi muhtemel konferansları öne almak, belki İktidara şirin görünme bahsinde çok faydalı olabilirdi ama, "müessesenin kurtarılması" için bunların fuzulî gayretler olduğu da muhakkaktı. Hakların verilmeyip ancak alındığı hakikati bir an için gözden uzak tutulsa bile, "müesseseyi kurtarma" şampiyonlarının faydalı gördükleri yollara sapmanın Üniversite haysiyeti ve ilim adamı vasıflarıyla kabili telif bulunmadığı ortadaydı.

İstanbul Üniversitesi Tıb Fakültesi Dekanı Ord. Prof. Muhiddin Erel, Muhtariyet bahsinde şunları söyliyebilmişti: "Bakanlığın Üniversitelere muhtelif müdahalelerini hoş gördüğüm anlaşılmasın. Fakat çok defa kabahatlar bizimdir. Bir üniversite mensubu olarak şunu söyliyebilirim ki, bugüne kadar üniversitelerin araştırma ve neşriyatına mâni oluşmamıştır. Profesörler günlük gazetelerden ziyade, şikâyet ve tenkitlerini meslekî neşir organlarıyla yaparlarsa, ilgililer görmüş ve maksat hasıl olmuş olur". Bu zihniyete göre, Üniversite mensuplarının, araştırma ve neşriyatlarına mani olunmadığına şükredip oturmalarından başka çare yoktu. Sayın Ord. Prof., eğer şaka etmiyorlar idiyse, Üniversite mensupları tenkit ve şikâyetlerini -medihlerini değil - , günlük gazetelerle halk efkârına duyuracakları yerde, okuyucusu mahdut meslekî neşir organlarında sayıp dökecekler ye bu suretle İktidarlar ile Üniversiteler gül gibi geçinip gideceklerdi. Kurtarılması için uğraşılıp didinilen Üniversite Muhtariyeti müessesesi hakikaten buysa, Feyzioğlu'lara, Yalçın'lara, Kapani'lere, Aksoy'lara, Kırca'lara ve diğerlerine cidden yazık, hem de çok yazık olmuştu. Bereket Üniversite mensupları arasında Ord. Prof. Muhiddin Erel gibi düşünmiyenler de mevcuttu. Meselâ aynı gün bir başka Ord. Prof., Sıddık Sami Onar, Üniversite muhtariyeti hakkındaki düşüncelerini açıklıyor ve Üniversite Muhtariyetinin, "müesseseyi kurtarma" şampiyonlarının düşüncelerinin aksine, uğrunda mücadeleye değer bir mevzu olduğunu ortaya koyuyordu.

Ord. Prof. S. Sami Onar

"Her şeyin üstünde hukuk"

Başka örnekler

Bir takım üniversite mensupları Üniversite Muhtariyetine indirilmiş bir darbe olarak telâkki ettikleri hükümet müdahalesi üzerine istifalarını verirken, diğer bazı üniversite mensupları da bütün kuvvetleriyle "müesseseyi kurtarma"ya çalışarak İktidara şirin görünmeye gayret ederken bazı hocalar da kürsülerinde sanki hiçbir şey olmamış gibi en ufak bir çekinme, sinme alâmeti göstermeden eskisi gibi derslerine devam ediyor, müstakil düşünce ve hür fikir sahibi olma bahsinde talebeleri için mükemmel bir örnek oluyor, "nabza göre şerbet veren yan münevverlerden olmamalarını" tavsiye ediyorlardı. Bunlardan bilhassa İstanbul Hukuk Fakültesi İdare Hukuku Profesörü Ragıp Sarıca, "nazari bilgileri günlük hayattan misaller vererek talebelere daha açık ve daha anlaşılır bir şekilde izah etmek" suretiyle talebelerin alâkasını çekiyor ve derslerini başka sınıftan olanlar bile zevkle takip ediyorlardı.

Ragıp Sarıcanın günlük hayattan örnekler vererek talebelerine izah ettiği derslerden birinin mevzuu "Münhal bakanlıkların vekâletle idaresi"ydi. Meselenin aktüel olduğu su götürmez bir hakikatti. Ragıp Sarıcanın misallerle izah ettiği dersten sonra münhal bakanlıkların vekâletle idaresinin Anayasaya aykırı olduğunu anlamayan tek talebe yoktu. Prof. Sarıca Anayasanın 49 uncu maddesinden bahisle bir bakanlığın ancak şu şartlarla vekâletle idare edilebileceğini söylemişti: "Ya bakan mezun olacak,

Okuyucu mektupları

Taraftsızlık hakkında

AKİS'in tarafsızlığı mevzuunda birçok iddialar ileri sürüldü ve AKİS, bunları her seferinde reddetti. Bunda AKİS'e hak vermemek kabil değil. Ancak, öyle anlaşılıyor ki mecmua, tarafsızlığını teyid etmek gayesiyle hatalı bir yola girmek üzeredir. Nitekim, Hür. P. ne taraftar öldüğü iddiasında bulunanlara cevap olarak AKİS, neşriyatını son günlerde sırf bu partiyi kötülemeğe hasretmiştir. Hatta, daha ileri giderek "her zaman tenkit olmaz ya" deyip, hiç münasebeti olmayan hâdiselerde, D.P. liderlerini hükmen galip ilan ediyor ve Radyo Gazetesine taş çıkartacak şekilde bu zevata büyük "zafer" payları ayırıyor. Mecliste âta politika mevzuu görüşülürken cereyan eden münakaşalar neticesinde, Menderes'in neredeyse "İkinci Ankara Zaferini" kazandığını Hân edeçekti. Bunu yaparken, Hür. P. nin de diğer muhalefet partileri gibi, Hükümetin dış politikası mevzuunda tek kelimelik malûmattan mahrum olduğu unutuluyordu. Tarafsızlık, "Sezarın hakkını Sezara vermek"le olur; Sezada, Cihat Babanın da hakkını Menderese vermekle değil...

Vehbi Taş - İstanbul

Son haftalar zarfında mecmuanızda aşikâr bir değişiklik olduğuna siz de bizim gibi kani misiniz? Bugüne kadar Hür.P. ne lütfen bağışlamış olduğunuz muhabbet ve sempatinin birdenbire bir husumete inkilabına ve bu muhabbetin sahip değiştirerek birdenbire D.P. iktidarına bezledilmesine acaba sebeb ne ola? Hür.P. erkânını teker teker amme nazarından düşürmek için - İktidarın da bundan başka kasdi yok - sistemli gayretleriniz aşikâr olarak görülmektedir. Halk bu gayretlerinizi acaba nasıl karşılamaktadır, bunun için masa başından kalkar ve lütfen memleketi şöyle bir dolaşırsanız düşünce ve hareket tarzınızda büyük bir tahavvül olacağına kaniim. Hele yakinen bildiğim Bursa, ya lütfen bir gelecek olsanız her vesile ile hücum ettiğiniz İbrahim Öktem hemşerilerinin nasıl büyük bir inanç ve muhabbetle sarıldığını kendi gözlerinizle görür, kendi kulaklarınızla dinlemiş olurdunuz. Bundan ne çıkar demeyin, halkın dili hakkın dili değil mi?.

Fuat Kızıklı - Bursa

AKİS'in 139 uncu sayısının Yurtta Olup Bitenler kısmında, 1968 s e çimlerine yaklaşıldığı şu sırada D.P. karsısında 1950 Muhalefetinin bulunmadığına İşaret edilmektedir. Ama ne var ki Muhalefetin, 1950 Muhalefetinin canlılığım gösterebilmesi için 1950'd eki hürriyetlerin mevcudiyetinin lüzumuna da temas «dilmek gerekirdi. Su tarafsızlığın bir icabıdır.

Mustafa Uslu - İskilip

yahut mazur olacak.. Bunun dışında, bir bakanlığın vekâleten idaresi caiz değildir. Yani evvel emirde bir bakan mevcut olacaktır ki, mezuniyet veya mazuriyetten bansedilebilsin. İşte bu yüzden, bir bakanlığın vekâleten idaresi uygun değildir, Anayasaya aykırıdır".

Ragıp Sarıca, aktüel meselelerle alâkalı diğer bir dersinde de idari makamlar ve üniversite hocaları arasındaki münasebetleri ele aldı. O günkü dersin mevzuu "idarî tasarruflar" dı ve Prof. Sarıca idari tasarrufların mutlaka bir saika, bir sebebe dayanması gerektiğini söylüyordu. Böyle bir saika dayanmıyan idari tasarruflar hukuk dışı sayılmalıydı. Bu suretle bahis, takdir selâhiyetlne intikal etti ve Prof. Sarıca şu misali verdi: "Üniversitelerde doçentlik, profesörlük ve, ordinaryüs profesörlük için kanun bazı şartlar arıyor. Profesörlüğe geçmek isteyen bir doçentte ilmi neşriyat ve öğretme kabiliyeti aranacaktır. Bu hususun tesbiti bir kıymet hükmü olmaktan ziyade, burada idarenin, ilmi vakıalara, kendisine ilim adamlarının verdikleri bilgiye dayanan bir takdir hakkı vardır. Yoksa idarenin, bu adam particilik yapıyor gibi bir kıymet hükmü kullanması gerçek hüküm adını verdiğimiz âdil neticeye varmak için salim bir yol değildir".

İstanbul Üniversitesinin kapısı

Hür düşünceye giden yol

İstanbul Hukuk Fakültesinin şişman, kısa boylu ve tesirli sesli bir eski hocası da - Ord. Prof. Sıddık Sami Onar - , okuttuğu İdare Hukuku nazariyelerinin daha iyi anlaşılması için aktüel hâdiselerden misaller vermeyi faydalı buluyordu. Meselâ bir dersinde hukuki tasarruflar bahsinde verdiği su örnek, sadece talebelerin mevzuu daha iyi anlamalarına yaramamış, içinde bulunduğumuz bazı meselelere de ışık tutmuştu: "Hukuki tasarruflar, üst hukuk kaidelerine bağlıdır. Kanunların Anayasaya aykırı olamayacakları, Anayasanın 103 üncü maddesinin bir hükmüdür. B.M.M. den ancak Anayasaya uygun kanunlar çıkacaktır. Ancak bu takdirde bu teşrii fonksiyonların hukuki bir kıymeti vardır. Kanun vazıı, vatandaşların hürriyetini ihlâl edici fonksiyonlarda bulunursa, hukuk dışı bir tasarruf yapmış olur. Hukuk ise devletin üstündedir ve hukuk devleti ancak bu suretle ortaya çıkar".

Ord. Prof. Onar, bu dersinde her organın ısdar ettiği kaidelerle kendini bağlamış olacağını da belirtti. Bizde kaideyi koyan organın bu kaideye riayette kendini serbest hissetmesi âdeti yardı. Bu âdet, idarenin yaptığı hukukî tasarruflarla bağlı olmaması gibi bir hal ortaya çıkarıyordu. Bu, tamâmiyle yanlıştı. Bunun misallerine târihimizde defalarla rastlamak kabildi. Bu mesele her zaman için karşımıza çıkıyordu. İdarî organlar kendileri tarafından konan hükümlerle bağlı olmalıydılar. İleri memleketlerin kıymet hükümlerinin lehimizde olmasını temin için en çıkar yol buydu. Hatta Türkiyeye yapılacak yardım meselesinde bile..

Ord. Prof. Onar diyordu ki, "Kanun esas bakımından Anayasaya aykırı olamaz. Anayasanın lâfzı ve ruhu göz önünde tutulacak ve kanun bu ışık altında doğacaktır. Hem de bu kanun hukukun genel prensiplerine uygun olacaktır. Madem ki biz, Avrupa camiasına dâhiliz, onların umumî hukuk

İLİM HÜRRİYETİ

Turhan FEYZİOĞLU

Ne yazık ki, 1057 Türkiyesinde, "ilim hürriyeti" halledilmemiş bir dâva, olarak duruyor. Hem de iktidarda bulunan siyasî partinin programında "Üniversiteler ilmi ve idari muhtariyete sahip olmalıdırlar... İlmin, sanatın, her türlü fikir faaliyetlerinin siyasi ve idarî müdahalelerden uzak kalmasını, Demokrasinin değişmez bir esası olarak kabul ediyoruz" dendiği halde. (D.P) programı, m. 39 ve 40).

Üniversite muhtariyeti veya, daha iyi bir tâbir ile, "ilim hürriyeti" üç beş kişiyi ilgilendiren bir meslekî dâva değildir. Bu dâva, Türkiyede insan haysiyetine yakışır hür ve demokratik idarenin kurulup kurulmaması dâvası ile ilgilidir. Bu dâva, Türk milletinin, medeniyet âlemi içinde, bağımsız ve ileri bir millet olarak yasayabilmesi ile ilgilidir. İlim hürriyetine gösterilecek saygı ile memleketimizin kaderi arasında sıkı bir bağ vardır.

Çeçen 'yüz yıllar boyunca, ilim ve kültür yönlerinden, Batı ile aramızda derin bir uçurum açılmıştır. Batıda bir yandan kilise taassubunun, Öte yandan müstebit idarelerin zincirleri kırılıp, hür düşünce gelişirken; tabiat ve cemiyet olayları akılla ve ilim metodlarıyla incelenirken, biz hürriyetsizliğin darbı zulmetinde gaflet uykusuna dalmıştık. Batılılar kutupları keşfe gider, yıldızların ve kâinatın sırlarını çözmeye çalışır, Anadolumuzun yer altı ve yer üstü servetlerine göz dikip topraklarımızın haritasını çizer, jeolojik bünyesini araştırırken; biz "mekteplerde harita kullanmanın günah olup olmadığı" meselesini münakaşa ediyorduk.

Batıda devlet kuvvetinin kapısından içeri sokulamadığı bağımsız Üniversiteler gelişirken, bizde "ilim" boş bir kisveden ibaret kalıyor; kâh taassubun esiri, kâh siyasetin oyuncağı oluyordu. Vaktiyle Zembilli Ali Efendi gibi büyük hukukçuların yetiştiği bir memlekette, artık müstebit hükümdarların keyfine *göre* "fetva"lar veriliyordu.

●

Tanzimattan bu yana Batının ilmi düşünüşü, "akılcılığı", hür münakaşa usulleri, yavaş yavaş memleketimize girmeğe başladı. Türk devrimi bu hareketi hızlandırdı. Fakat şunu iyice bilmeliyiz ki, Batı ile aramızdaki bilgi mesafesi kapanmadığı; Türkiyede de cemiyet olayları hür düşüncenin yaratıcı havası içinde incelenmediği müddetçe "milletimizi muasır medeniyet seviyesinin üstüne çıkarmak" ideali uzak bir gaye olarak kalacaktır. Türk milletine yukardaki ideali gösteren Büyük Adam, onu bu ideale kavuşturacak olan anahtarın ne olduğunu da bildirmişti: "Hayatta en hakiki mürşit ilimdir". Bir medeniyet çevresinden ötekine geçmeğe çalışan milletimiz, daimi olarak yeni fikir hamlelerine, millî düşüncenin yaratıcılığına muhtaçtır. Yaratıcı düşünce ise, hürriyetin çocuğudur.

Hızla gelişen ve değişen bir dünya ortasında, Türk milletinin karşısına çıkan ve çıkacak olan içtimai, iktisadi, siyasi meseleler, ancak ilim ve fikir hürriyeti sayesinde teşhis edilip çözülebilir. Yabancı ilim adamları tarafından Türkiye hakkında yazılan eserlerde bile parmak basılan nice millî derdimiz ve dâvamız, Türkiyede uzun" müddet "'tabu" sayılmıştır. Atatürkün ilme ve akla verdiği büyük öneme rağmen, tek partili rejimin kaçınılmaz bir sonucu ve mahzuru olarak, o devirde de, Üniversitelerimiz tam hürriyete ve bağımsızlığa kavuşamamışlardır.

Nihayet 1946 seçimlerinden önce, çok partili hayata ve tek dereceli seçime geçişle birlikte. Üniversitelerimizi özledikleri ve muhtaç oldukları ilmi ve idari muhtariyete kavuşturan 4936 sayılı kanun kabul edilmiştir. Kanun tasarısının başındaki hükümet gerekçesinde, Üniversitelerimizin "demokrat bir cemiyetin gerektirdiği demokrat prensiplerle işliyebilmesi" gayesinin güdüldüğü açıklanıyordu. Bu kanunla öğretim üyelerini seçmek ve gerekirse vazifeden uzaklaştırmak yetkisi siyasi makamlardan alınıp üniversiteye verilmişti. Bir yandan üniversiteler kanununun gerektirdiği bu "devrim", öte yandan memlekette bütün hürriyetlerin genişlemesi sayesinde, artık sosyal ilimlerle uğraşan ilim adamları için bilginin, ilmi tecessüsün ve hür münakaşanın ışıklarını kendi meselelerimize rahatça tutmak kabil olacaktı.

*

Sene 1953. Üniversite öğretim üyelerinin siyasi yayın ve beyanlarını ihraç tehdidi ile meneden 6199 sayılı kanun kabul ediliyor. Gerçi devrin Millî Eğitim Bakanı ve başka hatipler, T.B.M.M. ndeki müzakereler şırasında teminat üstüne teminat veriyorlar: "Üniversite hocalarının ağzına kilit vurmak istemiyoruz. Kaldı ki, ha kanun hükümete herhangi bir yetki vermemektedir. Profesörler hakkında karar almak yetkisi, doğrudan doğruya üniversite organlarının takdirine bırakılmıştır. Hükümet öğretim üyelerini uzaklaştıramadığına göre, ilim hürriyeti ve muhtariyet masundur". Bu parlak sözlere rağmen, 6185 sayılı kanunun nasıl bir zihniyetin eseri olduğu belli idi.

Sene 1954. Bir geri adım daha atılıyor. Milli Eğitim Bakanının, iki satırlık bir yazı ile, Senatonun aksi istikametteki mütalâasına rağmen bir öğretim üyesini işinden uzaklaştırmasına imkân veren 6435 sayılı kanun kabul ediliyor. Bu kanunla, basın hürriyetini, toplantı hürriyetini, seçme ve seçilme serbestisini daraltıp rejimi geriye doğru götüren zihniyet, "ilim hürriyeti"ne de en büyük darbeyi vurmuş oluyordu.

Sene 1956. Üçüncü Menderes Kabinesinin düşmesi ve Dördüncü Menderes Kabinesinin kurulması sırasında, memlekette hür münakaşa ve murakabe havası yeniden canlanır gibi oluyor ve 6435 sayılı kanunun değiştirilmesi hakkındaki bir tasarı T.B.M.M. komisyonlarında müzakere ediliyor. Bu arada, Ankara Üniversitesi Senatosu 18 Ocak 1956 tarihli btr tebliğ yayımlıyarak, muhtariyetle bağdaşması imkânsız olan bu kanunun üniversite ile ilgili maddesinin kaldırılmasını "ilmin ve memleketin gelişmesi" için lüzumlu gördüğünü bildiriyordu. İstanbul Üniversitesi Senatosu da iki gün sonra yayınladığı bir tebliğ ile, aynı görüşe katılarak 6435 sayılı kanunun 2. maddesini: "Memleketimizde yarım asırdan beri sarf edilmekte bulunan gayretlerin mahsulü ve Türkiyede ilmin inkişafı için vazgeçilmez şartı teşkil eden Üniversite muhtariyetini esaslı şekilde ihlâl eylemiş btr kanun hükmü" diye vasıflandırıyordu.

Sene 1957 Gecen yıl yayınlanan tebliğlerin iktidar çevrelerinde yol açtığı sert tepkilerden; 6435 sayılı kanunun tatbikinden; üniversitelerde "tasfiye", "tecziye" gibi tehditler taşıyan grup tebliğinden; nihayet "yeni bir üniversiteler kanunu", "filan fakültenin kapatılması" v.s. gibi Demokles kılıçlarının parıldamasından sonra, artık ilim hürriyeti yaralıdır ve benkidden, hakikatten, ilmin sesinden, ihtisasın ihtarından endişe duyan kısa vadeli menfaatler şimdilik, memnundur.

●

Fakat Tüfkiyede, hürriyete ve gerçek ilme doğru gidişi devamlı olarak durdurmağa kimse muktedir değildir. 1948 yılında Hür Fikirleri Yayma Cemiyeti'nin yayınladığı bir beyannamede dendiği gibi: "Herhangi bir sebeb ve bahane ile.. müdahaleye uğrayan bir üniversite için ilmi muhtariyet içi boş bir kutuya yapıştırılmış süslü bir etiketten başka bir şey değildir... İlim ve medeniyet hür fikir ve içtihatların eseridir. Fikre ve içtihada çengel takmak, selâmetlerini hakikatleri boğmakta arayan tahakküm ve taassup rejimlerine yakışır bir harekettir". Türkiye'de ise böyle bir rejimin yeri yoktur.

prensiplerini de almak sorundayız. Biz bize benzeriz, safsatasına artık yer vermemek icap eder. Efendim, bu umumi prensipleri bize getirebilmek için yavaş yavaş cemiyetimizin kültürünü geliştirmeli ve ondan sonra bu prensipleri getirmeliyiz düşüncesi ise, İkinci Mebusan Meclisini açmamak isteyen İkinci Abdülhamidin düşüncelerinden farklı değildir. O da kendini böyle savunmuştu".

- İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinin gürültüye aldırmayan bir başka hocası da Prof. Hüseyin Nail Kubalı idi. Prof. Kubalı Anayasa Hukuku okutuyor ve derslerinde aktüel mevzulara temas etmekte, çekinmek şöyle dursun, fayda mülâhaza ediyordu. Meselâ geçen hafta verdiği bir derste söz "İdare edenler ve kanunlar" mevzuuna intikal edince, "hakimiyetin tahdidi" bahsinde şunları söyledi: "Devlet hakimiyetini kulla-

Prof. Hüseyin Nail Kubalı
"Hakkınızı arayınız"

nanlar, bilerek veya bilmiyerek hukukun dışına çıkmaktadırlar. Bütün mesele, idare edenlerin 'kanuna riayetini sağlamaktır. Kanunlar, hakimiyetin nasıl kullanılacağım göster mislerdir. Fakat görüyoruz ki bir tarafta demokratik bir Anayasa, öbür tarafta antidemokratik kanunlar yanyana yaşamaktadır". "Bu ders sırasında Prof. Hüseyin Nail. Kubalı, alâka çekici bir hatırasını da nakletti: "İstanbula bir İngiliz Anayasa profesörü gelmişti. Bir aralık, kendisine şunu sordum: Muhalefetin vazifesine imkân vermiyecek bir kamum başbakan Meclisten çıkartırsa, bunun hukuki müeyyidesi nedir? İngiliz profesörü sualimi anlayamadı, tekrarladım, Şaşırdı kaldı. İngiliz profesörünün kafası böyle bir meseleyi kavrıyamıyordu".

Prof. Kubalı bu şayanı dikkat dersinde bilhassa demokrasi davasının bir hukuk davası olduğunu, hareket noktasının bu olmak lâzım geldiğini belirtti. Asıl mesele, bir zihniyet davasıydı ve profesörün talebelerine aşılamak istediği de bu zihniyetti. Talebeler haklarını korumayı öğrenmeli, kısacası medeni olmalıydılar.

Haklarını korumayı, medeni olmanın kaçınılmaz bir şartı telâkki eden ve talebelerine bu yolda nasihatlarda bulunan bir hocanın, elbette mensup olduğu camiamn haklarını koruma yolundan dönmesi beklenemezdi. Böyle. Bir hocanın derse girerken emniyet memurları tarafından ikaz edilmiş olması ancak hayret uyandırabilirdi.

Kapaktaki hoca

Prof. Ragıp Sarıca

Son zamanlarda İstanbul Hukuk Fakültesinin bazı dershaneleri, diğerlerine nazaran çok kalabalık olmaktadır. Bu dershanelerde iğne atılsa yere düşmiyeceği gibi, kürsüde konuşan profesörün sesinden başka bir ses de işitilmemektedir. Talebelerin bu fevkalâde rağbetine mazhar olan derslerde kürsüde daima aynı profesör bulunmaktadır: 42-43 yaşlarında. tepesi açık, seyrek kumral saçlı, kalın camlı gözlüklerinin arkasından gözlerini kısarak talebelerini zekice süzen, konuşmasının arasına olgun latifeler, ince nükteler serpiştiren bu hoca, Ragıp Sarıcadır. Derslerinin çok kalabalık olmasının sebebi de, Ragıp Sarıcanın ders sırasında "nazari bilgileri günlük hayattan misaller vererek talebelere daha rahat ve kolay bir şekilde anlatma"yı prensip ittihaz etmesi ve konuşmasına hakim olan üslûbun sarıcılığıdır. Buna bir de Rarıp Sarıca'nın talebelerin hayranlığını celbeden medeni cesareti ve dürüst ilim adam hüviyeti inzimam edince, derslerinin niçin bu kadar kalabalık olduğunu anlamak daha kolaylaşmaktadır. Artık Beyazıt semtinde oturan İstanbullular, Üniversite talebelerinin devam ettiği kahvehanelerde tavla ve prafa partilerinin yarım bırakılarak fakülte yolunun tutulmasından o gün Ragıp Sarıcanın dersi olduğunu anlamaya başlamışlardır.

İstanbul Hukuk Fakültesi İdare Hukuku Kürsüsü Profesörü Ragıp Sarıca, İstanbulun çok eski ve tanınmış bir elleşme mensup olup, meşhur Ragıp Paşanın torunudur. Lise tahsilini Galatasarayda yaptıktan sonra İstanbul Hukuk Fakültesine girmiş ve 1937 de Pekiyi dereceyle mezun olmuştur. Kendisine meslek olarak üniversite hocalığını seçen Ragıp Sarıca Hukuk Fakültesine asistan olarak intisap etmiş ve doktora çalışmaları yapmak üzere Fransaya gönderilmiştir. Bu şurada İkinci Cihan Harbinin patlaması ve Paris'in Almanlar tarafından işgal edilmesi üzerine önce Bordeaux'ya geçmiş, sonra da Türkiyeye dönmek mecburiyetinde kalmıştır.

İstanbul Hukuk Fakültesindeki mesaisi, üniversite mensuplarına örnek teşkil edebilecek bir mükemmeliyet içinde cereyan etmiş ve Ragıp Sarıca ismi, gerek meslek - daşları, gerek talebeleri arasında dalma sevgi ve hürmet uyandırmıştır. Bu sevgi ve hürmetin sebebi, Prof. Ragıp Sarıcanın hoşsohbet ve sempatik mizacından çok, meslekî sahasındaki kıymetli çalışma ve araştırmalarıdır. Profesörün 1942 de neşredilen Türkiyede İcra Uzvunun Tanzim Selahiyeti adlı eseri, Türk Amme Hukuku sahasında ilk etraflı monografidir. Bu eser, Türk Esas Teşkilât ve İdare Hukukunun bütün cepheleriyle inceleme çığırını açmıştır. Bu eserin neşrine kadar üniversitelerimizde daha ziyade yabancı hukuk eserlerinin tercüme veya aktarılması şeklinde neşriyat yapılıyor ve bazıları hakikaten çok mükemmel ders kitapları hazırlanıyordu. Ragıp Sarıca, Sıddık Sami Onar'ın daha önceki neşriyatından da faydalanarak Türkiyede İdari Kazanın meselelerini tam ve etraflı bir şekilde ortaya koyan ilk ilim adamı olmak şerefini kazanmıştır.

İstanbul Hukuk Fakültesi Dergisinde muntazaman neşredilen, bilhassa İdari Kaza ve Danıştay kararlarının tahlili üzerindeki araştırinaları büyük alâka uyandıran Prof. Ragıp Sarıca'nın diğer bir mühim eseri de genişletilmiş bir ikinci tabı yapılan İdari Kaza adlı kitaptır.

Hususi hayatında tevazuu, hür ve müstakil düşünme aşkı ile tanınan, meslekdaşları ve talebeleri tarafından pek çok sevilen Prof. Ragıp Sarıcanın, pek bilinmeyen bir tarafı da edebiyata ye güzel sanatlara karşı beslediği meraktır. Boş vakitlerinde şiirler yazan profesörün, çok iyi bir şair olduğunu yakınları söylemektedir.

Tutumu ve sözleriyle mensup olduğu mesleğin şerefini yükselten Prof. Ragıp Sarıca, üniversitemiz hakkında beslenen ümitlerin yıkılmaması için, benzeri pek fazla olmayan mükemmel bir örnektir.

B A S I N

Gazeteciler

Çeyrek asır geriden

Yazı şöyle başlıyordu: "Mübarek, mukaddes bir topraktan geliyorum... Beş gün, beş gecelik zamanım devamlı bir vecd ve saadet içinde geçti. Bu vecde, bu saadete bu yazı serimle sizleri de ortak etmek istiyorum. Fakat içimden öyle duygular taşıyor ki bunları kelimeye çevirmekteki aczimi iptidadan duyuyorum". Yazının altında Ahmet Emin Yalmanın imzası vardı. Böylece cezbe halindeki devlet adamlarından sonra, cezbe halinde gazetecilere de sahip oluyorduk. Üstad, bu cezbeye nerede tutulmuştu biliyor musunuz? Libyada!

Gazetelerimizin bir çoğu hâlâ, röportaj bakımından Batıya nazaran çeyrek asır geride bulunuyorlardı. Rotatifleri son sistemdi, rengârenk baskı yapabiliyorlardı, teletîplere, talefotolara maliktiler. Ama Batılı manasıyla gazetecilik, henüz kapılarından içeri girememişti.

Ahmet Emin Yalman eski mektebin en tipik temsilcisiydi. Gittiği bir tek yer yoktu ki vecd içinde dönmesin. Herşey kendisini hayran, bırakıyordu. Bunun sebebi eski mektebin hâdiselere hâlâ çeyrek asır evvelki gözle bakmasıydı. Zannediliyordu ki bir memleketi ziyaret edenler, illa orayı göklere çıkarmak zorundadırlar. Ahmet Emin Yalman bir defa da Mısıra gitmiş "her Türkün kanında Arap kanı vardır" mealinde parlak nutukların teati edildiği o seyahat dönüşünde Türk milletine müjde vermişti: Artık Mısırla, artık Nasırla kardeştik. Yazıların, mürekkebi kurumamıştı ki Mısırlı diktatör Başbakan Menderesin Kahireyi ziyaret etme talebini geri çeviriyordu.

Eski mektebin temsilcileri çeyrek asır geride kalmışlardı ama, okuyucunun böyle bir rötarı yoktu. Okuyucu artık her şeyin olduğu gibi aksettirilmesini, gazetecinin Batılı ölçülerle hareket etmesini, gördüklerinden kendisini objektif şekilde haberdar kılmasını istiyordu. Madem ki umumî efkârın memleket işleri üzerinden söz hakkını kabul ediyorduk, gazete sütunlarına çıkarken cezbe halinden kurtulmuş olmaya mutlaka dikkat etmeliydik.

Fransa

Boş sayfalar

Geçenlerde Cezayirliler, ellerine aldıkları Express mecmuasının bazı yerlerinin beyaz olduğunu gördüler. Halbuki Express mecmuası Fransada çıkıyordu ve memlekette sansür yoktu. Allahtan mecmua, bir not neşrederek vaziyetini izah etmişti.

Express Cezayirde sık sık toplattırılıyordu. Cezayirde harp hali vardı ve hususî kanunlar tatbik olunuyordu. Bu yüzden askeri idare, Express'de hoşuna gitmeyen bir yazı olunca mecmuaya el koyuyordu. Buna karşı mecmua, bazı sayfalarını beyaz olarak neşrettiği sayısında şu notu koymuştu.

"Eğer Vaziyet gerektirdiği için bir sansür konulmuşsa, mesele yok, Ama toplattırma sansür değildir. Hatırlatma kabilinden bunun doğurduğu malî zararı ve bu zararın gazete sahiplerini teşvik edeceği ihtiyatı, çekingenliği, alçaklığı belirtelim..

Kendi hesabımıza, toplattırılan her sayıda maruz kaldığımız ve bizim için ağır olan zarara katlanarak intihar etmeyi kabul etmiyoruz. Bu, her hafta yapamıyacağımız bir fedakârlıktır. Ama hadım edilmiş haber verme yoluna da sapmıyacağız.

Bu yüzden bu sayıda bulunan ve Cezayirdeki makamların hareketine vesile verebilecek Jean Daniel'in makalesini Cezayire gönderilen sayılardan çıkartıyor ve onun yerine boş bir sayfa koyuyoruz".

Gazete toplatma hâdiselerine Zürihteki Beynelmilel Basın Enstitüsü de el koymuştu. Bu hâdiselerin basın hürriyetini ağır cezalardan da, hatta sansürden de fazla zedelediği aşikârdı. Kanunlar veya sansür nenin yasak, nenin caiz olduğunu belirtiyorlardı. Toplatma kararları ise, meselâ Cezayirde bir kişinin iki dudağı arasından çıkacak söze ye bu zatın tatbik edeceği takdir hakkına bağlı kalıyordu. Bu, hakikaten, gazete sahiplerini ihtiyata, çekingenliğe ve alçaklığa teşvik ediyordu. Dünyanın en zengin gazetesinin dahi toplatmanın tevlid ettiği muazzam zarara tizunca bir müddet katlanmasına imkân yoktu. Hele toplatma kararlarının üstelik usulsüz olarak alındığı memleketlerdeki halin fecaati açıktı ve Basın Enstitüsü bunun üzerinde durmakta son derece haklıydı.

BU EMRİ DİNLEMEYECEĞİZ

Ankara savcılığından bir tebligat almış bulunuyoruz. Karşısında donup kaldığımız bu tebligatı, evvelâ lütfen okuyunuz: /

Akis Mecmuası Yazı İşleri Müdürlüğüne

Bazı mevkutelerde görüldüğü üzere cevap ve tekzip yazılarının Cumhuriyet Müddeiumumiliğinden geçirilmeksizin doğrudan doğruya neşredildiği anlaşılmıştır.

Muaddel basın kanununun 19. maddesi hükmü cevap ve tekzip yaz'.larınm alakalı. C. Müddeiumumiliğine verileceği veya gönderileceğini hamil bulunduğundan kanunun mezkûr sarih hükmüne riayetsizliğin badema kanuni . takibatı istilzam ettirileceği tebliğ oluyor.

C. Müddeiumumi Muavini
Sami Çoşarcan

Bay Sami Çoşarcana bilmesinde fayda bulunan bir hususu hatırlatalım: Emin olsunlar ki bu emri dinlemeyeceğiz ve doğrudan doğruya bize gönderilecek olan cevap ve tekzip yazılarını neşretmekte, altına da istediğimiz notu koymakta devam edeceğiz. Haklarımızda gayrıkanunî hiçbir ilâve kısıntı yaptırtmayacağız.

*

Kanunları tatbik etmekle mükellef olan Ankara savcılığının Türkiyede Sansürün yasak olduğundan haberi yok mudur? Savcıya şu veya bu yazıyı neşrettirmemek hakkını kim vermektedir? Biz bir yazı yazarız, yazıda bahis mevzuu olan kimse cevap vermek ister, bize mektup gönderir. Bu mektubu sütunlarımıza almakta da, almamakta da henüz tamamiyle serbest bulunuyoruz. İstersek koyarız, istemezsek koymayız. İstersek birinci sayfaya koyarız, istersek ikinci sayfaya.. Altına istersek not ekleriz, istemezsek eklemeyiz. Savcılık artık gazetelerin tertibine de mi karışacaktır? Eğer neşredilen mektupta basın kanununa aykırı bir husus varsa, savcılık takibata girişir. Tıpkı her hangi bir yazıda suç mütalâa ettiği zaman yaptığı gibi.. Ama, cevap mahiyetindeki bir mektubu neşrettiğimiz için?. İnsanın aklının durmamasına hakikaten imkân yoktur.

Hem Bay Sami Çoşarcan bize lütfen söylerler mi: Takibatı kimin hakkında yapacaklardır? Mektubu neşreden mevkute hakkında mı, yoksa o mektubu gönderen zat hakkında mı? Zira kanunda "savcılık kanalıyla gelmeyen cevapların neşri cezayı müstelzimdir" diye bir madde yok. Ceza savcılık kanalıyla gelen cevapların neşredilmemesi halinde variddir. Mektubu gönderene gelince, demek artık gazetelere mektupların da savcılık kanalıyla gönderilmesi gerekecek. Savcılık, her hafta neşretmekte olduğumuz okuyucu mektuplarını da görmek biter mi acaba?

Takibat! Evet, takibatı hakikaten müstelzim bir hareket var: Ankara savcılığının kendisini böyle tebliğler göndermeye yetkili sayması, hâdisesi. Ümit ederiz ki Adalet Bakanlığı bunun karşısında sessiz kalmaz. Zira bu, Ankara savcılığının böyle ilk hareketi değildir.

Eisenhower, Kral Suudu hava alanında karşılıyor
Demokrasi ve Cadillac kolleksiyonu!

Amerika

"Binbir gece"den Beyaz Saraya

Geçen hafta Temsilciler Meclisinin bir toplantısında kürsüye çıkan Hars, "Suud buraya para koparmaya geldi. Ben, Arap diktatörlerine para dökmenin aleyhindeyim" dedi. Dünyanın en Şarklı sultanının, dünyanın en ileri demokrasisini ziyareti hürriyet aşığı Amerikan halkını şaşırtmıştı. Sevgili Ike'ın, "Binbir gece" masallarından çıkıp gelen bu dev cüsseli misafiri, parlak bir şekilde karşılamasını anlamıyor değillerdi. Suud dünyanın en zengin petrol kaynaklarına sahipti, Amerikaya hava üsleri kiralayabilirdi, Nasırı ikna edebilirdi, hiç değilse dolarcıklarını Kahireli Albayın emrine arzetmekten vazgeçebilirdi. Bu sebeble hiç olmazsa şimdilik, 7 milyon köleye sahip bulunan Melik'in mazisi unutulmalı, Amerikanın ananevi misafirperverliği hatırlanmalıydı. Ama ne var ki Amerikan halkı, maalesef Diş İşleri Bakanlığı kadar Makyavel veya Lawrence olamıyordu. Siyaseti Amerikanınkine muhalif bile olan, halkına hürriyet ve ekmek vermek için çalışan Nehru'yu canı gönülden alkışlıyor, fakat Amerikanın en iyi dostu bile olsa, halkını sefalet, cehalet ve hürriyetsizlik içinde tutan Cadillac kolleksiyoncusu sultana en ufak bir sempati göstermiyordu. Nitekim New York Belediye Başkanı, Kral Suud i ç i n hiç bir karşılama merasimi tertip etmemeyi kararlaştırdı. Bir Şehir Meclisi azası daha da ileri giderek: "Memleketimize gelen bu maznunları ağırlıyoruz. Zira Dış İşleri Bakanlığının emri böyledir" dedi. Senatör Javit de "Suudi Arabistanın mali yardımı olmaksızın, Albay Nasırın tehlikeli milliyetçilik kampanyasını yürütemiyeceği, herkesin bildiği bir sırdır" diyerek Kral Suudun Amerikayı ziyareti karşısındaki intibalarını ifade ediyordu.

Amerikan halkı, Suudi Arabistanın Bağdat Paktına girmesi ümidi belirince bu paktın üyeleri gibi 180 derecelik bir dönüş yapıvermeyi de nedense bilmiyordu. Kimsenin "Büyük dost Melik Hazretleri" ne methiyeler yağdırmaya dili varmıyordu. Her türlü diktatörlüğe düşman olan Amerikalılar, tenkitlerinde belki daha da ileri gideceklerdi. Fakat "sevgili Ike", misafire gösterilen saygısızlığı tasvip etmediğini açıklamıştı. Mamafih Belgradlı bir başka diktatör, kıssadan hisse çıkarmasını bilmişti. Mareşal Tito, kararlaştırılmış bulunan Amerika seyahatini şimdilik bilinmeyen bir tarihe bırakmayı uygun görmüştü.

Arapça öğrenen Amerika

Kral Suud, New Yorkta Amerikan topraklarına ayak bastığı sırada Orta doğuda bütün hızı ile devam eden "söz muharebesi" hiç de Amerika lehinde cereyan etmiyordu. Arap halkı Eisenhower plânını, Rusyanın işine gelecek şekilde anlamıştı. Kahvehane sohbetlerinde emperyalistlerin yeni bir numara hazırladığından bahsediliyordu. Amerika, Yahudilerin idare ettiği bir memleket değil miydi. Bu sırada Amerikalıların Rodosta demirleyen radyo yayın gemisi, boş yere Amerikanın sadece Arap memleketlerinin sulh ve refah içinde, istedikleri gibi yaşamasını arzu ettiğini anlatmağa çalışıyordu. Ike'ın yeni propaganda şefi Larson, psikolojik harbin kaybedilmek üzere olduğunu çok iyi görüyordu. Yaraya parmağını koymuştu. Arapça bilen Amerikalı resmî şahsiyetlerin sayısı çok azdı. Propaganda servisinin Orta Doğudaki 50 memurundan sadece ikisi Arapça konuşabiliyordu. Kahire ve Şam sefirleri hariç, hiç bir Amerikalı diplomat Arapça bilmiyor ve öğrenmeye çalışmıyordu. Orta Doğudaki bütün Rus diplomatları Arapça konuşuyorlardı. Arap psikolojisinden inliyorlardı. Taşkent Radyosu, "Orta Doğudaki müslüman kardeşlerine" emperyalistlerin gizli niyetlerini tekrar edip duruyordu. Kabul etmek lazımdı ki, Ruslar propoganda yarışına Amerikadan çok daha iyi hazırlanmışlardı. Rusların büyük bir de avantajları mevcuttu: İsrail devletinin ortadan kaldırılmasına taraftar olduklarını açıkça söyliyebiliyorlardı. Yahudi düşmanı gözükmek, Arapların kalbini fethetmek için kâfiydi. Amerika propaganda servislerinin açıkça Yahudi düşmanlığı yapması imkânsızdı. Amerika yarışa büyük bir handikap ve muazzam bir rötarla başlıyordu. Fakat herşeye rağmen Amerikanın çok iyi bir koşucu olduğu unutulmamalıydı. Washington'daki Dış İşleri Enstitüsü, şimdiden Arapça öğreten bir lisan dershanesi haline gelmekteydi. Türkiye veya Rodosta yeni bir orta dalga verici istasyonu kurulması düşü-

Mareşal Tito ve karısı
Kıssadan allınan hisse

Amerikanın Sesi
Biraz da dersi arabi

nülüyordu. Arapları vakit geçirmeden, dünyayı Rus yapısı gözlüklerle görme itiyadından vazgeçirmek zaruriydi. Eisenhower Plânının muvaffakiyeti her şeyden evvel, psikolojik harbin kaybedilmemesine bağlıydı

Orta Doğudaki Soğuk Harp

Doğan AVCIOĞLU

Kontrol altındaki Mısır basını, Eisenhower Plânı ortaya atıldığından beri şu temi işlemektedir: "Hindistan aynı zamanda Rusya ve Amerikadan yardım görmektedir. Aynı şey Mısır için neden kabul edilmemektedir ? "..

Nasır, ilâ devi birbirine karşı oynama siyasetini devam ettirmek kararında ve Eisenhower Plânının Mısırı, Amerikanın inhisarına düşürmesinden korkmaktadır. Nötralist Nasır, Tito ve Nehru gibi tamamiyle müstakil kalmak, hem Amerikadan, hem Rusyadan yardım görmek istemektedir.

Kahireli diktatörün "iki ata birden binme" siyasetini Kremlin desteklemektedir. Rus-Çin konuşmaları sonunda neşredilen tebliğ, Orta Doğu devletlerinin işlerine her türlü müdahaleyi önlemek için Rusyanın ve Çinin bu memleketlere yardıma devam edeceğini bildirmektedir. Milletlerarası komünizmin her türlü müdahalesini önlemeye matuf Eisenhower Plânının, hemen hemen aynı ifadeyi kullanması dikkate şayandır. Diğer bir deyişle, Rusya "emperyalizm", Amerika da "komünizm" tehlikesine karşı Orta Doğu memleketlerini himaye etmektedir. Gerek Rusya, gerek Amerika ancak bu memleketlerin talepleri üzerine yardım ellerini uzatacaklarını belirtmektedirler. Bu durumda hakiki veya muhayyel bir Amerikan tazyiki karşısında Mısır Rusyaya dönerse, Birleşik Devletler ne şekilde hareket edecektir? Hindistan başta olmak üzere, nötralist memleketlerin kalbini kazanmaya çalışan Amerika, Nasıra harp mı ilân edecektir? Böyle bir hareket. Dulles'ın Cenevre Konferansından beri tatbike çalıştığı "sulh içinde rekabet" politikasıyla taban tabana zıt olacaktır. Yoksa Amerika, Orta Doğunun Bağdat Paktı memleketleri ve Nâsırcılar arasında bölünmesine rıza mı gösterecektir? Bu takdirde Eisenhower Plânına lüzum yoktu: Amerikanın Bağdat Paktına katılması kâfiydi ve bu iş çoktan yapılmalıydı. Amerikanın hiç bir karşılık beklemeden, Rusyaya karşı Nasırın nötralizmini desteklemesi ihtimali daha kuvvetlidir. Fakat emperyalizm düşmanı olmasına rağmen, Orta Doğuyu Mısır hakimiyeti altına almaya çalışan emperyalist Nasır, gözünü komşu memleketlerden çevirip kendi iç işleriyle meşgul olmaya rıza gösterecek midir? Amerikan yardımı, siyasetle kumarı ayıramıyan genç Albayı daha "Larj" oynamaya sevketmiyecek midir? Halen İsraili yok etmeye hazırlanan Kahireli diktatörün uslanacağını gösteren hiçbir emare mevcut değildir. İki Büyüklerin rekabeti ve Nasırın ihtirasları devam ettikçe Orta Doğu buhranının nasıl son bulacağı anlaşılmamaktadır.

Bağdat Paktı memleketleri ve Nâsırcılar arasındaki rekabet dolayısıyla Eisenhower Plânını, bir "Krutçef Plânı"nın takip etmesi muhtemeldir. Esasen Rusyanın Suriye ve Mısıra silâh ve teknisyen yollaması, ufak ölçüde de olsa, hâlâ son bulmamıştır. Amerikanın, müttefik Orta Doğu memleketlerini atom silâhlarıyla teçhiz edeceği şayiaları karşısında, Kahiredeki Rus elçisi, Mısır ve Suriyeye de aynı silâhların verileceğini söylemekte tereddüt etmemektedir:

Bu şartlar altında îki Büyüklerin perde arkasından idare ettikleri Orta Doğudaki soğuk harp, kalayca sıcak harbe dönebilir. Hindistan dahil olmak üzere, Baş Büyüklerin katılacağı ikinci bir Cenevre Konferansı, çıkmazdan kurtulmak için ilk akla gelen çaredir. Birinci Cenevre Konferansında karşılıklı tebessümlerle iktifa edilmişti. Bugün suratlar tekrar asılmıştır. Yeni Beşler Konferansında, tebessüme lüzum kalmadan, Orta Doğu ve Orta Avrupa gibi dünya sulhunu tehdit eden meseleler görüşülebilir ve muhtemelen bir hal şekline bağlanabilir. Zira atom bombası devrinde, Kahiredeki mesuliyetsiz bir diktatörün dünyayı harbe sürüklemesi ne Amerikanın, ne de Rusyanın menfaatlerine uygundur.

Birleşmiş Milletler

Cezayir meselesi

Bu haftanın başında Birleşmiş Milletler Siyasî Komitesinin önüne çıkan Fransız Dış İşleri Bakanı Pineau uzun uzun Fransız . görüşünü izan etti. 100 sayfalık bu nutukta hiçbir yenilik yoktu. Fransa "Ceza-, yirli âsiler"le görüşmeyi vaadediyordu. Serbest seçimler yapılacak, seçimleri kazanan yerli ve Avrupalı Cezayirlilerle bu memleketin istiklali müzakere edilecekti. Bunun için herşeyden evvel "âsiler" kayıtsız şartsız ateş kesmeliydiler. Fakat.- Fransa mukabilinde hiçbir taahhüde girmiyordu. Seçimde kazananlarla lütfen müzakere masasına oturacak, muhtemelen "Cezayir Fransadır" sözünü tekrarhyacaktı.

Pineau, Birleşmiş Milletlerin huzuruna sadece üyelerin "istihbarat hakkına hürmet ettiği için gelmişti. Birleşmiş Milletlerin herhangi bir kararını kabul etmiyecekti. Cezayir, Fransanın bir iç meselesiydi. Eğer bir karar alınırsa, Fransa da Hindistan delegesi Menon'un jestini tekrarlıyacaktı.

Cezayirde durum vahimdi. Sekiz günlük grev, muvaffak olmuş sayılabilirdi. Cezayirli işçiler ancak evlerinden süngülüler refakatinde alınarak çalıştırılabiliyorlardı. Gene de işçilerin yarısından fazlası grevdeydi. Kapalı dükkânların kepenklerini açmak için dipçikle kırmak gerekiyordu. Başbakan Guy Mollet çizdiği siyasette devam etmek azmindeydi. Cezayir kurtuluş hareketi liderlerinin hiç bir ümide kapılmaması için, parti liderlerinin ve eski Başbakanların siyasetini tasvip etmesini, istiyordu. İleri galen Fransız şahsiyetlerine birer mektup göndermiş, cevap bekliyordu. Bu suretle bir kabine buhranının Fransız siyasetini değiştireceği ümitlerine son verilmek isteniyordu.

Esasen Cezayirli milliyetçiler Fransız siyasetinin değişeceğinden ümitlerini kestikleri için ayaklanmışlardı. Fransanın ancak kuvvet karşısında meram anlayacağını düşünüyorlardı.

Arap - İsrail dâvası

İsrail ve Mısır arasında "kayıtsız şartsız çekilme", "garantisiz çekilme" düellosu devam ediyordu. Birleşmiş Milletler çıkmazdan nasıl kurtulacaktı? Zevahiri kurtarmak için tek çare, iki memleket arasındaki ihtilaflı bölgeye Birleşmiş Milletler kuvvetlerinin yerleştirilmesiydi. Nitekim bu haftanın başında Birleşmiş Milletler iki karar sureti kabul etti. Birinde İsraile "Çekil" deniliyordu, diğerinde Gazze ve Akabe bölgesine Birleşmiş Milletler kuvvetlerinin yerleştirilmesi karar altına alınıyordu. Durumdan ne İsrail, ne Mısır memnundu. Mısır, Birleşmiş Milletler kuvvetler misyonunun genişletilmesine rıza göstermiyecekti. Bu takdirde Birleşmiş Milletler kuvvetlerini işgal kuvveti sayacaktı. Albay Nasır, Mısırı İngiliz ve Fransızların elinden kurtaran Mr H'ın ordusuna şükran borcunu ödüyordu! İsrail ise Birleşmiş Milletler kuvvetlerinin Arap faaliyetine kargı kâfi bir garanti teşkil etmediğini düşünüyordu.

Hindistan

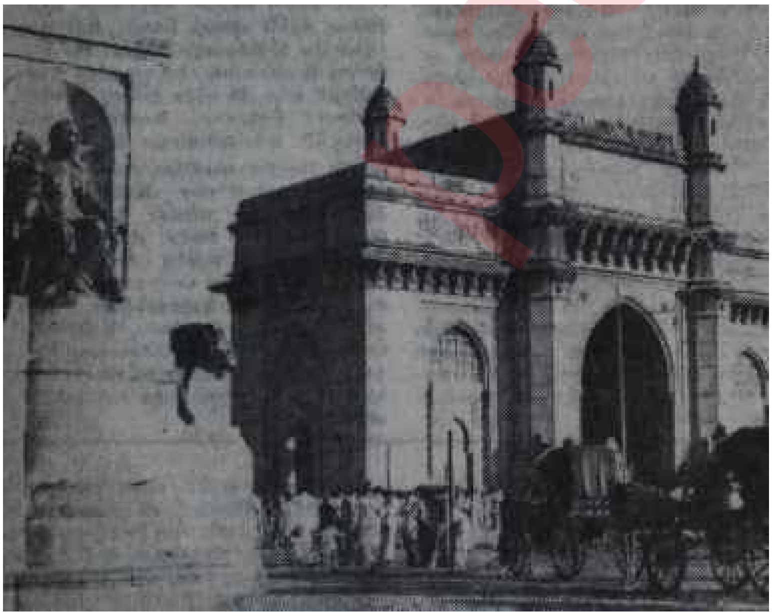
Seçim hazırlığı

Dünyanın masum olmayan bütün insanlarına Keşmir meselesi dolayısıyla "Nehru da masum değildir" diye sevinç çığlıkları attıran Hindistan Başbakanı, geçen hafta seçimlerle meşgul oldu. Halkın büyük bir kısmının okuma yazma bilmediği bu geniş memlekette seçimleri hazırlamak teknik bakımdan, çok zordu. Fakat seçimlerin neticesini şimdiden tahmin etmek o kadar zor değildi. Nehru'nun Kongre Partisi mücadeleyi kolaylıkla kazanacaktı. Muhalefet partileri mahalli bir muvaffakiyet peşindeydiler. Muharebe meydanı olarak Bombay seçilmişti. Komünist düşmanı, sosyalist Praja Partisi, komünistlerle işbirliği yapıyordu. Komünistler en kuvvetli adaylarını seçmişlerdi. 1920 senesinde çelik sanayii işçilerinin 6 ay süren grevini hazırlayan ve idare eden komünist aday S. A. Dange, Bombay işçilerinin çok sevdiği bir şahsiyetti. Maamafih Nehru'nun partisi Bombaydaki seçimlerden bile endişe etmiyordu. Bombay, Kongre Partisinin en iyi teşkilâtlandığı bölgeydi.

Hakikaten serbest seçim yapılan hiçbir memlekette, hiçbir lider Nehru kadar neticeden emin olamamıştı. Doğrusu Nehru, demokrat liderlerin en talihlisiydi. Hürriyetleri kısmadan, cahil ve iptidaî Hindistanı kalkındırmaya çalışan Asyalı lidere 360 milyonluk kitle cân-ü yürekten itimat ediyordu. Sekiz yıldan beri bir Anayasa hazırlayamıyan Pakistan ve bir türlü mahallî isyanlardan kurtulamıyan Endontezya yanında Hindistan, Nehru gibi bir liderin idaresinde, ekmek ve hürriyet mücadelesini at başı yürütmeye muvaffak oluyordu.

Jawaharlal Nehru
Hintlilerin sevgilisi

Bombay'dan bir görünüş
Seçimlerin muharebe meydanı

Fransa

Poujade'ın sonu

Geçen hafta Paris'te yapılan ara seçimleri, geçen senedenberi yıldızı baş döndürücü bir şekilde parlayan halk çocuğu Poujade'ın talihinin ters döndüğünü ortaya koydu. İki sene evvel dükkân sahiplerine vergi ödememelerini tavsiye eden bu taşralı kırtasiyeci, az sonra "Küçük İş Sahiplerini Müdafaa Cemiyeti"nin Başkanı seçilmişti. Poujade'ın idaresindeki cemiyet mensupları Paris üzerine yürümüş, Parlamentoda sözcüler bulmuş ve vergileri hafifletmişler, kontrolu kaldırtmışlardı. Poujade, böyle ce vergi ödemekten hoşlanmıyanların 1 numaralı kahramanı olmuştu. Bir yıl sonra bu kahraman, bir siyasi partinin lideriydi. Poujade'ın programı basitti: Eski milletvekillerinin hepsi namussuz, satılmış kimselerdi, onların yerine Poujade'ın adaylarını seçmek işlerin düzelmesi için kâfiydi. Poujade'cılar ekseriyeti ele geçirir geçirmez Etats-Generaux'yu toplıyacak ve Fransayı kurtaracaklardı. Umumi seçimler, hakikaten Poujade için büyük bir muvaffakiyet oldu. Poujade'ın partisi yeni mecliste 52 milletvekiliyle temsil ediliyordu. Kendisi seçimlerde adaylığını koymamış, partiyi Meclis dışından sevk ve idare etmeyi daha uygun bulmuştu. Fakat bu yılın başında sabık kırtasiyecinin fikirlerinde büyük bir değişiklik oldu, Meclise girmeye karar verdi ve Paristeki ara seçimi için adaylığını koydu. Geçen seneki seçimlerde bu bölgede Poujade'ın adayı - fakülteyi yeni bitirmiş, kimsenin tanımadığı bir delikanlı - , bir hayli rey toplıyarak Meclise girmişti. Fakat Poujade, meçhul adayı kadar şanslı çıkmadı. Parisliler "Mutedil"leriri adayı Jean Tardieu'yü seçtiler. Poujade, 314 bin reyin ancak 7 binini toplayabilmişti. Bu suretle taşralı kırtasiyecinin çabuk parlayan yıldızı,

aynı süratle sönmeye yüz tutuyordu. Bu darbeden sonra, Poujade'ın toplanması hemen hemen imkânsızdı. Esasen Poujade'cıların Meclis grubu çoktan dağılmıştı. Ağzı laf yapan milletvekillerinden çoğu istifa etmiş ve Poujade'a karşı cephe almışlardı. Poujade'ın mağlûbiyeti, Fransız demokrasisinin istikbali bakımından sevinilecek bir haberdi.

Fakat reylerin % 54,5 unu toplayan Jean Tardieu'nün muvaffakiyetinin başlıca sebebi, hükümetin Cezayirdeki zorbalık hareketini desteklemesi olmuştu. Cezayir Fransızdı, zorla da olsa Fransız kalacaktı. Cezayirin Fransız olarak kalması için daha akıllıca bir siyasete taraftar bulunan Mendes - France'ın partisi de Poujade'ınki gibi ezici bir mağlûbiyete uğramıştı. Bu ara seçiminden çıkan neticeye göre, Fransaya bütün Kuzey Afrikayı kaybettirecek olan zorbalık siyasetinin Fransız halka tarafından tasvip gördüğünü kabul etmek lâzım geliyordu. Halkın istediği, her zaman en doğru olan değildi. Fakat Fransada halen iş başında halka, halka rağmen doğru yolu gösterecek liderler bulunmuyordu.

Macaristan

Oxford'lu casuslar

Oxford'lu dört İngiliz delikanlısının tevkifi, Stalin devrinden kalma bir temel kaidenin Macaristanda hâlâ muteber olduğunu gösterdi: Demir Perde gerisinde dolaşan bütün yabancılar, birer casus namzedidir.

Yugoslavyadan dönmekte olan Oxford'lu dört kafadar, bir gün için de olsa Macaristam ziyaret etmekten kendilerini alamamışlar, tarihi Budapeşteyi görmeye, müzeleri dolaşmaya karar vermişlerdi. Fakat bu sırada mukadderat, bu dört iyi aile çocuğunun tarihi komünist zindanlarını yakından tanıması için harekete geçmiş bulunuyordu. Mültecilere yardım eden bir Amerikalı ve bir Norveçli talebe de aynı akıbetten yakayı kurtaramamışlardı. Ailelerine hayli heyecanlı ve üzüntülü günler yaşattıktan sonra bu gençler, Macaristandan hudut dışı edildiler.

Selwyn Lloyd
Parlamento nezaketi

Marosan
Zindancı başı

Bu vesileyle Avam Kamarası. İngiliz parlamentoculuğunun ve İngiliz "humour"unun parlak bir misalini verdi. Kürsüde gözüktüğü zaman, Tory'lerin huzurunu kaçıran Bevan, bu casusluk hikâyesini Mack Sennet'in komedilerine benzetti: "üç adımda bir bozulan ve her defasında ancak Rus askerlerinin itmesi sayesinde çalışabilen elden düşme, bir arabayla nasıl casusluğa çıkılırdı?". Muhalif milletvekilinin konuşmasından sonra Dış İşleri Bakanı Sehwyn Lloyd kürsüye geldi ve tek bir cümle söyliyerek çekildi: "Mr. Bevan'la tamamiyle aynı fikirdeyim".

Macar talebeleri

Fakat Macar talebeleri, komünist zindanlarını gördükten kısa bir müddet sonra tekrar temiz havaya kavuşan dört Oxford'lu centilmen kadar talihli değillerdi. Sürgünden dönen 17 bin genç, Budapeşte zindanlarını tıklım tıklım doldurmaktaydı-, lar. Ecnebi ajanların ve reaksiyonerlerin aleti olduklarını, halkı isyana teşvik ettiklerini itiraf ederlerse, serbest bırakılacaklardı. Tarihin en ümitsiz, fakat en kahramanca ihtilâlini yapan Macar gençleri şimdilik hapiste kalmayı tercih ediyorlardı.

Bütün diktatörlerin yaptığı gibi Kadar da, büyük tehlikeyi atlatır atlatmaz vaadlerini, verdiği tavizleti unuttu. Macaristanda okullara mecburi Rusça dersleri yeniden kondu, yeniden kızıl yıldızlar bayraklara ve sökülüp atıldıkları yerlere yerleştirildi. Ancak çocukların yeni Rusça kitapları, hükümetin yeni kızıl yıldızlar alması icap etti. Zira bunların birincileri ihtilâlin güzel günlerinde yakılmış, ikincileri parça parça edilmişti.

Rus askerlerinin süngü kuvveti sayesinde mevkiini muhafaza edebilen kara alın yazılı, kukla Kadar daha dttn kurtulduğu Stalin zindanlarında geçirdiği karanlık günleri unutmuşa benziyordu. 17 bin hürriyetçi gencin zindanlarda çürümesinin bedeli olan bir iktidar ne Kadar'a ne de Macaristana bir hayır getiremezdi.

Tıpkı Kadar gibi, Stalin zindanlarından daha yeni kurtulan ve kaderin cellâtlığa mahkûm ettiği Devlet Bakanı Marosan'ın sözleri, gençliğe nasıl muamele edildiğinin açık bir itirafıydı. Kadar'ın sağ kolu Marosan, Macar mektepleri vs üniversitelerinin hâlâ reaksiyonerlerin âleti bulunduğunu ve isyanlar tertiplediğini söylüyordu. Üniversite gençliği, bu muzır maksatlarını 'Üniversite Muhtariyeti sloganı altında gizlemek istiyorlardı. Bu misalden de anlaşıldığı gibi, diktatörler nerede hür fikri boğmak isteseler, karşılarında üniversitelileri buluyorlardı. Irak'ta ve İspanya'da cereyan eden hâdiseler de bundan pek farklı değildi. Her üç memlekette de "bozguncu faaliyetlerin yuvası" üniversiteler kapatılmıştı.

Aneurin Bevan
Parlamento nüktesi

T I B

Hastalıklar

Diyabet artıyor

Hekimlik ilerledikçe bazı hastalıklar artmaktadır. Şeker hastalığı -diyabet- da bunlardan biridir. İlmin ilerlemesine karşılık hastalığın bu artışını kavrayabilmek için bazı açıklama yolları vardır, önceleri daha basit bir hastalıktan genç yağlarda ötenler vardı. Bunlar artık tüberküloz, tifo, çiçek, kızamık gibi hastalıkları kolaylıkla atlatıyorlar. 40-50 yaşlarına ulaştıkları zaman da bu yasların hastalıklarına, meselâ diyabeti yakalanabiliyorlar. Bir yandan da teknik ilerlemiş ve diyabet, laboratuvar vasıtalarıyla kolayca tanılır bir hal almıştır. Modern hayatın icapları, yorgunluklar, heyecanlar, sürmenajlar, içki ve sefahat da diyabeti artıran bir sebeb olabiliyor.

Şeker hastalığına karşı en iyi çare : Spor
Ama kelleye, kulağa sahip olmalı..

"Diyabet nedir" sualine şekere ve şekerli maddelere tahammülsüzlük veya kanda şekerin artması şeklinde cevaplar vermek mümkündür. Bu cevapların ikisi de doğrudur. Yalnız şeker deyince son günlerde birdenbire ortadan kaybolan ve büyük bir fiat artışıyla arzı endam eden; çayla, kahveyle beraber bulunmasına artık imkân kalmayan maddeyi anlamayınız. Bunun da şeker hastalığının teşekkülünde rolü olmakla beraber bizim hekim dilinde şeker deyince asıl anladığımız madde glucose'dur, karbonhidrat veya glucide adı verdiğimiz besinlerin ana maddesidir. Glucose sade şekerli besinlerde değil, lezzeti tatlı olmayan sebzelerde, ekmekte, unlularda da mevcuttur. Gıdalarımızın başlıca üç grup elemandan teşekkül ettiğini bilirsiniz Bunlar karbonhidrat, lipid -hayvani ve nebatî yağlar- ve protid -et, balık, yumurtaden ibarettir. Bunlara maden tuşlularını ve vitaminleri de eklemek lâzımdır. Şimdi diyabetin tarifini daha ilmî bir dille yapabiliriz. Bu hastalık, glüsitlerin vücutta tamamen sömürülememesinden ileri gelen bir beslenme bozukluğudur. Şekerden vücut ne kadar az istifade edebiliyorsa diyabet de o kadar ağırdır.

Ehemmiyetli belirtiler

Diyabete kadınlardan çok erkeklerde rastlanır. En müsaid çağ, elliden sonrasıdır. Kadınlarda, gençlerde, hatta çocuklarda bile hastalık görülebilir. Bazı milletler bu hastalığa daha çok yakalanırlar. Yahudileri misal olarak gösterebiliriz. Hastalığın başlıca belirtileri çok yeme -polyphagie-, çok su içme- polyidipsie- ve çok işeme -polyurie- dir. Bu belirtiler bazan çok erken başlar ve hastalığın tanınmasına yardım ederler. Bazan da bu belirtiler ön plânda olmaz. Hasta karşımıza diyabetin sebeb olduğu bir ihtilâtla gelir: Deride geçmiyen, kapanmayan yaralar, kançıbanları, antraks, ekzema, ayaklarda darnar tıkanması, gangren, taban delinmesi -mal perforant-, görme bozuklukları, katarakt, retinit, seksüel bozukluklar, koroner tıkanması, tansiyon yükselmesi, damar sertleşmesi, parmaklarda tekrarlayan dolamalar, şiddetli zayıflama bunlar arasında sayılabilir. Böyle durumlarda yapılan bir İdrar ve katı- muayenesi hastalığın derhal tanınmasını sağlar.

Kanda şeker

Diyabetli hastalarda vücuda yaramıyan, harcanamıyan, karaciğerde ve adelelerde depo edilemiyen, biriktirilemiyen ve dokularda yakılamıyan şeker, kanda artar ve idrarla dışarı atılmağa başlar. Şu halde idrar muyenesinde litrede 3-5 gramdan 50-60 grama ve daha fazlaya kadar şeker bulunması bu hastalığın tanınmasına yardım eder. Fakat bu da kâfi değildir. Ayrıca bir kan muayenesi yaparak şekerin kandaki seviyesini de ölçmek lâzımdır. Buna da Glycemie tâyini diyoruz. Muhtelif usullerle yapılıyor. Normal olarak idrarda şeker bulunmaması lâzımdır. Kandaki miktarı litrede 1-1.20 gram arasında olmalıdır. 1,35'i asması hastalık belirtisidir. Bazan litrede 4-5 grama kadar yükselebilir.

Ensülinin rolü

Hormal bir organizmada besinlerle aldığımız karbonhidratlar midede ve barsaklarda hazmedilerek en küçük parçalarına ayrılır ve glükoz halinde barsak mukozasından sömürülere k a n a karışır. Kıl damarlarla doku hücrelerine ulaştırılır. Bu hücrelerin vazife görebilmeleri için şekere ihtiyaç vardır. Bilhassa adeleler hizasında yanarak kaloriye çevrilir. Vücudun ihtiyacından fazla olanı da gene kan damarlarıyla adelelere ve karaciğere taşınarak orada depo edilir, stok yapılır. Bu yeni şekline glycogene denilmektedir. İhtiyaç halinde bu depolardan glycogene tekrar glükoza çevrilerek kana dökülmekte ve dolaşımla dokulara ulaştırılmaktadır. Bu mekanizma Claude Bernard tarafından keşfedilmiş ve "Gloycogenie" ismi verilmiştir. Bu mekanizma neden bozuluyor? Bunun sebebi karnın içindeki pankreas dediğimiz bezenin yolunda işliyememesidir. Bu bezeden ensülin denilen bir hormon salınmaktadır. Pankreasın şeker kadar ensülin yapamaması şeker hastalığına sebeb oluyor. Ensülin hem glükozun karaciğerde glycogene halinde yığılmasını hem de adeleler hizasında lâyıkıyla yanmasını temin eden bir maddedir. Şu halde şimdi de "diyabet bir pankreas hastalığı veya bir ensülin yetmezliğidir" diyebiliriz. Peki, bu pankreas yetmezliğini yaratan nedir? Bazıları diyabetin irsi olduğunu hatta familyal olduğunu ve bir ailenin birçok fertlerinde görüldüğünü söylerler. Hakikaten 100 diyabetliden 30-40'ımn ailesinde, anasında, babasında ve ecdadında bir diyabetli bulunduğu tesbit edilmiştir. O halde diyabetlilerin çocuklarına çok dikkat etmek ve onları erken olarak korumak lâzımdır. Bu da hareketsiz bir hayat yaşamalarına mani olmak, şişmanlamalarını önlemek, süralimantasyondan sakınmakla mümkün olacaktır. Süralimantasyonun her şekli tehlikelidir. Spor yapanlarda, yol yürüyenlerde ve bu suretle formunu muhafaza edenlerde diyabet pek görülmüyor. Tersine olarak elli yaşını

aşmış, aktivitesini kaybetmiş olanlarda daha çok rastlamyor. Kadınlarda gebelik ve bunun doğurduğu hormon düzensizlikleri de diyabetin bir sebebi olabilir. Şu halde gebe kadınlara sık sık idrar muayeneleri yaparak ayrı bir ihtimam göstermek lâzımdır. Bazı intanlar da -meselâ sifiliz, kabakulak-, diyabeti ortaya çıkarabilir. Hastalığın oluşunda heyecanların, sinir sistemi bozukluklarının da büyük rolü vardır.

Damarlara dikkat

Diyabetin en önemli ihtilatları dolaşım sisteminde ve bilhassa alkali damarlarında görülüyor. Hastalar iyi ve uygun bir rejim takip edemiyorlarsa, gıdalarında yağlı maddeler fazla bulunuyorsa, bu ihtilatlar daha da çok oluyor. Yağlar ve lipoidler ve bunların bir şekli olan kolesterin damar duvarlarına çöküyor ve arteryoskleroz yapıyor, kabacası damarlar sertleşiyor. Bazan da arterit dediğimiz damar iltihapları meydana çıkıyor. Bu hal daha çok bacaklarda ve ayaklarda oluyor. Tıkanan damarlar ayakları besliyemiyor. Gangrenler ortaya çıkıyor ve gangrene uğramış kısımdan ayağı veya bacağı kesmek gerekiyor. Kalbin damarlarında da tıkanmalar, daralmalar ve iltihaplar oluyor. Bu zaman da göğüs anjini veya miyokard enfarktüsü ortaya çıkıyor. Gene damarlardaki bozukluklardan ötürü böbrek iltihabı -nefrit-, tansiyon yükselmesi, katarakt ve retinit ortaya çıkıyor. Hatta beyin damarları da daralıp tıkanabiliyor. Bulunduğu yere göre bu ihtilatlar da muhtelif pâraliziler ve dimağ belirtileri gösteriyorlar.

Rejim ve tedavi

Biz daha önce şeker hastalığının rejimle tedavisinden, muhtelif ensülin preparatlarından ve bunların klinikte tatbikinden bu sayfalarda söz açmıştık. Bu usulleri kısaca hatırlatalım: Diyabet rejiminin ana prensibi şekerli maddelerin kısılmasıdır. Yağlar ve albüminli maddeler de azaltılacaktır. Rejim düzenli olacaktır. Yani her üç maddeden de yeteri kadar ihtiva edecek, fakat hastanın kilo almasına, yağlanmasına ve şişmanlamasına engel olacaktır. Hastanın yaşına ve işine göre kilo başına 20-35 kalori sağlaması kâfidir. Karbonhidratlardan 175 gram, prodit olarak 250 gr., yağlardan da 125 gr. ihtiva edecektir. Az miktarda kahve ve çaya müsaade edilir. Tatlı içkiler meselâ şarap, bira vermemelidir. Bu rejimle işi idare etmek mümkün olmadığı zaman ilâç tedavisine başvurmaktan başka çare yoktur. Hem iyi çalışmayan pankreas bezesini uyandıracak ve bolca ensülin salmasını temin edecek bir ilâç mevcud değildir. Yalnız ensülin bu noksanlığı gidermektedir.

Bir ümit

Şimdi diyabette yeni bir takım sülfamid maddeleri kullanılıyor.

Bir oturuşta 24 kap yemek!
Şeker hastalığının siparişi

Bunlara şeker düşürücü sülfamidler deniliyor. Üçü kliniklerde bolca kullanılmağa başlandı: BZ 55, D 860, 2254 RP. Piyasaya ağızdan alınan komprimeler şeklinde sunulmuş bulunmaktadırlar. Bu, ensüline olan üstünlüklerini teşkil etmektedir. Her gün birçok iğne yapılmaması hastalar için ehemmiyetli bir şeydir. Antidiyabetik sülfamidlerin tesir mekanizması henüz pek belli değilse de pankreasın içinde bulunan ve ensülin ifraz eden beta hücrelerini kamçıladığı veya alfa hücrelerini tahrip ettiği düşünülmektedir. Bu ilâçlar ehemmiyetli kan, böbrek, karaciğer hastalığı bulunanlarda veya allerjisi, deri hastalığı olanlarda kullanılamaz. Günde 6-4 komprime ile tedaviye başlanmakta ve tedricen azaltılarak günde bir veya yarım komprime De uzun bir zaman devam edilmektedir. İlâç bazan da ensülinle beraber kullanılmaktadır. Dr. E.E.

Okuyucu mektupları

Amerikadaki **doktorlar** hakkında

Güzel ve- haklı yazısından dolayı Dr. Esad Eğilmez'i tebrik ederim. "Amerikadaki Meçhul Bir Türk Doktora Mektup" yazısı, Tevfik Fikret'in "Halûkun Vedaı" şiiri ile birlikte, tahsil için yurt dışına çıkan her gence okutturulmalıdır.

Yalçın Küçük - Ankara

*

Zevk ve istifadeyle okuduğum AKİS'in basınımızı saran acı sessizlik arasında inandığı yoldan bir santim bile ayrılmamış bulunması, şeref ve iftihar vericidir. Yalnız son sayılarınızdan birinde Amerikadaki yüzlerce Türk doktordan Miss. Betty ile evlenenine hitaben Dr. Esad Eğilmez tarafından yazılan mektubu okuduk. Şunu söylemeyi bir vazife sayarım ki, Türk doktorları buradaki bütün rahat ve konfora rağmen, iş bulma hususunda göğüs gerecekleri zorlukları bir an olsun düşünmeden memlekete dönmeğe kararlıdırlar.

Dr. M. Ersoy - Chicago

İki doktorun birbirine yazdıkları mektupları AKİS'te okudum. Amerikadaki doktorun Anavatandaki doktoru yanlış anladığı görülüyor. Dr. Eğilmez, yazısında Amerikadaki doktorları kötülemeyi düşünmemiş, ."Milyoner bir saçı kesik uğruna milliyetinizi feda etmiyecek karakterde" iseniz meçhul doktora yazılan mektuptan ne diye alınıyorsunuz? Yarası olan gocunsun!. Yalnız sayısını sizden öğrendiğimiz, Amerikada bulunan 280 doktorun her birinin hissesine 3 bin vatandaşımızın sıhhi mesuliyetinin düştüğünü, bilmem benim hartırlatmama lüzum var mı? Bu 3 bin vatandaşın her gün "Gitti de gelmeyiverdi" şarkısını söyliyerek dertlerine yanmaları, "evliyalar"a mum adamaları hoş birşey sayılmaz, değil mi?

İsmail Yayabaşı - Siirt

AKİS'in 137 nci sayısında çıkan Dr. Esad Eğilmez'in mektubunu büyük bir üzüntüyle okudum. Dr. Esad Eğilmez de bu camiaya mensuptur. Ama biz bindiğimiz dalı kesmeye bayılırız. Filin yalnız kuyruğunu yakalayıp "Fil, ince uzun bir hayvandır" der çıkarız. Dr. Esad Eğilmez'in "meçhul doktor"u pek cüz'i birkaç istisnayı temsil ediyorsa, neden diğer doktorlar bu şaibeden tenzih edilmemişlerdir? Türkiyenin hekime, ihtiyacı bulunduğu - ama Dr. Eğilmez'in mübalağa ettiği kadar değil - muhakkaktır. Köyün kalkındırılması ise milli bir dâvadır. Bunu sadece sıhhî bakımdan ele almak, sorarım size, ne fayda verir?

Dr. Alt Başer - İzmit

S A N A T

Ayhan Köprülü'nün sergisinden: Goya'dan kopya
Üstadlara hayranlık...

Resim

Ayhan Köprülü sergisi

Geçen haftanın sonunda, Ankarada Mithatpaşa Caddesindeki Türk - Amerikan Derneği salonlarında genç bir ressam ilk sergisini açtı. Ayhan Köprülü, babasının Madrit elçiliğinde bulunduğu sırada İspanyada resim çalışmak fırsatını bulmuş ve yurda koltuğunun altında bir yığın tabloyla dönmüştü. Türk - Amerikan Derneği salonlarında sergilenen tablolar işte bunlardı. Tabloların büyük bir kısmını büyük üstadların eserlerinden yapılmış başarılı kopyalar teşkil ediyordu. Bilhassa şöhretli İspanyol ressamı Goya'nın Ayhan Köprülü'yü pek fazla alâkadar ettiği anlaşılıyordu..

Cemal Köprülünün kendi imzasını taşıyan tablolarda daha ziyade Gaugin ve Matisse'in izlerine rastlanıyordu. Bununla beraber ressamın kâmil bir renk anlayışına ve titiz bir çalışma metoduna sahip bulunduğu ümit verici bir husus olarak nazarı dikkati çekiyordu.

Netice olarak 15 Şubata kadar açık kalacak olan serginin görülmeğe değer olduğu söylenebilir.

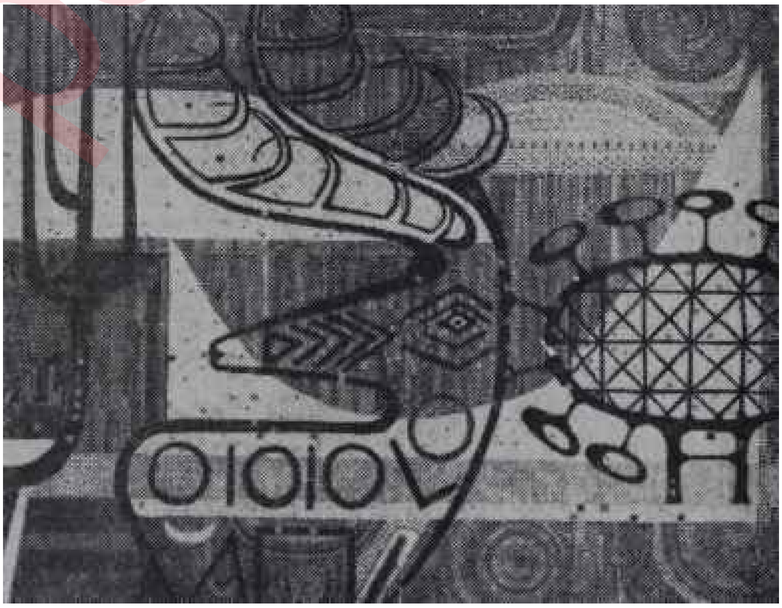
Mozayıklar

Eyüboğlu'ların sergisi

Geçe hafta Güzel Sanatlar Akademisi salonlarında Eyüboğlu'lar, Ankara Etibank Genel Müdürlüğünün yeni binası için hazırladıkları mozayik panoları ve diğer mozayik çalışmalarını teşhir ettiler. Bu vesileyle tertipledikleri kokteylde Eyüboğlu'lar ziyadesiyle memnun görünüyorlardı. Bir kere Eti motifleri ile düzenlenmiş panolar, bilhassa Eren Eyüboğlununki, bu sevinci hakkettirecek bir değerde idi. İkincisi, senelerdir nakışın türlüsünü ve kendi deyimi ile "rengin has"ını aramış olan Bedri Rahmi bu sefer özlediği bir malzemeye kavuşmuştu.. Hem de bu malzemeyi mimarla, yapı ile tam bir iş birliği sağlanabileceğinin sağlam bir delili olarak ortaya koymuştu. Ferruh Başağa, Eyüboğlu'lar, Pindaros Pilatonidis zaten ne zamandır mozayika vurgundular. Gelgelelim mozayikla değil, mozayik tarzında işledikleri boya, fırça veya linolyum parçacıkları, bira şişesi kırıntılarından çakıl parçalarına kadar ellerine ne geçire bilirlerse onunla çalışıyorlardı. Bu sefer ellerinde doğrudan doğruya mozayik vardı. Bu sebepten Eyüboğlu'ların sergisi, eski ve güçlü bir sevdanın kanması, dindirilmesi yolunda ilk şevkli adım olmuştu. Büyük iki pano yerlere konmuştu. Biri mavi, diğeri gri armonisi içinde mozayiklar renk renk, sağlam ve düzenli, aşınmaz ve solmaz parlıyorlardı. Aşınmazlardı çünkü mozayik olsa olsa - o da seneler sonrası- bir cam ihtiyarlamasına uğrardı. Solmazlardı, çünkü renklerini her hangi bir ilâve boyadan değil, kimyevi birleşimlerin tabii neticesinden alıyorlardı.

Mozayikların hikâyesi

Panoların birinde, en dipte olanının sol alt köşesinde ise küçük bir afiş bu mozayikların yerli Betebe mozayıkları olduğunu pek mütevazî bir tarzda bildiriyor, hatta göze bile çarpmıyordu. Halbuki serginin en mühim noktalarından biri de buydu, öyle ya sanatkârlarımızın güçleve kötümser görünmüşlerdi.
ri ne zamandır belliydi, Şimdi ise sanatkâra aynı güçle cevap veren bir malzeme imâl edilmiş ve dileyen sanatçının eline verilmişti. Bu mozayiklar 1956 Martından beri Topkapıda fayans ve mozayik gibi her nevi kaplama malzemesi imal eden bir

Bedri Rahmi Eyüboğlunun mozayik **panosu**
Renk ve şekil cümbüşü

Eren in mozayikinden bir parça

Göz nuru

fabrikanın imalâtıydı. Betebe marka ismini kullanan fabrika Adnan Birgi, B. Bekiroğlu, E. Tanalay ve ortaklarına aitti. Üç sene süren ciddi bir tetkik ve inceleme sonucu İtalyanlarla işbirliği yapılarak kurulmuştu. Hissenin, yalnız % 30 u İtalyanlara bırakılmak suretiyle yabancı sermaye kanunundan da istifade edilmişti. Fabrika iptidai maddesinin ancak % 5 ini dışardan getirtiyordu. Hariçten hiç kaplama malzemesi gelmese bile fabrika memleketin bütün ihtiyacına cevap verebilecek bir kapasitedeydi. Türkiyenin bu mevzuda her yıl 2 milyon dolarlık ithalâtı olduğuna göre, eğer bu ithal devletçe durdurulsa her yıl fabrika memlekete 1 milyon 800 bin dolarlık bir döviz tasarrufu sağlıyabilirdi. Ama hernedense ilgililer bu fabrikanın işlerine kulaklarını tıkamış görünüyordu. Zaten öyle olmasa idi elbet fabrikanın açılışında kurdeleler kesilir, ziyafetler ve nutuklar verilirdi. Ama üç müteşebbis heyecanlı ve ümitliydiler. Roma Garını, Münih Çarşısını, muhtelif Avrupa ve Amerikan şehirlerinde mozayik işçiliğinin renk renk iç açıcı numunelerini görmüşlerdi. Bu renk cümbüşü bir gün gelecek Anadolunun en renksiz köselerinde -hiç olmazsa devlet yapılarında- görünecekti. Bulanık suların kıyılarında sarılar, kırmızılar, ağaçsız yerlerde yeşiller ışıyacaktı. Üstelik, kaliteli ve kültürlü bir işçi sınıfı doğacaktı. Nitekim başlangıçta İtalyan iş adamları bu kendilerine mahsus malzemeyi Türk işçisinin eline vermeğe kıyamamışlar, bir tecrübe devresi için bile ümitsiz ve kötümser görünmüşlerdi.

Betebe mozayikleri böylece birçok sahada iyi vs verimli işler yapmağa amadeydi. Bunu dosta düşmana bu sergi ile duyurabilecekleri için sevinmişlerdi. Gelgelelim birçok noktalar iyi düzenlenmemişti: Salon büyük, afiş küçük, öğünme pek azdı.

K İ T A P L A R

SARI ÇİZMELİ MEHMET AĞA

(Yusuf Ziya Ortaç'ın fıkraları. Akbaba Mizah yayadan 13. Yeni Matbaa, İstanbul - 1956. 112 sayfa, 100 kuruş)

Akbaba yayınlarının hepsinin üzerinde Moliere'in şu cümlesi yastadır:' "İnsan, güldüğü kadar insandır". Bu yayınların onüçüncüsü olan "Sarı Çizmeli Mehmet Ağa"nın ne Moliere'in bu sözü ile ne de mahiyeti itibariyle mizahla alâkası var. Bu kitabın Akbaba yayınları arasında ve 12 mizahi eserden sonra yayınlanmasının sebebi olsa olsa Yusuf Ziya Ortaç'ın aynı zamanda bu yayınların sahibi bulunmasıdır. Bir de bu kitapta toplanan fıkraların dahakice bir günlük gazete yerine Akbaba adlı mizah mecmuasında neşredilmiş bulunmaları mizahî addolunmaları için kafi sebeb sayılmış olabilir. "Sarı Çizmeli Mehmet Ağa" adlı, kitapta 65 fıkra yer alıyor. Akbaba mizah mecmuasının okuyucuları için hiç de yabancı olmayan 65 fıkra..

Yusuf Ziya Ortaç okuyucu psikolojisini çok iyi bilen bir yazar. Kocaman bir karikatürle süslü Akbaba mecmuasını aldığınızda gülecek, eğlenecek bir meşgale bulmanın sevincini duyuyorsunuz, şöyle bir yaprakları karıştırıyorsunuz. Peş peşine birçok karikatür. Bunlar içtimai de olsa, siyasî de olsa, dikenli de olsa, mizahı mizah, karikatürü karikatür olarak anlayan bir insanın hayat yükü altında sertleşmiş, kasılmış kalmış yüz çizgilerini yumuşatmağa yetiyor. Bir nevi boşalıyorsunuz, rahatlıyorsunuz. Sıra karikatür lejantlarını okumaktan fıkraları okumağa geliyor. İşte bu arada da Yusuf Ziya Ortaç'ın kerameti ortaya çıkıveriyor. Ufacık bir fıkrada haftanın kendince değerlendirdiği bir hadisesini alıyor, yılların keskinleştirdiği kalemiyle içini deşiveriyor. Hem öyle mizahi bir eda ile falan değil.. Sonra mecmuanın diğer sayfaları geliyor. "Ha ha ha!. Hi hi hi!."li sayfalar..

İşte Akbaba mecmuasında her hafta oynadığı bu oyunu Yusuf, Ziya Ortaç, "Barı Çizmeli Mehmet Ağa" adlı kitabında okuyucularına bir kere daha, bir başka türlü oynamış: Akbaba mizah serisinden bugüne kadar yayınlanan kitapların, hepsi güldürücüydü. Bunların prensibi "gülmek düşünceye açılan kapıdır" şeklinde tecelli ediyordu. Okuyucu da bu havaya alışmıştı. Ama işte Yusuf Ziya Ortaç bu arada bir kere daha halk psikolojisini çok iyi bildiğini göstermiş. Ciddiye pek de rağbeti olmayan halkı gafil avlıyarak kitabını okutmasını bilmiştir. Moliere'in "İnsan, güldüğü kadar insandır" sözü ile de mizah ile de hiçbir ilişiği olmayan "Sarı Çizmeli Mehmet Ağa" mizah yayınları arasında çıkıvermiştir. Çıkıverince de bu seriye tiryaki olanlar hemen kitabı almışlar, fıkralar küçük çerçeveleriyle can sıkıcı olmadığı için hemen bir çırpıda okuyup bitirmişler ve ancak son yaprağı da kapattıkları halde hiç gülmediklerini görünce bir mizah eseri okumadıklarının farkına varmışlardır. Belki düşünme faslı bundan sonra gelmiştir. Ama ne olursa olsun arzu edilen neticeye varılmış, okuyucuya şaka çerçevesi içinde bir de ciddice eser okutturulmuştur.

GÜPEGÜNDÜZ

(Osman Atillâ'nın Şiirleri Sanat Basımevi, Ankara - 1956. 56 sayfa, 100 kuruş)

Kitabın baş tarafında da belirtildiği gibi çeşitli sanat mecmualarında 1941 den 1956 ya kadar yayınlanmış olan şiirleri bir araya toplamasından meydana gelmiş olan Osman Atillâ'nın "Güpegündüz" adlı dördüncü şiir kitabı şairin onbeş yıllık gayretlerinin pek de parlak bir netice vermediğini gösteriyor.

56 sayfalık kitapta 24 şiir - eğer bunlara edebiyat kitaplarındaki tarifler *göz* önünde, tutularak ad verilmek lâzım gelirse manzume - yer almış.

Manzumelerde hece veznine ve kafiyeye sımsıkı sarılmış olan Osman Atillâ, kitabında şiir adına bir takım tekerlemeler düzmekten ileriye gidememiş. Eh, onbeş yıllık gayretin neticesi bu olduğuna göre, "Güpegündüz" şairinden bundan sonrası için pek parlak gelecekler ve eserler beklemek abes olur.

Veznin ve kafiyenin çemberi içinde boğulup şiiri kaybeden Osman Atillâ'nın manzumelerinde bazı hususiyetler var. Kitaptaki 24 manzumenin hemen yarısı Fazıl Hüsnü Dağlarcanın şiirine değil de, havasına bürünerek yazılmış. Diğer yarısı ise insana kâh Emrah'ı, kâh Necip Fazıl'ı kâh Aşık Veysel'i hatırlatıyor.

İşte mısralar arasından bir örnek:

Ne güneş lûtfunu sordn,
Ne de ay aynalığını,
Dağlarca toprak yığını
Varlığını bilmiyordu.

Bir başka örnek:

Geceleri uzun kıt geceleri,
Gürültüsüzce ve kendiliğinden
Bir ay, bir ay doğardı avlumuza
Acayip ürpertiler dayardım ben
Geceleri uzun kış geceleri

Kısacası "Güpegündüz", bazı benzerleri gibi ilk ve ortaokullarda manzume yazmağa hevesli çocuklara tavsiye edilebilir. Şöyle ki yazacakları manzumeler bu kitaptaki örneklere benzemesin diye.

K A D I N

İş Hayatı

Yirminci **asrın** mesleği

Açık kumral saçlı, mavi gözlü, güzel ve zarif bir genç kız Esenboğa Hava Alanındaki güneşli bir odaya girerken, neş'e ile:

"— İstanbulda kar yağıyor" dedi. Yanakları pembe pembe olmuştu, -lerinde Türk **Hava** Yolları hosteslerinin mavi üniforması vardı.

Bürosunda, aylık servis listesini bir kere daha gözden geçiren Başhostes Muzaffer **Yay,** onun sesini duyunca başını kaldırdı ve: "Hoş geldin, Şer**min!"** dedi.

Şermin Meriç iki gün evvel İstanbula uçmuş, Ankaraya dönmüş vo aynı günde tekrar İstanbula giderek orada geceyi geçirmiş, nöbetini tutarak merkeze dönmüştü. Başındaki kepi ve omuzundaki askılı spor çantayı çıkardı, istirahat odasına çekilerek bir şezlonga uzandı. Hemen hemen aynı anda mavi üniformalı bir başka genç kız, istirahat odasından çıktı. Gülgez Tuğal sarışın ve ince idi. Birkaç dakika sonra İzmire uçacak, İzmirden İstanbula geçecekti. Başhostes ona son talimatı verirken, dikkatla dinliyordu. Kapıya doğru yürüdü, döndü, arkadaşına eliyle selâm verdi. . Arkadaşı Münevver Erdoğdu, Türk Hava Yollarının en eski hosteslerindendi. Esmer, zarif ve boştu. O gün nöbetteydi. Herhangi bir sebeb yüzünden, bir arkadaşı vazifeye gidemiyecek olursa onun yerine uçacaktı.. Karşıki odalarda telsizler faaliyette idiler ve çok uzaklardan

T.H.Y. Hostesleri

Gökyüzünün kanatsız melekleri

En emniyetli yol: Havayolu

Muzaffer Yay önündeki defteri kapadı ve:-"Uçmak cazip ve hakikaten zevkli birşeydir" dedi. Muzaffer Yay Türk Kuşunun ilk kadın mezunlarındandı. Kocası Hikmet Yay, Ankaradaki uçak kazasında şehit olmuştu. Fakat Muzaffer Yay, gene de her fırsatta uçmaktan büyük zevk duyardı ve pilot olmak gayesini besleyen oğlunu da kat'iyyen bu arzusundan vazgeçirmek istememişti, kaza bir alınyazısıydı ve havada karadakinden muhakkak ki daha az tehlike vardı. Zaten bütün hostesler aynı fikirdeydiler. Münevver Erdoğdu, birkaç gün evvel bindiği bir otobüste az mı heyecan geçirmişti. Halbuki uçakta evinde gibi rahat ve endişesizdi.

Kimler hostes olabilir

Hosteslik, bizde hakikaten yeni bir meslekti. Teşebbüs, 1953 senesinde

Din Hakkında

Jale CANDAN

Öyle görünüyor ki, memleketimizin inkişafında en mühim bir vazife de bundan böyle din adamlarına düşecektir. Bilgili, dirayetli, açık fikirli, idealist ve bilhassa oesur din adamlarına pek çok ihtiyacımız olacaktır. Zaten bu vasıflara sahip bulunan din adamlarıma, yalnız Türkiyeye değil, müslümanhğa da büyük hizmeti dokunacağı muhakkaktır.

•

Bundan bir müddet evvel tanın: mış bir Amerikan mecmuasında, müslümanlan hırıtiyanlığa kazanmak bahsinde bir yazı çıktı. Bu yazıyı tebessüm etmeden okumak imkânsızdı. Bu, pek tabii acı bir tebessümdü. Dünya, müslümanlığı hakikî cephesi İle değil, pek yanlış, pek fena ve pek az tanıyordu. Yabancı için İslâm, flört karı alan, yalınayak camiye ibadete giden, herşeyi Allahtan beklemek tevekkülünü tembelliğe kadar götüren ve bilhassa koyu bir taassubun karanlığı iğinde bocalayan bir kimseydi.

Evet ama, müslümanlığın bu yanlış tarifini yapan yalnız yabancılar mıydı? Bugün değil müslümanlığın yayılmış olduğu uzak bölgelere, şöyle Anadolumuzun en yakın köy, kasaba ve hatta Vilayetlerine uzanacak olursak, birçok hocaların vaızlarında daha ne katmerli hatalara düştüklerine şahit oluruz.

Demek ki. miislümanlık yalnız yabancılar tarafından değil, bizzat müminleri taraf ndan da çok zaman yanlış ve ekseriya eksik olarak tanınmış bir dindir. Dinimiz hakikî bir demokrasi esası üzerine kurulmuştur. Hakiki müslüman için ahlâk ve fazilet yola, Allaha giden yegâne yoldur ve Peygamber efendimizin de, defalarca ifade ettiği gibi yalnızca ibadet, ne tembele birşey getirecek, ne de ruhu temiz olmayanı kurtarabilecektir. Müslümanlık dinine ahlâk prensipleri kadar mantık ve realite de hâkimdir. İslâmın felsefesi derin ve huzur vericidir. Ancak şurasını da itiraf etmek lâzımdır ki, devir ve bilhassa içinde bulunduğu içtimai bünye dolayısıyla İslâm dini dünya işlerine fazlaca karışan bir din olmuştur. İşte bugün ortaya çıkan zayıf tarafı da budur. Hayat şartları değişmiştir. Buğun meselâ miras meselelerini veya kadının ailedeki hukuki durumunu "kitabın yazdığı gibi" halletmenin imkân ve ihtimali kalmamıştır. Bu yolda inad eden müslüman devletler dünyanın medeni gidişine ayak uyduramamak durumunda kalmışlardır. Üstelik, ekseriyet daima muhafazakâr olduğu için, bu cemiyetlerde hâkimiyet kurmak isteyen yabancılar veya diktatör temayullü kimseler dinin bu açık kapısından istifade etmek "yoluna gitmiş, halkı taassup içinde uyuturken dinin manevî cephesini tamamiyle ihmal etmiş, yalnızca şekle ve istismar edilebilecek bazı kısımlarına riayet göstermişlerdir.

Medeni Kanunumuz dinimizdeki bu açık kapıyı kapamıştır. Fakat din adamlarımız, bu kanunların mâna ve ruhunu, bir reform şeklinde dinimize sokamamışlardı. Nedense "reform" kelimesi din a - damlarımızı fena halde ürkütmektedir. Halbuki bu, cemiyetimiz için olduğu kadar dinimiz için de elzemdir. Aksi takdirde münevver, zamana uygun, tatbik edilir bir din anlayışına kavuşamıyacak bugünkü boşluklar doldurulamıyacak ve okur yazar olmıyan bir büyük kitleye gelince, bunlar koyu bir taassubun esiri olarak daima istismar edilmeğe hâzır bekliyeceklerdir.

Böyle bir reformu ancak dini otoritelerin yapabileceğini kabul etmek lâzımdır. İşte bunun için de idealist, cesur, açık fikirli din adamlarına ihtiyaç vardır, öyle din adamları ki müslümanlığın zamana uymayan, tatbik edilemez ve dünya işlerine fazla müdahale eden kısımlarını çıkarıp onu bütün ruhu ve ölmez tarafı ile önce müminlerine, sonra da dünyaya tanıtabilsinler..

başlamıştı ve yakında dört yaşını dolduracaktı. Talipler daima çoktu. Fakat her memlekette olduğu gibi, bizde de bu talipler sıkı bir elemeye tâbi tutuluyorlardı. Hostes olacak bir genç kızın lise veya muadili bir tahsil yapmış olman elbette ki lazımdı. Maamafih Ortaokuldan sonra, hususî tahsille muayyen bir kültür seviyesini elde eden ve lisan bilen genç kızlar da bazan elemelerde kazanıyorlardı. Lisan şarttı. Bu yalnız dış hatlar için değil, iç hatlar için de faydalıydı. Çünkü memleket dahilinde uçakla seyahat eden birçok ecnebi vardı. Hosteslerin vazifesi ise her yolcu ile ayrı ayrı ve teker teker meşgul olmaktı. Hosteslerin dış görünüş itibariyle de kibar ve zarif olmaları mesleğe kabul edilebilmek için gerekli şartlar dahilindeydi.

Uçak içinde tatbikî dersler

Misafir ağırlamak kolay mı?

Kurs

Kabul edilen adaylar derhal kurslara tâbi tutuluyorlardı. Bu kurslarda hosteslere ilk yardım bilgileri, nezaket, muamele, ikram kaideleri üzerinde dersler veriliyordu. Hostes'in lügat mânası da zaten ev sahibesi demek değil miydi? İlk yardım bilgileri de çok mühimdi. Çünkü uçakta bîr yolcu ani olarak hastalanabilirdi. Bu takdirde hostes, eli ayağı dolaşmadan, ilk yardımları yapabilmeliydi. Bu sebeble hostes adayları arasında, hemşire okullarını bitirmiş olanlar ekseriya çok şanslı sayılırlardı. Bu günkü hosteslerin arasında böylece iki hemşire vardı. Zaten yüksek tahsil yapmış olan bazı gene kızlar da uçmayı cazip bulduklarından, hostesliğe heves ediyorlardı.

Belki rağbeti artıran birşey de hosteslik mesleğinin diterlerine nazaran ilk adımda para bakımından daha tatminkâr oluşuydu. Hostesler 325 lira ile işe başlıyor, ayrıca uçuş parası alıyorlardı. Türk Hava Yollan, personelini maddî bakımdan daha çok tatmin etmek yolunu tutmuştu. Şartları daha da mükemmelleştirmek üzere gayretler sarfediliyordu.

Mahzurlar

Bütün bu cazip taraflarına rağmen hostesliğin de, elbette her meslekte olduğu gibi mahzurlu veya güç tarafları mevcuttu. Evvelâ uçmak cazip olduğu kadar da yorucuydu. Hostes uçakta bir süs gibi dolaşır zannedilmemeliydi. Hostes her yolcunun yardımına koşan, icabında onun manevayatını yükseltecek kadar psikolojiye vakıf olan ve başkalarının rahatı için mütemadiyen kendisinden birşeyler veren bir kimse olmalıydı. Hostes yolculuk esnasında kendisine emanet edilen bir çocuğu oyalayabilmeli, bir hastaya hemşirelik edebilmeliydi. Hostes aynı zamanda güler yüzlü, neş'eli, ikramı seven bir evsahibesi olmalıydı. Kahvaltı, yemek, içki servislerini yapacak, herkesin ne istediğini bir bakışta sezecekti.

Bunlar mesleğin belki güç taraflarıydı. Fakat asıl mahzur hostesliğin hemen hemen bir genç kız mesleği oluşuydu. Birçok memleketlerde evlenen bir hostes otomatik şekilde uçuştan ayrılırdı.. Birçoklarında bu mecburiyet yoktu. Fakat çocuklu bir kadının haftada bir kaç gece evden ayrılması elbette ki kolay birşey değildi.. Fakat evlenen bir hostes, büro işlerine alınabiliyordu. Çalışmaya devam etmek isteyenler uçuştan vazgeçiyorlardı.

Çalışma şekli

Amerikalı mütehassıslara göre bir hostes ayda 80 saat uçabilirdi. Fakat memleketimiz dağlık ve arızalı olduğu için, Muzaffer Yay ayda 60 65 saat uçuşun bizim için daha elverişli olduğunu söylüyor ve programını bu esas üzerinden hazırlıyordu. Maamafih öyle Zamanlar olmuştu ki hostesler ayda 100 saat uçmak zaruretinde kalmışlardı. Çünkü o zamanlar hostes adedi çok azdı. Bugün kadroda 26 hostes vardı ve yeni olarak sekiz tane de erkek kabin memuru alınmıştı. Bunlara Avrupanın birçok yerlerinde "Steward" deniliyordu. İlerde dış seferler genişletildiği zaman bir hostes ve bir Steward beraber uçacaklardı.

Hostesler bir program dahilinde çalışıyorlardı. Meselâ iki gün üst üste uçuyor, bir gün nöbete giriyor, iki gün de evde istirahat ediyorlardı. Hosteslerin evlerinden uzak kaldıkları geceler, yatacakları yerler idare tarafından temin edilmiş bulunuyordu. Meselâ Yeşilköyde Hava Yolları personeli için tutulmuş güzel ve konforlu bir apartman vardı. Diğer şehirlerde oteller veya misafirhaneler, lojmanlar temin edilmişti.

Yazın hostes ihtiyacı çok arttığı için Mart içinde yeniden hostesler alınacaktı.

Muhakkak ki hostesiik büyük avantajları olan, temiz ve cazip bir meslekti..

Bu satırların yazıldığı sırada Esenboga Hava Alanında hayat, süratle akıp gidiyor, telsizler işliyor, yolcular gidip geliyor, uçaklar kalkıyor, uçaklar iniyor ve mavi üniformalı neşeli, mesut bir kız gülerek toprağa ayak basarken, bir başkası gülerek uçmağa gidiyordu.

Terbiye

Çocuk ruhu

Konferans dinlemeyi seven Ankaralılardan kadınlı erkekli oldukça büyük bir kalabalık, bir buçuk aydan beri her Cuma akşamı saat 6'da Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesine gitmekte ve karatahtada yazılı, izahatı okuduktan sonra kâh büyük salona, kâh Hâmit veya Ziya Gökalp dershanelerine girmektedirler. Bu konferanslar, Ankara, Nöropsikiyatri Cemiyeti tarafından ve halkın- ruh sağlığı mevzuunda aydınlanması maksadıyla tertip edilmektedir.

Geçen haftanın sonunda, 1 Şubat Cuma akşamı Hâmit dershanesinde verilen konferansta bilhassa anne ve babaları çok yakından ilgilendirecek bir mevzu ele alındı. Konferansçı, pedagog Şükrü Selçikoğlu idi. "Çocuklarda ruhî kompleksler" hakkındaki bu konuşmasında Şükrü Selçikoğlu, anne ve babalarının bilgisizliği ve

yanlış terbiyesi yüzünden çocukların bir ömür boyunca çekebilecekleri ıstırapları ortaya koydu, bazı tavsiyelerde bulundu ve alınması gereken tedbirleri izaha çalıştı.

En büyük tehlike

Çocukların yetiştirilmesi bahsinde en büyük tehlike, konferansçıya göre, bilgisizlikti. Bugün çocuk terbiyesinde çok büyük bir zihniyet değişikliği olmuş ve "terbiye", "müeyyide "den ayrılmıştır. Yani artık terbiye etmek demek ceza vermek diye anlaşılmıyordu. Bugün çocuk terbiyesinde hoşa gitmeyen hareketlerin âmilleri araştırılıyor ve bunların ortadan kaldırılması için gayret sarfediliyordu. Bu mevzuda anne, baba ve hocaların ailede olsun, mektepte olsun öğrenecekleri çok şey vardı. Eğer yeni manasıyla terbiye anlaşılacak olursa, memleket bundan çok şey kazanabilirdi.

En mühim yaşlar

Çocukta beş yaşına kadar, bütün karakter teşekkül ediyordu. Yani bir çocuğun beş yaşına kadar edindiği kompleksler bir hayat boyunca sürüp gidiyor, beş yaşından sonra bunlara ancak pek küçük ilaveler olabiliyor veya hususî şartların tahakkuku ile bu kompleksler meydana çıkıyordu. Demek ki bu mühim şey ilk terbiye idi. Büyük insanı mesut etmek için, işe küçük insandan başlamak lazımdı.

Cinsi kompleksler

Çocuk ilk iki senesinde tamamiyle anneye bağlı idi Fakat üç yaşına doğru, kadın ve erkek arasındaki cinsiyet farkını merak etmeye başlarda. Bu merak normal bir meraktı ve her çocukta olurdu. Ancak yanlış terbiye bu merakı zararlı bir şekle sokabilirdi. İşte üzerinde durulması gereken nokta buydu. Çocuk kızsa, erkek kardeşinden daha başka türlü olduğunu elbette farkedecekti. İlk hissi belki bir organın eksik olduğunu düşünmesi olacak, bundan endişe duyacaktı. Bunun bir tezahürü olarak, meselâ ağabeyi gibi ayakta çiş etmeğe çalışacaktı, çocuk oğlansa, kız kardeşi gibi birgün o uzvunu kaybetmek endişesine kapılacaktı. Bu kompleksler normal şekilde karşılanamazsa, çocuk bu normal buhranları atlatamazsa bunlardan istimna, teşhircilik ve ilerde ademi iktidar gibi başka kompleksler doğacaktı. Birçok ailelerde tatbik edilen şiddetli cezalar, yasaklar, tehditler ekseriya bu kompleksleri körüklemeğe yarıyordu. Küçük yaştan oğlan ve kız çocuklarını birbirlerinden kaçırmak, okullarda oğlanlarla kızları yanyana oturtmamak, çocukları sözde cezalandırmak için tenasül uzuvlarını, kesmekle tehdit etmek veya bu mevzularda sordukları sualleri ayıplıyarak karşılamak, azarlamak veya yalan söylemek hep bu yanlış terbiyeye misal olarak verilebilirdi.

Normal alâka

Çocukların tabii olarak geçirdikleri bu ufak tefek krizler kız çocuğun babaya, oğlan çocuğun anneye temayül etmesine sebeb olurdu. Bu da normaldi ve muayyen bir zaman sonra kendiliğinden geçmeliydi. Bu kritik devrede ailenin yapacağı şey, çocuklara normal bir sevgi göstermekti. Çocuk ne yalnızca annesinin, ne de yalnızca babanın himayesine sığınabilmeli, her iki taraftan aynı şefkat, aynı normal sevgiyi görmeliydi. Meselâ bazı annelerin oğullarına gösterdikleri aşırı sevgi, onların evlenip mesut olmalarına mâni olurdu. Çocuk ya bir türlü evlenemez, ya evlenir bedbaht olurdu, ya da tıpkı annesine benzeyen bir kadınla evlenir ve karısını annesi ile karıştırdığından, birden, ademi iktidara duçar olurdu. Bu anneye ve babaya temayül, bazan da aynı cinsler arasında meselâ kız evlâdın annesine düşkünlüğü ve babasına düşmanlığı şeklinde veya oğlan çocuğun babasına düşkünlüğü ve otoriter bir anneye düşmanlığı şeklinde tezahür ederdi. Bu ise homoseksüel bir temayülün ilk tohumları olarak kabul edilebilirdi. Gene kabahat, çocuklarını sırf kendilerine çekmek için fazla bağlılık gösteren, normal sevgi hudutlarını aşan anne veya babadaydı. Anneye ve babaya karşı duyulan bu aşırı alâkalar bazan kardeşlere karşı da duyulabilirdi. Burada da yanlış terbiyenin tesiri vardı. Çocuklar, kız vs erkek, birçok çocuklarla beraber büyümeli, binbir yasak ve namus evhamları ile odalara kapatılıp hep kardeş kardeş oynamaya mahkûm edilmemeliydi..

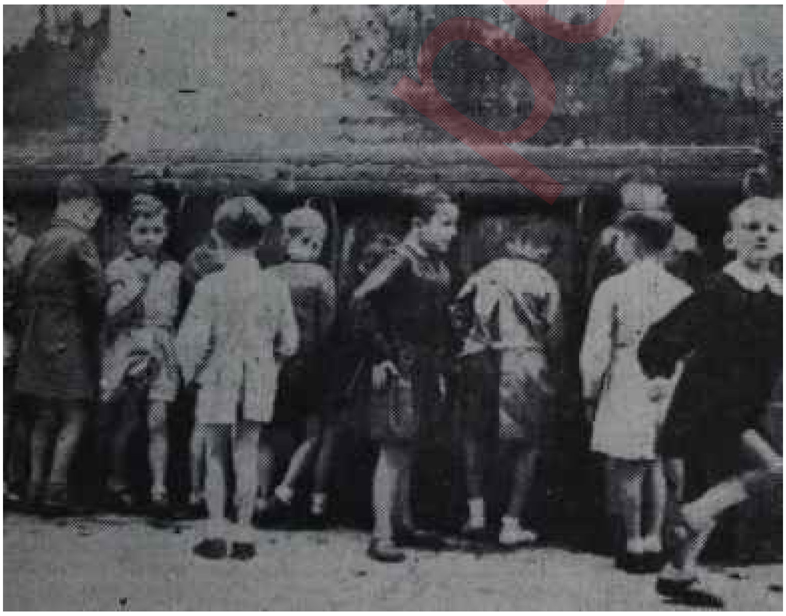
Diğer kompleksler

Cinsi komplekslerden başka çocuklara ıstırap veren birçok kompleksler de mevcuttu. Bunlardan bir tanesi sosyal aşağılık duygusuydu. Okullarda babasının mevkii, babasının parası, babasının şöhreti ile övünen çocukların yanında anasından babasından utanan birçok çocuklar vardı. Hocalar bu kompleksi, ekseriya far kında olmadan körüklemekteydiler. İşte bu büyük bir hata idi.

Entelektüel kompleks de gene ailenin ve hocaların hatası ile meydana gelirdi. Bazı aileler kardeşler, akraba çocukları ve komşu çocukları arasında kıyaslamalar yapmaktan, zeki bulduklarını diğerlerine nisbet verir gibi methetmekten kaçınamazlardı. Oku Hardaki "iftihar listeleri" de bir terbiyeci gözü ile, ancak birer "intihar listesi" sayılabilirdi. Çok muvaffak olan neden mükâfatlandırılıyordu ve neden ötekilere bir misal olarak gösteriliyordu? Daha az kabiliyetli olanları yarışa teşvik etmek bakımından ise, bu bir hata idi ve normali geçen bir zorlama daima zararlı oturdu.

Ekonomik kompleks de cemiyetimizde çok yaygın bir hastalıktı. Bugün okullarda çukulata alıp yiyen ve çukulata alıp yiyemiyen bir sürü çocuk vardı. Cebi para ile dolu çocukların yanında defter alacak parası bile olmayan çocuklar görülüyordu.

Pedagog Şükrü Selçikoğlu ilk yaşlarda olsun, okul yaşlarında olsun terbiyeyi saadetin bir şartı olarak kabul ediyordu. Ancak bu, ilim ışığı altında verilen bir terbiye olmalıydı. O akşam Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesindeki konferansta hazır bulunan anne ve babaların anladığına göre, büyüklerin bu mevzuda öğrenecekleri küçüklerden çoktu.

Okulda teneffüs: Helaya hücum

Cinsi komplekslerin başlangıcı

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

Ziraat

Sam rüzgârları

Ege tütün piyasası, tam bir aylık bir gecikmeden sonra nihayet bu haftanın başında, Pazartesi günü sabahı açıldı. Geçen sene belli başlı bir alıcı olan The American Tobacco Company'nin piyasaya girmekteki tereddüdü, ufak çapta mubayaalarda bulunan yerli tüccarlara da sirayet etmiş ve Ege bölgesi tütün müstahsilleri oldukça çetin ve endişeli günler geçirmişlerdi. Bu sene kuraklık sebebiyle istihsalin az olması ve maliyetlerin umumî hayat seviyesine ayak uydurarak oldukça ehemmiyetli bir yükselme göstermiş bulunması, piyasa açılmasından çok daha önce, tütün ekicilerini ümitsizliğe sevketmiş ve müstahsilin dertleri yukarı makamlara duyurulmak istenmişti. Fakat tütün ekicilerinin bu feryatları, bekledikleri akisleri uyandıramâdı. Gecen sene kilo başına verilen 25 kuruşluk prim, müstahsili tatmin etmemişti. Bütün emareler, Ege bölgesi tütün ekicilerinin bu seneki mahsullerini değeri pahasına satmaya muvaffak olamıyacaklarını gösteriyordu. Görülen manzara karşısında müstahsil, tütününü değeri pahasına satmaktan çoktan vazgeçmiş ve hiç değilse mahsulün elinde kalmaması için avuçlarım göğe açmaya başlamıştı. Bütün ümidi Tekel tarafından yapılacak müdahale mubayaalarına bağlıydı. Bir de kilo başına verilen primin 25 kuruştan daha da yüksek olması temenni ediliyordu. Bu takdirde müstahsilin zararı kısmen olsun önlenebilecekti. İşte Ege bölgesi tütün ekiciler?, piyasanın açılması niutad olan Ocak ayının ilk günlerinde bu haleti ruhiye içinde bulunuyorlardı. Ocak ayının ilk yarısı çoktan geride kaldığı halde, tütün piyasasının hâlâ açılmamış olduğunu gören müstahsilin telâşı, haklı olarak büsbütün arttı. Anadolu Ajansı vasıtasıyla piyasanın açılmasındaki gecikmenin tütün ekimi ile ilgili tesbitlerin henüz tamamlanmamış bulunmasından ileri geldiğini beyan eden Gümrük ve Tekel Bakanı Hadi Hüsmen'in sözleri, ekicilerin endişelerini giderecek kuvvette değildi. Zira ekici, tesbitlerin çoktan tamamlandığını pek iyi biliyordu. Şu halde piyasanın açılması için ne bekleniyordu? Ekici bu sualin cevabını da çok iyi biliyordu. Ege bölgesi tütünlerinin 1 No. lu alıcısı The American Tobacco Company'nin Türkiye ve Yunanistândaki mubayaalatını idare eden tam selâhiyetli temsilcisi Mr. Bakçelis, piyasanın açılma zamanı gelip çattığı halde henüz, İzmire gelmemişti. Aşırı bir millî hassasiyete sahip olan Rum asıllı Mr. Bakçelis'in bu ağırdan davranışı, The American'ın bu yılki mubayaalarda da pek istekli davranmayacağını ortaya koymuş ve müstahsilin ümitsizliğini arttırmıştı. Fakat resmî makamların Mr. Bakçelisten ümitlerini henüz kesmemiş bulundukları, piyasayı açmak için bu zâtın teşrifim beklemelerinden anlaşılıyordu.

Hâdi Hüsmen
Ümit şu dağın ardında

Bu sırada Ege Tütün Piyasasının 4 Şubat Pazartesi *günü* açılacağının ilânı, esasen- sabırsızlanan müstahaılin telâşım büsbütün arttırdı. Müstahsil kredi ve avanslarla borç içinde bulunuyordu. Çoğu günlük ihtiyaçlarım temin edecek paradan bile mahrumdu. Bütün ihtiyaçlar ve limitler tütünün satışından gelecek paraya bağlıydı. Herkes tütününü bir an önce elinden çıkararak rahata ve paraya kavuşmak istiyordu. Müstahsilin bu endişelerinden ilgili makamların haberdar olmamasına imkân yok tu. Nitekim piyasanın açılmasından bir kaç gün önce İzmire gelen Tekel Genel Müdürü Ömer Refik Yaltkaya, tutuşan gönüllere su serpmek gayreti içindeydi. Genel Müdür, Ege bölgesinde satılmamış bir tek yaprak tütün kalmıyacağı hususunda teminat veriyordu. Fakat bu husustaki kozların neler olduğu açıklanmadığı için bu teminat, müstahsili tatmin etmiyordu. Genel Müdür bu sene de primin kilo başına 25 kuruş olarak kalacağını söylüyor ve diyordu ki: "Tanzim faaliyetlerimiz, ekici menfaatleri ile ihraç imkânlarını telif eden tütünlerin değerine göre normal bir seviye tesis etmek esâsına müste - nid olacaktır". Müstahsil, bu yuvarlak lafların ne mânaya geldiğini tecrübeyle öğrenmiş bulunuyordu. Tütünü değeri pahasına satmayı unutup, mahsulünü elinden çıkarmalıydı. Gemisini kurtaran kaptandı. İşte, Tütün piyasasının açıldığı 4 Şubat Pazartesi sabahına bu hava içinde girildi.

Ana baba günü

Tütününü bir an önce elinden çıkarmaktan başka hiçbir şey düşünmeyen binlerce ekici, piyasanın açıldığı günün çok erken saatlarından itibaren Tekel İdaresinin önüne yığılmaya başladı. Herkes elinde koçan, tütününe fiat biçilmesini bekliyordu. Tekel eksperleri takviyeli kadrolarına rağmen bu tehacüm karşısında aciz kalıyorlar, kapılara yığılanların sayısı saatler ilerledikçe artıyordu. Akhisarda Tekel binasının civarında toplanan tütün ekicilerinin sayısı o kadar fazla olmuştu ki yollar tıkanmış ve trafik durmuştu. Turgutluda ekicilerin Tekel İdaresi önünde teşkil ettikleri yığının dağıtılması için polis ve jandarma kuvvetine başvurulmuştu. Egede yalnız bir tek mıntakada, Gâvurköyde ekiciler koçanlarım kapıp Tekel binasına koşmakta fasla acele göstermiyorlardı. Gâvurköylüler değeri pahasını bulmadıkça tütünlerini satmamakta kararlıydılar. Zira Gâvurköy tütünleri bölgenin, dünyada şöhret yapmış en iyi tütünleriydi. Ekicinin bu camm tütünleri yok pahasına satmaya gönlü razı olmuyordu. Fakat diğer şehir ve kasabalardaki ekiciler, Gâvurköylüler kadar azimli ve sabırlı değillerdi. Esasen bunların tütünlerinin kalitesi de o kadar yüksek sayılamazdı.

Herşeye rağmen Tekelin piyasaya büyük bir azimle girdiği inkâr edilemezdi. Ama ne var ki fiatlar, ekicinin yüzünü güldürücü bir seviyede olmaktan çok uzaktı. En iyi tütünlere verilen fiat sadece 380 kuruştu ve bu tütünlerin miktarı esasen birkaç balyayı aşmıyordu. Fiatlar umumiyetle 220 kuruş civarında oynuyor ve mahsulün kalitesine göre 150 kuruşa kadar düşüyordu.

Bu arada Mr. Bakçelis, Tekelle mutabık kalarak 20 bin ton tütünü 15 milyon dolara satın aldı. The American'ın bu mubayaasının iktidarı seven gazetelerde iri harflerle "Piyasanın ilk gününde 15 milyon dolarlık tütün satıldı" diye bildirilmesi, tütün ekicileri arasında tebessümlere yol açtı. Zira satılan tütünün açılan piyasayla zerrece alâkası mevcut değildi. Amerikalılar Tekelin elinde mevcut 1955 yılı mahsulü işlenmiş tütünden satın almışlardı. Bundan "Yunanlılardan tütün almayı adet edinen bir firmanın bu yıl ihtiyacını bizden temin edeceğini" çıkarmak çok, ama çok zordu.

T İ Y A T R O

Küçük Tiyatro

"Tufan"

Geçen hafta, Salı gecesi Küçük Tiyatrodan çıkan seyirciler garip bir şaşkınlık içindeydiler. O gece, daha evvel aynı sahnede "Pembe Evin Kaderi" ve "Güneşte On Kişi" isimli piyeslerini seyrettiğimiz Turgut Özakmanın "Tufan" inin ilk temsili verilmişti.

Genç piyes yazarının daha önceki iki piyesi de diyeceğini demiş, noktasını koymuş piyeslerdendi. Vakalarının gelişmesi müddetince bol keseden harcanan nükteler, temiz bir konuşma dili, sınırları koyu hatlarla çizilmiş bir mevzu Özakmanın bu ilk ikr" denemesinde seyircisini tatmine kâfi gelmişti. Bilhassa iki yıl önce •temsil edilen "Güneşte On Kişi",[1] hele ikinci perdesi «tiyatro zaaflarıyla dolu olmasına rağmen, halk tarafından sevildi. Salı gecesi "Tufan"ın temsilinden çıkanların duydukları garip şaşkınlık, yazarın bu defa aşağı yukarı sürreel diyebileceğimiz bir tiyatro denemesine girişmiş olmasının bir neticesiydi. Seyirciler sahnede olup bitenleri mantık yoluyla izaha kalkışıyorlar, görünüşte vakaların realiteyle bir alâkasını bulamayınca da canları sıkılıyordu.

Yirminci Asrın Nuh'u, atom ve hidrojen bombaları, bir Üçüncü Dünya Harbi kavramı ortasında seyirciyi serseme çevirmişti.

Modern Nuh

Din kitaplarının bize naklettiği Nuh efsanesi malûmdur: Tanrı insanları cezalandırmak için büyük bir tufan koparır, yeryüzünü sulara boğar. Bu tufandan yalnız Nuh Peygamberle ailesi kurtulur. Nuhun inşa ettiği; gemiye ailesi ile birlikte her cinsten bir çift hayvan alınır. Nuhun gemisi günlerce sular ortasında çalkandıktan, türlü güçlüklerle karşılaşıldıktan sonra nihayet Ararat tepesinde karaya çıkılır. İnsanlar da hayvanlar da yeniden üremeğe başlarlar. Böylece insan ve diğer canlılar nesli kaybolmaktan kurtulur.

Nuh efsanesi şimdiye kadar çeşitli cephelerden ele alınmış, pek çok filmlere ve tiyatro eserine mevzu teşkil etmiştir. Andre Obey'in "Nııh" isimli piyesi efsaneyi en beşerî yönden ele alan bir eserdir. Bu sebeble 1930 da Vieux Colombier tiyatrosunda ilk temsilinden itibaren uzun müddet afişte kalan "Nuh" 1940 dan itibaren Comedie Française repertuvanna dahi girmişti. Din kitaplarının bize naklettiği. Nuh efsanesi yeryüzünde kopan bir tufanı ve insan neslinin devamını ifade eder. Obey'in "Nuh"unda aynı efsaneye sadık kalınarak sembolik olarak "Nuh"un, yani insanın içinde kopan fırtınalar ifade ediliyor.

Turgut Özakman "Tufan" piyesinde aynı temayı Obey'e yaklaşan bir görüş altında ele almıştır. Ancak Obey'in eserinde sadece ilk perdeye hakim olan müstehzi hava "Tufan"da baştan sona devam etmektedir. Yazarın bizzat kendisi Devlet Tiyatrosu Dergisinde "Tufan"ın temsili münasebetiyle yazdığı yazıda şöyle demektedir: "Bu konuyu bütün düğmeleri ilikli bir ciddiyetle işlemek belki de daha işime yarar, fikrimi daha açık ve kolay anlatabilirdim. Ama 20 bin senelik tarihimize gülmenizi tercih ettim". Bundan çıkan tek mâna 20 bin senelik insan tarihinin hakikaten gülünç oluşudur.

İnsanlık 20 bin senedir hep daha iyi, daha güzel, daha rahat, daha sükûn içinde ve daha ileri bir medeniyet için çırpınmaktadır. Yirminci asır dünyası, atom ve hidrojen bombaları, tepkili uçaklar, radar tesisleri, tankları ve toplarıyla hâlâ sulh perisinin peşinde koşmaktadır. İlk insandan bu yana gelişen sadece madde. Bizzat insan iç yapısını okluğu gibi muhafaza ediyor. Hırsı, hodgâmlığı, barbarlığı ile.. Kimsenin yarın çocuklarına daha rahat, daha huzur dolu bir hayat bırakmaktan başka istediği yok. Harp mesullerinin bile.. Ama kurulan her yeni medeniyet asırlar boyunca gene kendi basını kendi yemeğe devam ediyor. İnsan menfaati erinin çarpıştığı yerde sulh ve sükûn asla erişilemiyecek bir ümit olup kalıyor, İlk insanin tufanı yeryüzünü kaplıyan sular **ise** Yirminci Asır insanının tufanı da şurada burada patlatılıveren atom bombalarından başka birşey değil. Böyle bir tufan ortasında Yirminci Asrın Nuh'u da bir tekne yapar, karısı, çocukları ve teknesine doldurdutu kırk "örnek" İnsanla yeni bir medeniyet kurmak için yola çıkar. Daha başlangıçta dört bir taraftan kendini gösteren beşeri zaaflar, yolculuk esnasında, günlerce su üstünde kalmanın, bir türlü karayı görememenin yarattığı sinirli hava karşısında büsbütün meydana çıkar. İnsan kardeşler, Ham, Sam, çoktan koltuk kavgasına tutuşmuşlardır. Nuhun astığı bütün tebliğlere, tertiplediği konferanslara, çıkardığı emirlere rağmen gemide gizli gizli kumar da oynanır, içki de içilir, kadın kız peşinde de koşulur. Nihayet kara görünür. Ayak basılan toprakta yeni bir nesil türer. Yeni ve daha ileri bir medeniyet kurulur. Yeni yeni silâhlar icat edilir. Hülâsa bu yeni medeniyet haplarla karın doyurmağadek alır yürür. Nuhun başkanlığında kurulan yeni bir devlette Ham da, Sam da, Nuhun damadı da, hatta başlangıçta gemiye kaçak binen iki serseri de mühim mevkiler almışlardır. Ama arzuların sonu gelmez. Nuh hiçbirini de memnun edememiştir. Bu ileri medeniyet ortasında gene kumar almış yürümüş, gene genel evler açılmış, moda, lüks ve sefahat yine insan ruhunu alabildiğine cezbetmiştir. Bütün gayesi torunlarına daha iyi bir hayat temin etmek olan "Nuh" 400 sene içinde dejenere olan bir medeniyet ortasında, tâ başlangıçtaki gibi bir kere daha yapayalnız kalacak, yeni bir tecrübeye başlamak için komşularıyla harbi lüzumlu gördüğünden etrafındakiler, hatta karısı, hatta kızı tarafından terkedilecek, ama insanlık macerası burada sona ermiyecektir. Nuhun harp fikrini desteklemeyenler kadar destekliyenler de vardır. Hiç olmazsa kendisine yaranmak isteyen uşağı. Yanıbaşında elinden tutan birini gördü mü Nuh yeniden arslan kesilecek, yeni bir tufan kopacak; **bir**

Küçük Tiyatro'da "Tufan"
Zayıf eser, kuvvetli reji

medeniyet yıkılıp yeniden bir ideal medeniyetin peşinde koşulacaktır.

Kısacası, günün birinde aya dahi gidilse insan beşeri zaaflarıyla hep o başlangıçtaki insandır.

Dağınık piyes, güvenilir rejisör

Böylece "Tufan" piyesiyle Turgut Özakman sade bizi değil, bütün insan cemiyetlerini ilgilendirecek, bir temayı ele almıştır. Ne var ki işlenişteki aksaklıklar seyirciyi o garip şaşkınlığa düşürmeğe kâfi gelmiştir. Yazarın bütün şu söylemek istediklerine sadece fırçanın ucuyla dokunup dokunup geçmesi, en can alacak noktalarım ise lâf esprilerine feda etmesi piyesin mütecanisliğini bozuyor, anlaşılmasını güçleştiriyor. İşte seyircinin "ben herkesi severim, karımı bile" gibi sözler karşısında yer yer bir hayli gülüp eğlenmesine rağmen tiyatrodan çıkarken kendini bir türlü tatmin edilmemiş hissetmesi yazarın ele aldığı geniş bir tema etrafında bu mütecanisliği kuramamasındandır. Turgut Özakman söylemek istediği yüklü bir fikri bir komedi havası içinde işlemekle iyi bir yol tutturmuştur. Yalnız böyle bir piyeste komedi unsurunun daha ziyade "komik lâf" çıkışlarından çok "komik durumlar"la temin edilmesi temenni olunurdu. Ne var ki Turgut Özakman telif piyes yazarlığımızın sadece kendi içimize, kapanıp mahalli kalmak demek olmadığını anlamış, dışarı açılan bir kapıdan cesur bir adım atmıştır. Yalnız bu adımı atarken yazarın piyesini sahneye koyan Saim Alpago'nun eline sıkı sıkı yapıştığı da belli. Saim Alpago aktör olarak "Harputta Bir Amerikalı'nın Komiser'inde neyi yapmışsa, rejisör olarak da "Tufan"da onu başarmıştır. Yani eserde, belki de yazarın dahi düşünmediği tarafları bulup çıkarmış, piyesi evvelâ, sürreel bir dekor içine oturttuktan sonra, metinde Nuh, Ham ve Sam dışında işlenmemiş, tipleri iyi tebarüz etmemiş kahramanları da bir bir ortaya koymuş, hepsine bir ruh, bir renk vermiş, yine metinde mevcut boşlukları kahramanları daimi hareket halinde tutmak suretiyle doldurmuş, tempoyu sonuna kadar muhafaza ederek piyesi hareketsizliğe düşme tehlikesinden kurtarmıştır. Bilhassa ikinci perdenin sonunda, gemidekiler karayı örüp de hepsi gözlerini seyircilerden tarafa, belirsiz bir ufka diktikleri sırada, gelecekten hiçbir şey ümit etmeyen, "örnek" insan olmayı bir yana bırakıp yaşadığı ana eğilen I. Serseriyi seyircilere arkası dönük tutması Saim Alpago'nun eline aldığı bir metinde derinlere inebilen bir sanatkâr olduğunun en bariz delilidir. "Tufan"ın rejisinde temenni edilecek tek nokta kavga sahnelerinin yumuşatılması, iki serserinin de oyunlarında ilk geceki kadar başı boş bırakılmamasıdır.

Ekmel Hürol (I. Serseri) ve Tekin Akmansoy (II. Serseri) rahat, hareketli, canlı oyunlarıyla kendi tipleri içinde ayrı ayrı başarılıdırlar. Ama tiyatro birlik, beraberlik demektir. Kendi başlarına ve kendi anlayışları içinde sivrilmek için bu birliği bozmağa hakları yoktur. Bilhassa Tekin Akmansoy'un "uydurma nüktelerini" Ankara Radyosu programlarına saklaması tercih olunur.

"Tufan" piyesinin en başarılı oyuncuları şüphesiz ki Ah Algın (Ham)la Coşkun Orhon (Sam) dur. Ah Algın kompleksler içindeki bunak ve belki de bu yüzden çocuk tabiatlı görünen Ham'ı rejisörün çizdiği hudutlar dahilinde güldürücü" kalmak suretiyle canlandırmasını bilmiştir. Bilhassa o ağız tiki ve hindi gibi kabarmalarıyla Ham, Ali Algının sanat hayatında yarattığı en unutulmaz tiplerden biri olmuştur. Saf, budala, kendine ait fikirleri olmayan ve kim ne tarafa çekerse o tarafa kolaylıkla giden Şam'da da Coşkun Orhon Devlet Tiyatrosunun bazı "büyük" aktörlerini ikaz mahiyetini dahi taşıyabilecek kadar ölçülü ve muvazenelidir. Nermin Akagündüzün en iç açıcı tarafı kendisine verilen hiçbir rolü küçümsememesi ve üstüne aldığı vazifenin imkânları ne olursa olsun, onu başarıya götürmeğe çalışmasıdır. Bundan da hiç bir zaman bir zarar gördüğü söylenemez. Meselâ "Tufan"daki Nuhun Karısı, biraz ihmale uğrasaydı sadece dırdırcı, antipatik bir kadın olup çıkmağa pek müsaitti. Nermin Akagündüz müellifi tarafından tek cepheli çizilmiş olan bu klâsik hırçın, kavgacı evli kadın tipine mükemmelen biraz yumuşaklık, kusurları kadar meziyetleri de bulunan bir insan ruhu vermeğe muvaffak olmuştur. Nuh'ta Asuman Korad sadece müellifin suikastına kurban gitmiştir. Nuh da, Nuhun o büyük ideali de yarı karanlık içinde kalmışsa bunun suçu Asuman Korada yüklenemez. Zira Asuman Korad birinci perdede mükemmel bir kılıbık, ikinci perdede mükemmel bir kaptan, üçüncü perdede mükemmel bir başkandır. Ama herhalde piyesin belkemiğini teşkil eden Nuhun bu üç vasfı yanında derinliğine daha mühim vasıfları olması gerekirdi.

Rejisi, Refik Eren tarafından çizilen çok renkli ve sürreel dekoru, piyeste rol alan sanatkârların gayretiyle "Tufan"ın Devlet Tiyatrosunda sahneye konulan şanslı eserlerden biri olduğuna şüphe yoktur.

Küçük Sahne

Ankaradan gelen bulut

Küçük Sahne Tiyatrosuna gider oturursunuz. Her temsil öncesi bir program - Dergi satılır; alır, okursunuz. Her seferinde sizinle evvelâ bu dergi alay eder. Bu defaki eser Yağmurcu, rejisör de kaç aydır Ankarada asri hatmetmiş olan Mahir Canovadır. Seyircilerin başına gene de aynı hal geldi.

Dergide Richard Nash'ın "Yağmurcu sahneye nasıl konmak" diye bir yazısı mevcut. Tercüme edilip orta yere konmuş. Yani, haydi metal üzerinde rejisörün açıklıyamadığı noktalar var veya metni bu kadar anlamış diyelim. Ama işte yazı koskocaman, apaçık ortada. Üstelik Nash'ın eseri pek öyle enine, boyuna derinliği olan bir oyun değil. Kendi de belki bunun için "bir romans" dır diyor. Aynı yerleri ve insanları anlatan diğer Amerikan yazarlarına kıyasla kesin bir gerçekçiliği olmadığı aşikâr. Ama bir tek yeri kesin mi kesin. Mr. Nash da bu noktanın üzerinde uzun uzun durmuş. Zaten bütün oyunu bu hareket noktası etrafında düzenlenmiş. Yazısında "Missisipi nehrinin batısındaki" diye başlayıp kuraklığın, yağmursuzluğun, "elle tutulur hale gelen ölüm'ün, hesaba ve ölçüye sığmayan bir bedbinliğin ve ümitsizliğin uzun uzun lâfını ediyor, Böylece bu"yağmursuzluk ve kuraklık" teminin belirtilmesi üzerinde haklı olarak direniyor. Ayrıca Curry'ler için "fakirler, ama saadet sahibiler" veya "eserde müzik lazımsa" hüzün verici şeyler çalmalı demiş. Yani ihtiyacı olanlar için, ne gerekiyorsa sözünü etmiş.

Mahir Canova diyebilir ki "her rejisör herhangi bir eser için ayrı veya aykırı bir tutum güdebilir".. Haklıdır tabu; eğer böyle yapılmak yoluna gidilmişse... Yok böyle değilse, insanın eseri sadakatle nakletmek külfetine bile katlanılmamış diyesi geliyor. Neyse, dergiyi okuyorsunuz, eseri biliyorsunuz; perdeyi, Yağmurcu'yu ve Canova'yı beklemeğe başlıyorsunuz.,

İlk gördüğünüz bir çiftlik evinin içi veya odasıdır. Dekor kime aittir, o da zahmet edilip zikredilmemiş;. Duvarlar ahşap, pırıl pırıl, yerler, masa, örtüler mutfak hep öyle cici bici. Lizzie ev kadınıdır, gül gibidir. Biliyorsunuz. Ama, dışarda da toz, güneş, cehennem ve ölüm yok mu? Halbuki bu çiftlik odası Amerikan film yıldızlarının mecmualarda gördüğümüz çiftlik özentisi, parlak mı parlak evlerine benziyor. Üstelik dekorun sol tarafı, giriş ve çıkış karmakarışıktır. Ne işe yaradığı belli değil. Münir Özkulun davulla giriş çıkışlarına zorluk olsun diye konmuş sanki.

Derken baba Curry, iki oğul Curry ve piyes ilerledikçe diğer eşhas sahneye giriyor. Küçük Sahne şimdiye kadar asla başaramadığı bir şeyi basılmıştır; kostümler en ufak teferruatına kadar gıcır gıcır, kalıpdan çıkmadır. Hepsi öyle renkli, boyundaki eşarplar öyle pırıltılı, sık, belki da Vakko eşarplarıdır. Cepdeki bir kere bile kullanılmıyacak olan mendiller öyle göz alıcıdır ki, bütün artistleri bir Western revününün oyuncuları sanabilirsiniz. Sonra konuşmağa başlıyorlar. Rahat, diri, gürültülü... Hülasa kafanıza dank eder ki Mr. Nash'ın Yağmurcunun aksine Canovanın Yağmurcusunda kuraklık yoktur, sıcak yoktur, susuzluk yoktur, bedbinlik, bitâblık hiç yoktur. Küçük

Sahnede oyun böyle başlıyor. Bunu söylemek "Evvelâ barut yok" demek "gibi bir şey. Yağmursuzluk olmayınca ne Noah'ın kuruluğu, ne yağmurcunun önemi, ne Lizzie'nin susamış ruhu, ne de nihayet boşanacak yağmurun -içe ve dışa- değeri varı Bu böyle olunca topraktaki amansız kuraklık ile Curry'lerin ruhlarındaki hayallerden, atak değişimlerden mahrum kuruluk arasındaki eş değerlik de yok tabiî.

Denilecek ki geriye ne kaldı.. Bir kere oyun sarıcı bir oyun, güldürüp ağlatıyor. İkincisi Lizzie rolünde Uğur Başaranın mükemmel oyunu var. Genç sanatkâr, hem de güzel, gözalıcı vücudunun alımlılığını da aşmayı başararak oynuyor. Kuraklık, Yağmurcunun tesiri, sıcak susuzluk, eserin bütün teması onun oyununda beliriyor. Münir özkul Canovanın tesiriyle her zamanki klişe oyununu bırakmış görünüyor. Zaten seyircinin sevgilisi, sahneye girer girmez alâka toplayan Özkul, vakıa ilk perdede Jim Curry'den çok "Fareler ve İnsanlar'ın Lennie'sini andıran bir tutumda. Ama oyun ilerledikçe onu da aşabiliyor. Her zamanki gibi, heyecanlı oynuyor. Sadri Alışık Yağmurcu Starbuck'ta eseri bir kere daha yıkılmağa zorluyor. Sahneye, kılığının da tesiriyle, ince bıyıkları, umursamak tavırları ile girdiğinde işi yaman bir Arjantin tangosu oynamaktır sanıyorsunuz. Kâh kasılıyor, kâh sözüm ona coşup ateşleniyor, ama Yağmurcunun üstesinden hiç mi hiç gelemiyor. Baba Curry'de Mücap Ofluoğlu acaba Baha'yı oynayacak aktörün yerine son dakikada mı getirilmiş? Öyle genç, hele platine saçları, pespembe yüzü ile öyle tüysüz ki, baba olduğunu görmek insanı rahatsız ediyor. Üstelik oğullarının da -Hayri Esen, Münir Özkul- maşaallahı var. Bir de, Filo rolünde Saadettin Erbil. Gerek bu oyuncu, gerek oynadığı kompozisyon hakkında söz etmek pek güç. Öyle anlaşılmaz, öyle tatsız ve çapraşık bir tutumda. Belindeki tabancaları gördükçe, bir mantar tabancası çekip "haydi, sen öldün yat, ve bir daha kalkma" demek arzusu inşanı dürtüyor.

Canova, sahnenin önünü bir pano ile bölüp karakol odası ve ambarı halletmeyi düşünmüş. Vakıa böylece karakol, karakol koridoru; ambar, ambar aralığı haline geliyor ama dekora değen elden de fazlası beklenemezdi. Canova Yağmurcuda Küçük Sahneye olsa olsa, aksamayan giriş çıkışlar, iyi ezberlenmiş bir metin, tutuksuz bir oyun, sıkmayan bir tempo getirmiş. Ama İstanbul kendisinden daha fazlasını bekliyordu.

Richard Nash'ın güzel tercüme cdilmiş Yağmurcu'su seyredilmesi şevkli bir eser. Uğur Başaranın oyunu ise mutlak görülmeğe değer. Günler ilerledikçe kılık, kıyafetin biraz hırpanileşmesi ümidi de var. Gerek Alışık, gerek Erbil de toparlanabilirlere, ha gayret, olacak Yağmurcu!

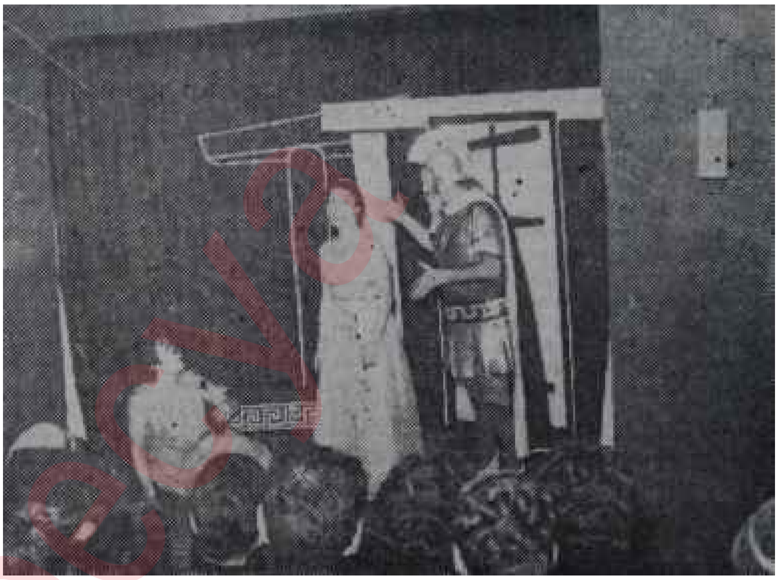
Cep Tiyatrosu

Cocteau ve Plautus

Haldun Dormen her şeyden evvel, muhakkak ki bir hareket rejisörü. Dinamizm, canlılık sahneye koyduğu her oyunda ön plânda geliyor. Bu hususları ele aldığı oyunun her noktasında gözetmiş olduğu, her sahnede, her konuşmada apaçık. İstanbul sahnelerinde şimdiye kadar görmekte olduğumuz ağır aksak oyunlar ve ayrı konudaki, ayrı yapılışdaki eserlerin hep ayna tempo içinde sahneye konulduğu düşünülürse,- Haldun Dormeni sahnemize dirilik, güçlü bir soluk veya tam tâbirle gençlik getiren rejisör olarak kabul etmek lâzım.

Geçen hafta Cep Tiyatrosunda başlayan Amphitryon'u ve Kaygısız'ı görmek bu bakımdan bir tiyatrosever için lüzumluydu, her iki oyun bir **eli ile yer alabilirdi. Cep Tiyatrosunda bu oyun sımsıkı, parlak, kırmızı bir elmanın derlitoplu, kavrayıcı, lezzetli ve dipdiri görünüşünde idi. Oyundaki komik-unsur Tanrıların yeryüzünde ve sahnede olmalarının kontrastında toplanmış olduğu için, rejisör Dormen bu, artık geçmez akçenin yerine canlılık, hareket ve en abstre kontrastlar koyarak eserin devrindeki komedi yapısını, günümüze aktarmak yolunu seçmişti. Seyirciler candan, zevkle güldüler, çabuk çabuk lezzetle seyrettiler ve heyecanla alkışladılar.**

Alkmene rolünde, sahnede ilk defa gördüğümüz Yıldız Alpar o kadar plastik bir görünüşde, eserin bünyesine o kadar uygun bir ritmdeydi ki, seyircileri hemen kavradı ve sahnede daha uzun zaman kalmış olmasını arzu ettirdi. Altan Erbulak bundan evvelki oyunundan beri, sahnede ilk adımı görülür görülmez seyircüerra gülmeğe başladığı bir tip, bu muhakkak. Ama bu sefer Sosios rolünde bir güldürücüden fazla, mükemmel bir komedi artistliğinin başlangıcında idi. Hermes Erol Keskin, Altanın süratine haklı olarak yetişemiyorsa. da eksiksiz, sevimli bir oyun çıkardı. Böylece herkes iyi hazırlanmış, iyi anlamış, iyi oynuyor idi. Herkes, öbürünün bütünü idi.

Amphitryon"dan bir sahne

Bir ölü dirildi

kere, kesin olarak amatör bir topluluğun ölçüsünde değildi. Kaygısız'da seyirciler Altın Terimi tam bir aktris ölçüleri, içinde gördüler. Ağır, sık sık patlamalarla dolu bir rolü vardı. Bir kabare artistinin en içten duygularında bile kendini gösteri ve oyunculuk alışkanlıklarından kurtaramadığını hiç unutmadı. Rolünü daima bu tutum içinde kalarak oynadı. Rolünün birbirinden hiç ayrılmaması gereken bu iki cephesi, değme artistin altından kalkamıyacağı güçlü bir kompozisyondu. Fikret Hakanın ise aşık, hırçın ve yalvaran kadının kaygısız, repliksiz aşığı rolünde değil, tam kalıbında olması gerekiyordu. O da bu kalıbı doldurdu.

Plautus'un bugün için pek hareketsiz ve ifadesiz kalabilecek Amphitryon'u, bu trajik komedisi, sahnelerimizde yalnız Haldun Dormenin

Her iki eser de Duygu Sağıroğlunun rahat, tamamlayıcı dekorları içinde ve hiç aksamayan bir teknik beraberlikle oynandı. Gaye Baykal eserin ruhuna ve sahnenin küçüklüğüne uygun hafif, neşeli kostümler, Acar Başkut başarılı makyajlar çizmişti. Hülâsa Cep Tiyatrosu İstanbullulara tertemiz, küçük, pırıl pırıl İki oyun veriyor.

M U S İ K İ

Opera

Carmen ana

Devlet Operası, Carmen sahnesine ikinci çamını da devirdi. Türkân Başoğuz tecrübesi, fiyaskoyla neticelenmişti. Fakat ne yapıp yapıp eseri afişten kaldırmamak lâzımdı. Ancak Devlet Operası idaresinden beklenebilecek bir karar isabetiyle, İstanbulda şan öğretmenliği yapan Micaelis Ruth adlı bir Alman kadını Ankara'ya getirildi ve geçen hafta sahneye çıkardı. Carmen hiçbir zaman bu derece eğlendirici olmamıştı.

Micaelis Ruth iyi bir şan öğretmeni olarak tanınıyordu. Fakat dünyada Carmen olarak akla gelebilecek belki son insandı. 61 yaşındaydı. İri kıyım bir hatundu. Değil dansetmeyi, doğru dürüst yürümeyi bile beceremiyordu. Şarkıcı olarak, devrini çoktan aşmıştı; meselâ tiz tonları ancak boğuk bir haykırış halinde çıkıyordu. Türkçe bilmiyordu. Diğer sanatkârlar operayı Türkçe söylerken, o partisini Almanca olarak teganni etti. Operanın aslı ise Fransızcaydı.

En eğlenceli hâdise son perdede vuku boldu. Bir mizansen anlaşmazlığı yüzünden olacak, Don Jose kendisini bıçaklamadan Micaelis Ruth düştü ve öldü. Bir şaşkınlık anı geçiren Don Jose (Nihat Kızıltan) Carmen'in "cesedini" bıçakladı. Herhalde bu vazifeden kaçınmak istemiyordu.

Temsil, seyircilerin, bir taraftan istihza, öte taraftan memnuniyetsizlik ifade eden uğultusu içinde cereyan etti. Salondan çıkarken bir seyirci "Berduş'u bile seyretmenin böyle bir Carmen görmekten daha iyi olacağına" söylüyordu.

Kültür

Harikalar gidiyor

Kânunlar, komisyonlar, münakaşalar ve yıllar süren bekleme sonunda nihayet, sayısı artmağa başlayan "harika çocuklarımızdan hangilerinin Devlet Baba tarafından yabancı memleketlere tahsile gönderileceği belli oldu.

Geçen hafta Devlet Konservatuvarında verilen bir konserde, Fransaya tahsile gönderilmelerine karar verilen dört genç - Verda Erman, Ateş Pars, Atilâ Aydıntan ve Hasan Kaptan - halka takdim edildiler. Bu dört gençten üçü, musiki tahsil edecekti. O akşam Konservatuvar kapısından içeri girenler önce, konser salonunun önündeki fuayede Hasan Kaptan'ın resimlerinin teşhir edildiğini gördüler. Hasan Kaptanın ismi de, eserleri de, sanat meselelerimize alâka duymayanların bile yabancısı değildi. Eserleri yalnız defalarca memleketimizde değil, Paris'te, New York'ta ve California'da da teşhir edilmiş, her yerde büyük alâka toplamıştı.

Atilâ Aydıntan

Yolunu bulan istidat

Musiki tahsil etmeye gidecek üç gençten Viyolonist Atilâ Aydıntan, ismi en çok duyulmuş olandı. Bugüne kadar Ankarada birçok konser vermiş ve her konserinden sonra basında ve müsiki çevrelerinde Atilâ'nın derhal yabancı bir memlekete gönderilmesi, aksi halde kifayetsiz eğitim yüzünden büyük bir kabiliyetin hırpalanacağı hususunda ateşli ve telâşlı fikirler ileri sürülmüştü. Fakat zaman geçmekte devam ediyordu. Nitekim Pazartesi akşamki konser Atilâ Aydıntan'ın yabancı bir memlekette eğitim görmeğe bilhassa muhtaç olduğunu düşündürüyordu.

Ateş Pars

Bir "harika çocuk" daha

Ateş Pars, Devlet Operası tenorlarından Umur Pars'ın oğludur. Parise bilhassa bestekârlık tahsili için gidecek, bunun yanında piyano ve orkestra şefliği dersleri de alacaktır. Pazartesi akşamı genç Pars (15 yaşında) piyano için bestelediği on dört küçük parçayı çaldı. Ateş Pars'ın gerçekten olağan üstü bir kabiliyet okluğu şüphesizdi. Parçalarında hayal genişliği, duygu ve ifade yanında sapsağlam bir, kompozisyon mantığı vardı. İlkokulu bitirdikten sonra bir müddet Devlet Konservatuvarına devam etmişti. Fakat bu parçalarını, gerekli eğitimden geçmeden bestelemişti. Keza piyanist olarak da Ateş Pars, çok şey vaad ediyordu. Tekniği, Fuat Turkay'dan aldığı, az sayıda dersin sağlıyabileceğinden çok üstündü. Akşamın hâdisesi "olağanüstü" kelimesinin tarif etmekten aciz bulunduğu, akıl durdurucu bir küçük piyanist kızdı. İsmi Verda Ermandı ve henüz 12 yaşındaydı. Yataklı vagonlar memurlarından İbrahim Ermanın kızıydı. İlkmektebi daha geçen yıl bitirmişti. Bir taraftan da İstanbul Konservatuvarına devam etmiş, Ferdi Ştatzer'in piyano talebesi olmuştu. Halen bu konservatuvarın armoni ve piyano bölümü altıncı sınıf öğrencisiydi. Bach, Chopin, Debussy, Weber, Saygun ve Erkin'in eserlerinden müteşekkil programım, ancak çağımızın en büyük üç dört piyanistiyle Kıyaslanabilecek bir tefsir ve icra 41-gunluğuyla çalması, her parça bittiğinde, konservatuvar salonunda fırtınalar kopardı. Konser sona erdiğinde bir gerçek ortaya çıkıyordu. Bu dört genç, birçok namzet arasından büyük bir isabetle seçilmişti. Bundan daha uygun, daha makul bir seçme yapılamazdı. Fakat bu iş hiç de kolay olmamıştı. Geçen Şubat ayında kabul edilen 6660 sayılı "Güzel Sanatlarda Fevkalâde " İstidat Gösteren Çocukların Devlet Tarafından Yetiştirilmesi Hakkında Kanun" a göre teşekkül eden komisyon, Haziran ayından beri çalışma halindeydi. Bu komisyon, Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Dairesi Reisi,. Güzel Sanatlar Umum Müdürü, İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi ve Ankara Devlet Konservatuvarı müdürleri ve bu müesseselerin öğretmenleri arasından seçilmiş mütehassıslardan müteşekkildi. Böyle bir kanunun yürürlüğe girdiğini duyan birçok ebeveyn çocuğunu elinden tutup komisyona baş vurmuştu. Birçok namzet imtihanlarda elenmiş ve nihayet, hiçbir itiraz celbetmemesi gereken karara varılmıştı, Komisyon aynı zamanda, seçtiği çocukların eğitim mahal, müddet ve programlarım da tâyin ve tesbit etmekle vazifeliydi. Bu defa, seçilen dört genç için eğitimin Pariste yaptırılması uygun görülmüştü.

S İ N E M A

İtalya

Eskiler ve yeniler

1956 yılı İtalyan sinemacılığı için pek parlak bir yıl sayılamaz. Şirketlerin birçoğu ekonomik buhranlardan kendilerini daha kurtaramamıştır. Amerikan pazarını elde etmek için girişilen tehlikeli ve faydasız hareketler filmlerin sanat değerini gittikçe düşürmektedir. Sinema endüstrisinde yaratıcılar güzellik kraliçelerine yenilmek üzeredir. Savaştan sonra neo-realist sinemacılara büyük müsamaha gösteren sansür, yem fikirlere artık eskisi kadar kayıtsız kalmamaktadır. Savaş sonrasının en canlı sinema hareketi olan fteo-realizmin birinci devresi kapanmış yeni bir çağ başlamıştır. Rossellini De Sica ve Visconti gibi sinemacıların önderlik ettiği birinci devrehm müşahedeci, dokümanter, hiçbir tefsir katmadan hakikatları olduğu gibi gösterme kaygıları yerini. İkinci devre sinemacılarının sosyal olduğu kadar psikolojik, akılcı, olayların nedenini, niçinini araştıran çalışmalarına bırakmıştır.

Birinci devrenin şöhretlerinden Vittorio De Sica'nın 1956 yılında, Gina Lollobrigida ve Sofia Lorca filmlerinde rol almaktan vakit bulabildiği bir Zamanda hazırladığı "İîl Tetto - Dam" değişik tepkilerle karşılanmış, ama sanatçının eski filmleri kadar hayranlık "ve" başarı kazanamamıştır. "İl Tetto" nun senaryosu neo-realizmin ünlü nazâriyesi Cesare Zavattini tarafından hazırlanmıştır. Evsiz ve parasız genç bir karıkocanın doğacak çocuklarının bir çatı Altında barınmasını sağlıyabilmek için polisleri atlatarak gece kondu yapma çabaları gösterilmektedir. Film De Sica'nın -Stazione Termini ve L'Oro di Napoli hariç- öbür eserleri gibi tanınmamış oyuncularla ve dokümanter olarak çekilmiştir.

"Roma Citta Aperta - Roma Açık Şehir" ile neo-realizmin ilk büyük eserini veren Roberto Rossellini son yıllarda birbirinden değişik karakterlerde filmler yapmıştı. 1956 yılı içinde Joan Collins ve Richard Burton'un yıldızlığını yaptığı renkli - cinemascope "The Sea Wife - Deniz Kadını" adlı filmin Jamaica'da dış sahnelerini çevirmeye başlamışsa da prodüktörlerin senaryoda bazı değişiklikler istemeleri yüzünden filmi yarida başka bir rejisöre bırakıp ayrılmıştır. "The Sea Wife" İkinci Dünya Savaşı sırasında Pasifikte Japonlar tarafından batırılan bir gemiden kurtulan bir rahibe ile üç erkeğin aynı salda buluşup bir adaya düşmelerini, ve orada geçen günlerini göstermektedir. Bir hava subayı, zenci düşmanı bir iş adamı ve bir zenci ile rahibe arasında olup bitenleri fazla realist bir tutumla ele aldığını ileri Süren prodüktörlerin tavsiyesini kabul etmeyen Rossellini, filmden ayrılmakta tereddüt etmemiştir.. "The Sea Wife" daha önce prodüksiyon asistanlığı yapmakta olan Bob MacNaught tarafından tamamlanmaktadır. Bu durumda filmin Rossellini'nin samimiyetinden uzak, tamamen Hollywood anlayış ve ölçülerine göre olması en kuvvetli ihtimaldir.

De Sica'nın büyük başarı kazanamayan filmiyle Rossellini'nin yarıda bıraktığı "The Sea Wife"dan başka ilk neo-realistlerin dikkate değer başka çalışmaları olmamıştır. 1956'nın en başarılı İtalyan filmi neo-realizmin ikinci neslinin sanatçıları ndan olan Federico Fellini'nin "II Bidone - Dolandırıcılar"ıdır. Giulietta Masına, Broderick Cravvford, Richard Basehart ve Franco Fabrizi'nin baş rollerini canlandırdıkları film Fellini'nin hem "I Vitelloni"deki realizmini, hem de "La Strada"dakl hassasiyetim ortaya koyabilmektedir. -

1956 yılının dikkati çeken diğer İtalyan filmleri arasında, Luciano Emmer'in "II Bigamo - İki Karılı", ve genç bir rejisör olan Mauro Bolognini"nin geçen yıl İtalyan Film haftası münasebetiyle memleketimizde de gösterilen "Gli innamorati -Aşıklar" adlı eserleri bulunmaktadır.

Steve Cochran ve Alida Valli "II Grido"da

İtalyan filmciliğinde ikinci neo-realizm

Ustalar İş başında

İtalyan sinemacılarının belini büken ekonomik sıkıntıların her ne kadar 1957 yılında kökünden halledileceği beklenemezse de bu yıl sanat değeri daha yüksek filmlerin piyasaya çıkması muhtemeldir, İtalyan stüdyolarında ilerlemiş olan çalışmalar bunu teyid etmektedir. Bu çalışmalardan çoğunun başında neo-realizmin ikinci nesil sanatçıları bulunmaktadır. Eski nesilden olanlar ise kendilerini yeni cereyana uydurmuşlardır.

İkinci neslin öncülerinden olan Michelangelo Antonioni aşağı Po vadisinde kendi yazdığı "Il Grido - Çığlık"ı çekmektedir. Meselelerini her zaman aşk hikâyeleri çerçevesinde anlatan Antonioni bu sefer de ayni yoldan Ferrara'daki işçilerin yaşayışlarını göstermektedir. Filmin baş rollerini "Senso"da büyük bir oyuncu olduğunu ispat eden Alida Valli ile Steve Cochran ve Betsy Blair temsil etmektedir.

Uzun zaman aralıklarıyla büyük filmler yapan Luchino Visconti ise İtalyan sinemacılığının dikkate değer yaratıcılarından biridir. Son olarak Mana Schell'in baş rolü canlandırdığı Dostoyevski'nin "Beyaz Geceler "ini filme çekmektedir:

Federico Fellini ise "Notte di Cabiria - Cabiria'nın Geceleri"ni bitirmek üzeredir. Bu filmde Cabiria adlı çocuk kadar temiz kalbli bir fahişe kompozisyonu yaşatan Giulietta Masına, kendisine gerçek aşkı verecek adamı buluncaya kadar hayatın güçlüklerine göğüs germektedir.

Eskilerden Vittorio De Sica, Za-

Haya Hararit
Yeni bir şöhret

vattini'nin senaryosu üzerine "Le Bambole - Bebek"i hazırlayacaktır. Filmin yıldızları Gina Lollobrigida ile Silvana Mangano'dur. Gene Eskilerden Renato Castellani üniversite bayatına dair "I Sogni nel Cassetto" adlı neo-realist filmi bitirmiştir. Yakında "Venere Imperiale"ye bağlıyacaktır.

Zavattini'nin yetiştirdiği, İ;alyanın 24 yaşındaki en genç rejisörü Francesco Maselli ikinci filmi "La Donna del Giorno - Günün Kadını"nı bitirmiştir. Serge Reggiani, Haya Hararit ve Frarico Fâbrizi'nin baş rolleri oynadığı bu filmde Virna Lisi yıldız olmaya azmetmiş genç bir kızı canlandırmaktadır. Çalışmalarında çok titiz olan Maselli eserinin montajını yeniden yapmaktadır. Bu tamamlanır tamamlanmaz film gösterilmeye başlanacaktır.

Bütün bu hazırlıklar 1957'nin İtalyan sinemacılığı için 1956'dân daha başarılı bir yıl olacağı düşüncelerini kuvvetlendirmektedir. Maamafih savaştan sonra dünya sinemacılığının en iyi örnekleri olan İtalyan filmleri Türkiyede gösterilmediği gibi bu güzel yeni eserlerin de memleketimize gelmeleri ihtimali çok uzaktır. Bilindiği gibi film borçlarımız uzun zamandan beri transfer edilmemektedir. Bu durumda Amerikalı dostlarımız kadar cömert olmayı göze alamayan İtalyan filmcileri peşin para olmadan Türkiyeye film göndermeme kararı almışlardır.

Filmler

"Ben Bir Pranga Kaçağıyım"

Amerika 1932 yılında tarihinin en korkunç ekonomik buhranı içindeydi. İşsizlerin sayısı 16 milyonu bulmuş, fabrikaların üçte ikisi kapanmış, iş hayatına felç gelmişti. Bütün memleket boyunca sanki bir panik havası esiyordu. Aynı yıl yapılan seçimlerde F.D. Roosevelt başkanlığa getirilmiş, 4 Mart 1933'te verdiği nutukta, gerçekleri, bütün gerçekleri samimiyet ve cesaretle karşılamak zamanı geldiğini söylemişti.

1932 yılında Mervyn LeRoy adında genç bir rejisör tarafından çevrilen "Ben bir Pranga Kaçağıyım-I am a Fugitive from a Chain Gang" gününün gerçeklerini samimiyet ve cesaretle ortaya koymak gayesindeydi. Birinci Dünya Harbini takip eden yıllarda kısa bir bolluk devresinden sonra gittikçe artan işsizlik, bunun sebeb olduğu sefalet ve suçlar, Amerikan infaz sistemindeki aksaklıklar LeRoy'un zamanında deştiği yaraların başlıcalarıdır. "Ben Bir Pranga Kaçağıyım" en çok mahkûmlara yapılan gayri insanî muameleleri teşhir ediyorsa da hapishaneleri dolduran insanları oralara sürükleyen sebebleri belirtmekten de geri durmuyor. Savaşta kazanılan kahramanlık madalyalarını satışa çıkaracak kadar ihtiyaç içinde kıvrananlar, ucuz yatakhanelerde yatıp kalkanlar arasından biri Paul Muni, kötü bir tertip yüzünden suçsuz olduğu halde prangaya mahkûm ediliyor. Hapishanedeki zalim şartlara dayanamayıp ölenlere, yahut müddetini doldurup çıktıktan sonra yıllarca ayağında taşıdığı zincirler yüzünden yürümesini unutanlara sabit olması Muni'nin kaçma arzusunu büsbütün kuvvetlendiriyor. Bir fırsatını bulup prangadan kaçan Muni başka bir devlete kaçıp bir işçi olarak çalışmağa başlıyor ve müteahhidliğe kadar yükseliyor. Fakat ihbar neticesinde kaçak bir mahkûm olduğu anlaşılınca iki devlet arasında anlaşmazlık çıkıyor, karışıklığa bir son vermek için Muni üç ayda affedilmek üzere prangaya dönmeyi kabul ediyor. Bu sözle tekrar zincire vurulduğu halde affedilmesi gereken müddet sonunda gene hapishanede alıkonuyor. Bir pranga kaçağının öbür mahkûmlara örnek olmaması lâzımdır. Muni kendisini devletin bile aldattığını anlayınca hiçbir şeye güveni kalmıyor, ama yeniden kaçmanın yolunu buluyor. Bir gece eski sevgilisiyle karşılaşıyorlar, Muni kaçak hayatini ona anlatırken bir takım seslerin yaklaşmakta olduğunu duyuyor, sevgilisinin, "Böyle nasıl yaşarsın?" sorusuna karanlıklarda kaybolurken, "Çalarım!" diye cevap veriyor.

Bilhassa bu son sahne filmin çevrildiği tarihin en büvük sosyal derdine tercümandır. Hayatları hiçbir güvenlik altına alınmamış insanların yalnızlığı, bu bozuk düzenin yarattığı suçlu tipler sansüre adeta meydan okunarak işlenmişlerdir. Paul Muni Röbsevelt'in. "unutulan adam" diye tarif ettiği insanlardan herhangi birini başarıyla yaşatmaktadır.

"Kelepçeli Aşık"

Fransız Rivierasında çevirdiği "Kelepçeli Aşık - To Catch A Thief" Alfred. Hitchcock'un en zayıf filmlerinden biri. Eski bir mücevher hırsızını temize çıkarmak için tertiplenen hâdiseler arasında en ufak bir mantık endişesine rastlamak imkânsız. Halbuki Hitchcock bir Sürü saçma hikâye anlatırken bunları kendine göre bir mantık düzenine koyabildiği için bir dereceye kadar inandırıcı olabilirdi. "Kelepçeli Aşık"ta eski hırsızlıklarının üstüne yatıp ferah bir hayat yaşayan Cary Grant'ın yeni hırsızlıklarda parmağı olmadığım anlatmak için Hitchcock ortaya bir sürü esrarengiz motifler atıyor. Damda dolaşan karakediler, otomobil takipleri, karanlık tipli insanlar, cinayetler ve benzeri bir- takım Hitchcock oyunlarından sonra nihayet asıl hırsızın kim olduğu, -tabii hiç beklenmedik birisi, meydana, çıkıyor. Bu arada Grace Kelly de filmin aşk malzemesini temin ediyor.

Hitchcock bir balon gibi şişirip sonunda patlattığı bu film için "Bir şakaydı" diyor. Riviera'da çekilen nefis vistavision technicolor fotoğraflar bu şakayı zaman zaman affettirecek kadar güzel olabiliyor. Yalnız bu fotoğrafların ifadeli olmaktan çok derinlik duygusu uyandıracak kadar net oldukları için dikkati çektikleri ilâve edilmelidir. Bunun övme payı da pek tabii vistavision sistemi, ile kameracı Robert Burks'ün hakkıdır. Hitchcock'a gelince malûm teknik ustalığının, sudan filmlerde artık kabak tadı vermeye başladığını söylemek yerinde olur.

Alfred Hitchcock
Bir dirhem şeker, bin dirhem posa

S P O R

Futbol

Çelmelenen lider

Geçen hafta Cumartesi günü Mithatpaşa stadında yapılan maşta Beykoz, lig liderliğine henüz yükselen Fenerbahçeyi mağlûp ederek hatırı sayılır bir sürpriz yaptı. Daha oyun başhyalı 5 dakika bile olmamıştı ki, sağdan yapılan bir orta Fenerbahçe kalesinin önünü allak bullak etti. Top ayaktan ayağa dolaşıyor, fakat bir türlü kale önünden uzaklaştırılamıyordu. Bunda çamurun olduğu kadar, oyuncuların mütereddit davranmalarının da rolü vardı. İşte tam bu kargaşalık sırasında topu ayağına geçiren Beykoz solaçığı aradan sıyrıldı ve ani bîr şutla takımını galibiyete yükseltti. Beykoz solaçığı Abdullah uzun seneler sarı-lâcivertli formayı giymiş ve Fenerbahçe takımında solaçık oynamıştı. Cumartesi günü eski takımına attığı gol, bu bakımdan büyük bir azizlik sayılabilirdi. Bu bir tek gol, Fenerbahçeye liderliği kaybettirmiş ve puan cetvelinde rakibinin iki puan altına düşmesine yol açmıştı.

Gol, oyunun hemen başında atıldığı için tribünleri dolduranların çoğu Fenerbahçenin kısa zamanda mağlup durumdan kurtulacağına ve sahadan galip ayrılacağına inanıyorlardı. Hatta Şeref Tribününde oturan Fenerbahçenin İkinci Başkanı Osman Kavrakoğlu uzun müddet ümidini kaybetmedi ve nefse itimadı gösteren bir tavırla oturdu. Gerçi Ümitsizliğe düşmek için bir sebep de mevcut değildi. Böyle ilk anda umulmayan bir şekilde gol yiyen takımların sonunda, hem de açık farkla galip geldikleri çok görülmüştü. Nitekim Fenerbahçe de golü yedikten sonra bariz bir hakimiyet kurdu ve maç daha ziyade Beykoz kalesi önünde oynandı. Ama gol, o iştiyakla beklenen beraberlik golü bir türlü atılamadı. Zaman zaman tipi halini alan karlı bir havada ve vıcık vıcık çamur bir sahada Beykozlular o kadar başarılı bir müdafaa oyunu tutturdular ki, Fenerbahçe hücum hattının bütün uğraşma ve didinmesi bir netice vermedi. Bu suretle Beykoz sahadan 1-0 galip ayrılmaya muvaffak oldu. Bu neticenin Fenerbahçe taraftarlarını üzüntü içinde bırakacağı muhakkaktı. Fenerbahçe bütün maç boyunca yerden, kısa paslı ve bol deplasmanlı bir oyun oynamakla en büyük hatayı işledi.

Beşiktaş - İstanbulspor

lig maçlarının ikinci devre maçları hararetle devam ettiği bir sırada Beşiktaş camiasında bir karışıklığın hüküm sürmekte olduğu gözden kaçmıyordu. Herhalde 1957, "büyük idareciler" için pek hayırlı bir sene omuyacaktır. Beşiktaş klübünde de demokrasi hareketleri başlamış, ayaklanmalar başgöstermişti. Hele bu arada meşhur umumî kaptan Sadri Usuoğlunun tehevvüre kapılarak: "Biz icap ederse basını da yenmesini biliriz" demesi, üzerine şimşek toplamasına sebeb olmuştu. Sadri Usuoğlu "Sen Emniyeti, Kasımpaşayı, Vefayı yende sonra basını mağlûp edersin" gibi sert cevaplarla karşılaştı. Ama ne de olsa kurt bir idareciydi. Hata işlediğini anlamıştı. Ricat etmekte gecikmedi. Beşiktaşta muhalif grupların harekete geçmesine daha ziyade takımın uğradığı muvaf fakiyetsizlikler sebeb olmuştu. Eğer eksik kadro ile başarı sağlanmış olsaydı daha uzun müddet Beşiktaş klübünde Sadri Usuoğlu'na ses çıkaracak bir tek şahıs bulunmazdı. İşte bu hava içerisinde İstanbulspor maçı yapıldı. Hele ilk devrenin 2-1 mağlûp bitişi pek çok kimseyi endişeye düşürmeye kâfi gelmişti Eğer Beşiktaş mağlûbiyetten kurtulamazsa muhakkak, bir fırtına kopar deniliyordu. Allahtan ikinci devrede Siyah - Beyazlı takım hakikaten eski günlerini hatırlatan bir oyun oynadı. Bu derece ağır tazyik altında İstanbulsporlular barınamadılar ve peş peşe yedikleri dört golle sahadan 4-2 mağlup ayrıldılar. Beşiktaşın güzel oyunu takdir edilirken ligin enerjik takımı hüviyetine sahip olan San-Siyahlıların da henüz kritik bir durumda nasıl hareket etmeleri icap ettiğini kavrıyamamış oldukları ortaya çıktı.

Güreş

Kırkpınar'a veda mı?

Geçen haftanın başında Sultanahmetteki Amerikan dershanesinde Olimpiyad Komitesi üyelerinden Suat Erler'in verdiği konferansta ortaya atılan bir fikir, güreş çevrelerinde geniş akisler uyandırdı. Suat Erler bu konferansında tarihi Kırkpınar güreşlerinin kaldırılması gerektiğini ortaya sürüyordu. Zira bu güreşlere katılanların ekserisi hakikatte birer profesyonel güreşçiydiler. Gerçi güreşçilerimizin profesyonelliği iddiası ilk defa ortaya atılmıyordu ama, bu talebin küllenmek üzere olan ateşi yeni baştan alevlendireceği muhakkaktı. Güreşçilerimizin çoğunun profesyonel olduğunu kabul edenlerin bile gönülleri, tarihi Kırkpınar güreşlerinin kaldırılmasını kabul etmiyordu. Bu baba yadigârı güreş ananesine el uzatılmamalıydı. Bu hareketten güreş sporu muhakkak faydadan çok zarar görecekti. Münakaşaların hararetlendiği bir sırada bile, bu işin en fazla selâhiyetlisi olan yem Güreş Federasyonu Başkanı Seyfi Cenap Berksoy derin bir sessizliği tercih ediyordu. Son sözün değilse bile, asıl sözün ona ait bulunduğu muhakkaktı.

Tarihi Kırkpınar'dan bir görünüş

Güreşte profesyonellik düşmanlığı

Kapak Baskısı : Rüzgârlı Matbaa Denizciler Cad. - ANKARA

Kapak Klişesi : Kenan Dinçman Klişe Fab. - İSTANBUL